

افغاني

اوسنی رسنی

(۱۳۸۰ - ۱۳۸۷)

Ketabton.com

محمد اسمعیل یون

۱۳۸۷ ل

افغاني اوسنی رسنی

(۱۳۸۰-۱۳۸۷ ال کلونه)

(د ماستری دورې تپرس)

لیکوال

محمد اسمعیل یون

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پښندنه

د کتاب نوم:	افغاني اوسني رسني
ليکوال:	پوهندوی محمد اسمعیل یون
خپرنډوی:	یون کلتوري یون
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
چاپکال:	۱۳۸۷ ال کال
د ليکوال	
پرله پسې نومره:	(۳۱)
د خپرنډوی	
پرله پسې نومره:	(۳۱)
کمپوزر:	ضیاء الرحمن ضیاء

نيوليک

مخ	سرليک
۱	ددې اثر پر لومړي چاپ څو خبرې
۳	افغاني اوسنۍ رسنۍ او يوه لنډه يادونه
۷	د اوسنيو رسنيو ارزونه
۱۰	سرريزه:

لومړی څپرکی

د اوسنيو رسنيو د ټوکېدو عوامل

۱۴	۱- د نظام بدلون او د اختناق ختمېدل
۱۹	۲- د مصنوعي اقتصاد راټوکېدل
۲۳	۳- سياسي عوامل
۲۸	۴- د ټولني د عمومي ظرفيت لوړتيا
۳۲	۵- د رسنيو قانون

دویم څپرکی

د اوسنيو رسنيو ډولونه

۴۰	۱- چاپي رسنۍ
۱۰۸	۲- اورېدنۍ رسنۍ
۱۱۸	۳- ليدنۍ رسنۍ
۱۳۰	۴- کتنۍ رسنۍ

درېم څپرکی

له پانگيز يا تمويليز پلوه د رسنيو وېش

- ۱۴۹ - ۱- دولتي رسنۍ
- ۱۵۰ - ۲- تنظيمي يا گوندي رسنۍ
- ۱۵۱ - ۳- ازادې رسنۍ
- ۱۵۳ - ۴- انجيويزې رسنۍ
- ۱۵۴ - ۵- د ازادو رسنيو په نوم نا ازادې رسنۍ
- ۱۵۶ - ۶- د افغانستان لپاره نړيوالې رسنۍ

څلورم څپرکی

د اوسنيو رسنيو فکري لوري

- ۱۶۰ - ۱- ملتپالنه
- ۱۶۲ - ۲- سمون او ولسواکي
- ۱۷۰ - ۳- پردیپالنه

پنځم څپرکی

پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز

- ۱۷۸ - ۱- د ولس پر ذهن
- ۱۸۲ - ۲- پر دولتي چارواکو

شپږم خپرکی اوسنی رسنی او ادبیات

۱۸۸	۱- چاپي رسنی او ادبیات
۱۹۰	۲- اوربډنی رسنی او ادبیات
۱۹۳	۳- لیدنی رسنی او ادبیات
۱۹۶	۴- کتنی رسنی او ادبیات

اووم خپرکی د افغاني رسنیو د بڼه پرمختګ او اغېز لپاره خو وړاندیزونه

۲۰۱	۱- د رسنیز قانون تطبیق
۲۰۲	۲- د رسنیو د مالي سرچینو سپیناوی
۲۰۳	۳- د سترو ارزښتونو پالنه
	***
۲۰۶	وروستی یادونه
۲۰۹	اخځونه

ددې اثر پر لومړي چاپ خو خبرې

د څومره والي له پلوه خو تېر (۷-۸) کلونه د افغاني رسنيو لپاره طلايي کلونه دي. ما د همدې کلونو په بهير کې د هېواد رسنيز بهير له نږدې څارلی او په خپله مې هم د رسنيو د يو غړي او همکار په توگه کار کړی دی. کله چې د ماسټرۍ دورې په پای کې د تېزس ليکلو موضوع مطرحه شوه، نو ما د همدې رسنيز بهير د څېړنې موضوع ځکه غوره وگڼله، چې زيات اهميت يې درلود. په دې څېړنه کې به درانه لوستونکي د لومړي لاس داسې مواد ولولي، چې د لومړي ځل لپاره خپاره شوي دي. کله چې ما دا اثر تر نسبي بشپړاوي پورې ورسوه او يو شمېر ليکوالو او فرهنگيانو ته مې د ليدلو لپاره ورکړ، نو اکثر و خوښ کړ او د عاجل چاپ غوښتنه يې هم وکړه. ما د موضوع د اهميت او زما د گرانو قدرمنو ليکوالو د غوښتنې له مخې دا اثر چاپ ته ورکړ، پر دې هم پوهېږم، چې زما له ډېرو هڅو سره سره بيا هم په دې اثر کې گڼې نيمگړتياوې او تېروتنې شته، خو تر هغه پورې چې يو

اثر چاپ نه شي، لوستونکي او خپله ليکوال يې بيا ونه گوري، ټولې نيمگړتياوې يې نه څرگندېږي. نوزه يې اوس په همدې نيت لومړي چاپ ته لېږم، چې نيمگړتياوې يې لا نېې څرگندې شي، له درنو لوستونکو هيله من يم، چې تر چاپ وروسته يې نيمگړتياوې راپه گوته کړي، خپل نور معلومات او وړاندیزونه يوځای ماته راولېږي، چې تر دويم چاپ دمخه له هغو څخه ددې اثر په بډاينه کې گټه واخلم.

په مينه او درناوي
په هېواد کې د يو گټور ملي رسنيز بهير
د غورېدو په هيله
پوهندوی محمد اسمعيل يون
ارگ- د جمهوري رياست ودانۍ
کابل- افغانستان
د ۱۳۷۸ ل کال د کب ۲۵ مه نېټه

افغاني اوسنی رسنی او یوه لنډه یادونه

څه موده پخوا د هند په یوه لرې پرته سیمه کې یوه تن غوښتل، یوه غیر دولتي موسسه، له کلیوالو سره د مرستې په مقصد پرانیزی. ددغه ټولنیز کار لپاره یې هغه څه او شرایط چې اړین وو، هم پوره او برابر کړل، یوه سلاکار دده د دغو هڅو ټول اړخونه مثبت و ارزول، خو یوه خبره یې دا هم ورته وکړه، چې که په دغه کار کې له صداقت څخه کار وانخلي، نو ټولې هڅې به دې له خاورو سره برابرې شي، په دې چې نن سبا په هند او نړۍ کې د ډله ییزو رسنیو بهیر دومره پیاوړی شوی، چې یو ووړ خیانت هم ترې پتېدلای نه شي...

د سړي چې دغه ټکي ته پام شو او خپل درغل نیت ته یې وکتل، نو په ډاگه یې اعتراف وکړ، چې دی د دغه ازاد بهیر د ځواب ویلو نه دی، ځکه یې د هغه کار لارښوونه یوې مېرمنې ته پرېښوده.

خبره داده، چې په اوسنی نړۍ کې رسنۍ او مطبوعات د هرې ټولنې په جوړښت کې د رگونو ځای او دنده لري، داسې

چې هغې ټولنې ته وده ورکوي او د پرمختګ پر لوري يې لار پرانيزي. د انګرېزانو په اړه، چې يو وخت يې د نړۍ لارښوونه کوله اوس دا خبره ويل کېږي، چې که په اوسني عصر کې همدغه رسنيزه وړتيا ترې لرې کېږي، نو د ځان د لوړتيا ښودنې لپاره به په نړيواله کچه بل هېڅ لامل له ځان سره ونه لري.

رسنۍ که له يوې خوا په نړۍ کې د ډيموکراسۍ او ازادۍ له بهير سره جوړه روانې دي، نو له بلې خوا يې روزنيزه دنده هم په ځانګړې توګه دومره د يادونې وړ ده، چې د ټولنيز سمون او هڅون ستنې، چې د اوسنۍ پرمختللي ټکنالوژۍ پر بنسټونو باندې ولاړې دي، پياوړي کړي دي.

يون صيب په (افغاني اوسنۍ رسنۍ) اثر کې، چې ټول اووه څپرکي لري، په افغانستان کې د مطبوعاتو د بهير پر ودې، سالميت، ارزښت، اهميت، اغېز او نورو وړتياوو باندې ژوره رڼا اچولې او هغه يې په هر اړخيزه توګه څېړلي او معرفي کړي دي. په سريزه کې يې، په اويامو کلونو کې د افغاني رسنيو بهير ته کتنه کړې، په لومړي څپرکي کې يې د اوسنيو رسنيو د رامنځته کېدو عوامل، په دويم څپرکي کې يې د هغو ډولونه، په درېيم څپرکي کې يې د رسنيو تمويلي سرچينې، په څلورم څپرکي کې يې د رسنيو فکري تمايل، په

پنځم څپرکي کې يې پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز، په شپږم څپرکي کې يې رسنۍ او ادبيات په مستنده او علمي توگه څېړلي او په اووم څپرکي کې يې د رسنيو د پرمختگ او اغېز لپاره خپل وړاندیزونه وړاندې کړي دي.

ددغه اثر يوه جالبه او د پاملرنې وړ برخه د هغه شپږم څپرکي دی، چې د هغه په ترڅ کې د ژورناليزم او ادب دواړو پر اړيکو، پولو او دندو باندې هم غږېدلې دي. هغه موضوع چې نن سبا په نړۍ کې ددغو دواړو علومو په اړه لاهم د پوښتنې وړ موضوع ده، په دې مانا چې يو ژورنالستيک اثر څومره ادبي دی او يا دا چې څومره بايد ادبي وي. په همدې شان يو ادبي اثر بايد څومره ادبي وي او څومره بايد ژورنالستيک وي يا نه وي؟ زموږ په ادبي څېړنو کې ډېر ځله ادبپوهانو د معاصر افغاني ادبتاريخ پيل او معاصر افغاني ژورناليزم تاريخ سره گډه کړي دي، لکه چې وايي: «زموږ معاصر ادبيات د سراج الاخبار له خپرېدو سره سم راپيل کېږي...» په داسې حال کې چې د سراج الاخبار برخليک تر ادب زيات له افغاني ژورناليزم سره تړاو لري.

په هر ډول، موضوع په هر اړخيزه توگه نوې او ليکنۍ تگلاره (میتود) يې هم علمي او د نويو څېړنو پر وړتياوو برابره ده. سربېره پر دې چې دا اثر په پښتو ژبه ليکل شوی،

نو په دې کې شک نه شته، چې دا په خپله په پښتو کې یو بل
علمي زیار او زیاتونه ده، چې باید په درناوي سره یې یادونه
وشي، ځکه نو زه د گران یون صیب ددغې بریالۍ هڅې
ستاینه کوم او له لوی خدای (ج) څخه یې د پښتو او پښتنو د
علمي خدمت په لاره کې د لاروښانه او بریمونو هڅو او
یونونو هیله من یم.

په درناوي

پوهنوال دوکتور عبدالخالق رشید

نوی ډیلی - هندوستان

۱۳۸۷ ل کال، د کب (۲۰) مه نېټه

د لارښود استاد نظر:

د اوسنیو رسنیو ارزونه

یوه گټوره هڅه

د طالبانو رژیم تر له منځه تګ وروسته په افغانستان کې رسنۍ په یو ناڅاپي ډول راوټوکېدې، ددې کار یو علت دا و، چې په نوي رژیم کې رسنیو ته ډېره ازادې ورکړل شوه، د رسنیو قانون جوړ شو، مالي امکانات هم زیات شول او تخنیکي وسایل هم ډېر شول. د رسنیو ډېرښت نه یوازې ددې سبب شو، چې خلک او چارواکي خپل نظرونه او پیغامونه یو بل ته ورسوي، بلکې رسنیو د افغاني ټولني د ژوند بېلابېلې خواوې هم تر خپل پوښښ لاندې راوستې او د ژوند ډېرې برخې، بریاوې او ناخوالې یې منعکس کړې.

ادبیات چې له رسنیو سره ډېر نږدې اړیکې لري او په واقعیت کې د ادبیاتو د ودې، خپراوي او پرمختګ دروند بار د همدې رسنیو پر اوږو پروت دی، نو رسنیو د ټولني د ژوندانه دې مهم ډګر او اړتیا ته هم ډېر پام راواړوه. ټولو رسنیو په خپلو خپرونو کې ادبیاتو ته ځانګړی ځای او وخت ورکړ، دا کار ددې سبب شو، چې زموږ ادبیات هم ورسره ځلا ومومي او وده وکړي. د رسنیو د ودې چټک بهیر ددې ایجاب کاوه، چې دا مهم پرمختیایي بهیر باید له هر اړخیز پلوه وڅېړل شي او وارزول شي، له ادبیاتو سره یې اړیکې او د ادبیاتو په وده کې د هغو نقش هم وڅېړل شي. له

نېکه مرغه د هېواد تکړه او ځيرمن ليکوال او د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي د پښتو څانگې استاد پوهندوی محمد اسمعيل يون، لکه د نورو مهمو علمي او ادبي مسایلو په شان دې مسئلې ته هم په دقيق ډول متوجه شو. د ماسټرۍ دورې په پای کې يې د خپل تېزس لپاره همدا موضوع وټاکله. د موضوع د ټاکنې پر مهال يې له ما سره مشوره وکړه، ما هم دا موضوع خوښه کړه او د کابل پوهنتون د ماسټرۍ دورې ژورې هټيت (علمي جرگې) هم دا موضوع تائيد کړه. پوهندوی محمد اسمعيل يون د نږدې يو کال په بهير کې خپل دا تېزس بشپړ کړ او ماته يې د بيا کتنې لپاره راکړ، ما چې دا اثر وکوت، نو د يون صيب زيار او زحمت، هڅه او دقت راته په کې له ورايه څرگند شول. دا راته هم په ډاگه شوه، چې ددې ډول لومړي لاس موادو راتولول دا مهال له پوهندوی يون پرته د هر چا لپاره ممکن نه وو. يون د دولتي مقام او د څېړنې د امکاناتو له مخې هم په داسې حالت کې دی، چې ددې ډول درانه تحقيق بار او چټولای او هغه ډول اسناد ترلاسه کولای شي، چې هر چاته يې دا مهال ترلاسه کول اسانه نه دي. يون خپل دا اثر په اوو څپرکو کې اوډلی دی. په لومړي څپرکي کې يې د اوسنيو رسنيو د ټوکېدو عوامل، په دويم کې د رسنيو ډولونه، په درېيم کې له پانگيز پلوه د رسنيو وېش، په څلورم کې د افغانستان د اوسنيو رسنيو فکري لوري، په پنځم کې پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز، په شپږم څپرکي کې يې اوسنۍ رسنۍ او ادبيات په هر اړخيز ډول څېړلي دي. د اثر په وروستي يا اووم څپرکي کې يې د افغاني رسنيو د ښه پرمختگ او اغېز لپاره خپل گټور وړاندیزونه او نظريات وړاندې کړي، چې

که چېرې عملي شي، نو د رسنيو اعتبار، شفافیت او پرمختګ ته
ډېره ګټه رسولای شي.

په مجموعي ډول دا اثر په تېرو څو کلونو کې د افغاني رسنيو
يو ښه جاج خلکو ته وړاندې کوي. دا اثر د رسنيو د څرنگوالي د
تشریح ترڅنګ د اوسنيو رسنيو د کمیت پېژندنې لپاره د يو ښه
ډيتاييس حيثيت هم لري. ددې اثر بله ښېګڼه دا ده، چې يون د
ادبياتو او رسنيو اړيکي هم په ښه ډول تشریح کړي دي.

زه په داسې حال کې چې د يون دا ګټور اثر دده د ماسټرۍ
دورې لپاره پوره او کره ګڼم، له اړوندو مقامونو څخه هيله کوم،
چې نه يوازې دده دا اثر د ماسټرۍ دورې لپاره يو پوره اثر وګڼي،
بلکې د ټول هېواد په کچه يې په ښو څېړنيزو، تحليلي او ګټورو
اثارو کې محاسبه کړي. ددې ترڅنګ خپله له ښاغلي پوهندوی
محمد اسمعيل يون څخه هيله کوم، چې د خپلو نورو اثارو په شان
دا اثر هم ژر تر ژره د چاپ په ګاڼه سمبال کړي، چې ګټه يې عامه
او ټولو افغانانو ته ورسېږي.

په پای کې يون ته د لوی خدای (ج) له دربار څخه د لزياتو
برياليتوبونو هيله کوم، ددې ترڅنګ له يون څخه غوښتنه کوم،
چې وخت پر وخت نور دا ډول ګټور او څېړنيز اثار خپلې ټولنې ته
وړاندې کړي.

په درنښت

پوهنوال محمد صابر خویشکی
د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو
پوهنځي د پښتو خانګې استاد

سريزه

رسني د يوه هېواد او ټولني په ذهني وده او فكري تگلوري كې اساسي رول لري. په همدې خاطر په دوديزه اصطلاح، رسني يا ميډيا د يوه دولت څلورم قوت يا ستن گڼل كېږي، خود اوسنيو تخنيكي امكاناتو او دنړۍ د بېلابېلو ملتونو د زده كړې د كچې د اوچتيا له مخې رسني، په يوه دولت كې تر خپل څلورم دريځ يا موقف څخه نورې هم د مخه شوي او ان اغېزې يې تر دې حده زياتې شوي، چې د دولت د نورو درېواړو ځواكونو (اجرائيه، مقننه او قضايه) د ثبات او تزلزل سبب هم گرځي. په وروسته پاتې او نالوستو ټولنو كې رسني هغومره رول نه لري، لكه په پرمختللو او لوستو ټولنو كې يې چې لري. پر هغو ټولنو، چې اختناقي رژيمونه واكمن وي، هلته پر رسنيو هم د سانسور خپسه ناسته وي، رسني يوازې ناسياسي تگلوري لري او له واكمن فكري جريان سره سم حركت كوي، خو كله چې اختناق ختم شي، د ژوند د نورو ډگرونو په شان رسني هم په كې وغورږېږي او د وخت په تېرېدو سره د ژوندانه د بېلابېلو ډگرونو د اړتياوو د خړوب جوگه شي. افغانستان

چې یو وروسته پاتې ساتل شوی او جگړې خپلې هېواد گڼل کېږي او بېلابېلو کینو او نښې افراطي نظامونو بڼه کړولی دی، تر یوه ځپونکي گډوډیز اختناق وروسته دا دی نیم ازاد یا نیم اختناقي حالت ته راوتی دی. له رسنیز پلوه ورته نیم اختناقي حالت ځکه وایو، چې اوس لا هم ځینې مېرې او ژوندي جنگسالاران له انتقاده معاف دي او د نیوکو تېره توره یې یوازې هغو ډلو تپلو یا لوریو ته اړم ده، چې یا پوره مات شوي او یا هم نیم مات دي، یانې د محکومیت په حالت کې دي، خودې سره سره بیا هم د طالبانو تر افراطي واکمنۍ وروسته، په یو ناڅاپي ډول د دومره رسنیو راتوکېدل، د جگړې خپلو او مخ پر ودې هېوادونو په تاریخ کې یوه بېسارې رسنیزه پېښه ده، چې هر اړخیزې څېړنې ته اړتیا لري. له هغې ورځې چې د طالبانو نظام ړنگ شوی، ان تر هغه دمخه او تر دې دمخه زه د افغانستان د چاپي، لیډنیو او اوربډنیو رسنیو د یوه غړي، ملگري، همکار، لېوال او مینه وال په توگه پاتې شوی يم. د (هیلې)، (شمشاد) او (کابل پوهنتون) مجلو د چلوونکي، د (قلموال جریدې) د موسس او کتونکي په توگه مې کار کړی. د گڼو نورو چاپي رسنیو د چاپ لپاره مې له فکري او مالي پلوه هلې ځلې کړي او په لسگونو نورو چاپي خپرونو ته مې خپلې او د نورو لیکوالو

ليکنې ورلپېرلي دي. له گڼو راډيوگانو او ټلويزيونونو سره مې په لسگونو مرکې کړي او په گرديو مېزونو کې مې ونډه اخيستې ده. په دې ډول د افغانستان د رسنيو کميت او کيفيت راته د دې تېرو څو کلونو په اوږدو کې ښه څرگند شوی دی. په داسې يو حالت کې، چې يو څوک خپله د يوې مسئلې په داخل کې واقع وي، د هغې مسئلې څېړنه او شننه ورته تر هغه چا زياته اسانه او دقيقه وي، چې مسئلې ته له بهر څخه گوري، نو په همدې خاطر ما د ماسټرۍ دورې د تېزس لپاره همدا موضوع «افغاني اوسنۍ رسنۍ» غوره کړه، لارښود استاد او د کابل پوهنتون استاد ښاغلي پوهاند محمد صابر خویشکي هم دا موضوع غوره وبلله او د ماسټرۍ دورې ژوري هئيت يا کميسيون هم تائيد کړه. افغاني اوسنۍ رسنۍ ما په اوو څپرکو کې تر بېلابېلو عنوانونو لاندې څېړلي دي. څرنگه چې زموږ اوسنۍ رسنۍ لا اوس هم د نورې چټکې ودې په حال کې دي؛ هره ورځ يې په کميت، فکري ارتقا او رنگارنگۍ کې بدلون راځي او تر اوسه يې لا د نوي ژوند لسيزه پوره کړې نه ده، نو په دې خاطر تر دې ليکنې وروسته پر راتلونکي مهال د نورو چاپېدونکو او خپرېدونکو نويو او چټکو رسنيو په اړه څه نه شي ويل کېدی، خو وړاندوينه يې کېدی شي، دلته يوازې

پر هغو رسنيو بحث او خپرنه کېږي، چې د طالبانو د نظام تر سقوط وروسته سم له لاسه پيل شوي او ددې اثر تر ليکلو پورې خپرېږي.

که زه په دې اثر کې خپلو قدرمنو لوستونکو ته د خپل هېواد د رسنيو يو روښانه تصوير وړاندې کړم، نو دا به زما لپاره د بري زېږی وي. د لارښود استاد ښاغلي پوهنوال محمد صابر خویشکي لارښوونې د قدر داني او مننې وړ بولم، کور ودانۍ ورته وايم، دغه راز له خپلو نورو ليکوالو ملگرو څخه، چې ما سره يې د ماسټرۍ دورې د تېزس د بشپړاوي په برخه کې مرسته کړې، يوه نړۍ مننه کوم. د ټولو دې کور ودان وي.

په درنښت

پوهندوی محمد اسمعيل يون

لومړی څپرکی

د اوسنیو رسنیو د راټوکېدو عوامل

څرگنده خبره ده یو شی؛ یو سیاسي، علمي، څپرنيز جريان، چې په طبيعي او يا هم په یو ناڅاپي ډول راټوکېږي، خپل طبيعي، تصنعي، کورني او بهرني عوامل لري. په افغانستان کې زموږ د اوسنیو رسنیو راټوکېدنه هم له پورتنیو عواملو خالي نه ده. که بېلابېل او ان مختلف لاملونه نه وای، نو د رسنیو اوسنی سېلاب به په دومره چټکۍ سره روان نه وای، ددې سېلاب تر شا چې زور نه وي په دومره چټکۍ حرکت نه شي کولای. موږ غواړو دلته زموږ د اوسنیو رسنیو د یو ناڅاپي را زرغونېدو او پراختیا همدغه عوامل یو په بل پسې وڅېړو.

۱- د نظام بدلون او د اختناق ختمېدل:

مخکې تردې چې د اختناق پر ختمېدلو بحث وکړو، لازمه ده چې په خپله پر اختناق خبرې وشي. اختناق او فشار، څومره؟ څه وخت؟ څه ډول او پر چا باندي؟

په افغانستان کې اختناق، د سیاسي رژیمونو په بڼې، فکري تگلوري، د حکومت د حاکمیت په ساحې او قوت پورې اړه پیدا کوي. د طالبانو نظام چې د ۱۳۷۵ ل کال د تلې یا میزان پر ۲/۵ نېټه پر کابل واکمن شو، له همغه پیله بیا له یوه اختناق او سیاسي قتلې پیل شو.

که څه هم د طالبانو اختناقي رژیم تر هغه وړاندې گډوډیز نظام څخه ډېر بڼه و، خو فکري سانسور او نور ډول ډول بندیزونه په کې تردې حده زیات وو، چې قطعاً په کې چاته د ازاد تنفس مجال نه پیدا کېده، همدې حالت خلک له روحي او فکري پلوه دومره ستړي کړل، چې په عوامو کې د طالبانو نظام ته د «رنځ او عذاب» نظام اصطلاح دود شوه. د طالبانو په نظام کې پر موسیقۍ او دښځو پر تعلیم سخت بندیز ولگېد، ږیره پرېښودل اجباري شول او د دوی په خپل تعبیر سخت شرعي قوانین نافذ شول. رسنۍ چې هغه وخت یوازې په چاپي رسنیو کې رالڼدېدې، له سختو ستونزو سره مخ وې. پر تصویري او لیدنيو رسنیو چورلټ بندیز و، خو اورېدنی او خو چاپي رسنۍ وې، چې د دولت په انحصار کې وې؛ «د شریعت غږ» په نامه خو راډیويي ستیشنونو او خو چاپي خپرونو فعالیت درلود. پر ژوندي (زیروح) تصویر، هر چېرته او هر ځای کې سخت بندیز و او هېڅ چاپي خپرونې حق نه درلود، چې زیروح تصویر چاپ کړي. یوازې د قبالي، تذکرې، پاسپورټ او ځینو نورو املاکي اسنادو لپاره عکس کارونې جواز درلود او بس.

د ټول هېواد په کچه یوه نا دولتي رسنۍ فعاله نه وه او نه ورته د فعالیت اجازه وه. د طالبانو د واکمنۍ پر مهال یوازې دوه ډوله رسنۍ؛ اورېدنۍ او چاپي رسنۍ فعالې وې، چې پر هغو هم ډول ډول بندیزونه لگېدلي وو او د هېواد د خلکو اړتیاوې یې نه شوې پوره کولای. په راډیويي رسنیو کې دغه لاندې رسنۍ فعالې وې:

شریعت غږ، مرکزي راډیو، کابل راډیو، ننګرهار راډیو، کونړ راډیو، غزني راډیو، گردېز راډیو، خوست راډیو، کندهار راډیو، تخار راډیو، پروان راډیو، بغلان راډیو، کندز راډیو، هرات راډیو، بلخ راډیو او ځینې نورې.

په راډیويي رسنیو کې پر موسیقي، ټینګ بندیز و او مجموعي نشرات یې هم ډېر زیات نه وو.

په چاپي رسنیو کې د ټول هېواد په کچه دغه لاندې رسنۍ فعالې وې:

پکتیا	شریعت اخبار
ننګرهار	ننګرهار اخبار
ننګرهار	ننګرهار مجله
هرات	اتفاق اسلام اخبار
کندهار	طلوع افغان اخبار
کندهار	کندهار اخبار
بلخ	بلخ اخبار
غزني	سنایي اخبار
کابل	قلم اخبار

خوست	خوست مجله
کابل	خلافت مجله
کابل	فرهنگ مجله
کابل	کتاب مجله
کابل	طالبان اردو مجله
کابل	الامارات مجله

او ځينې نورې.

په چاپي رسنيو کې بيا د نورو فکري بنديزونو ترڅنگ د ژونديو تصويرونو پر خپراوي سخت بنديز و. لنډه دا چې نه راډيويي رسنۍ او نه هم چاپي رسنۍ د کيفيت او صحافت له مخې د رسنيو پر معيارونو برابرې وې.

پر دې مهال ازادو رسنيو ته د چاپ اجازه نه وه او نه د رسنيو کوم قانون موجود و، کوم شی، چې پر دې مهال زيات و، هغه د هېواد بېلابېلو ولايتونو کې د بېلابېلو مناسبتونو په وياړ، د ادبي غونډو او مشاعرو جوړول وو، په کابل، کندهار، ننگرهار، خوست او نورو سيمو کې گڼې مشاعرې جوړېدلې، چې شاعرانو به په کې په ډکلمې او ترنم کې خپل شعرونه اورول. څرنگه چې هغه وخت پر ليدنيو رسنيو او موسيقي چورلټ بنديز و، نو يو نيم کس به چې په ترنم کې خپل او يا هم د کوم بل چا شعريا نظم وايه، د خلکو د موسيقي ذوق به يې تر يوه بريده خړوباوه؛ بنديز تر دې حده سخت و، چې په تش ترنم هم د خلکو د موسيقي تنده ماتېدله. ځينو طالبانو او ازادو شاعرانو به په پټه د مشهورو

سندرغاړو کېستونه اورېدل، له هغو څخه به يې کمپوزونه زده کول او بيا به يې خپل شعر په هماغه سر او تال کې اچوه. دغسې يو سخت او تنگ حالت کې خلک طبعاً د يوې نسبي ازادۍ ارمان کوي او که چېرې بشپړه ازادې ورته ميسره شي، نو دا خو ورته بېخي د يو نعمت غونډې ښکاري.

د سپټمبر د ۱۱مې نېټې تر پېښې وروسته، د طالب نظام د ړنگېدو باور پوخ شو، د يو دوو مياشتو په بهير کې د امريکايي ځواکونو له خوا د طالبانو نظام نسکور شو او پخوانۍ ملېشې او جنگسالاران يې پر ځای کېنول شول.

د طالب نظام سقوط داسې و، چې يو څوک له خوټېدونکي ديگي يا کټوې څخه برغولی پورته کړي، يو دم له کټوې ټول بخار پورته شو، د طالبانو نظام له سقوط سره سم په مليونونو جبري زيرې کلې شوې، پر همغو لومړيو ورځو ځينو خلکو په کابل او نورو سيمو کې د خپلو کورونو له پاسه ډېش انتنونه نصب کړل، د موسيقۍ دوکانونه او وېډيو گيمونه ژر ژر پرانيستل شول، په راډيو کې د ښځينه ويندويانو غږ اوچت شو او ټلويزيون بېرته فعال شو. د ازادۍ دا سرعت دومره چټک و، چې پخواني افراط خپل ځای يو بل تفريظ ته پرېښود، ناکنټروله او بې سروبو له رسنۍ راوتوکېدې او داسې ښکارېدله، چې زموږ ټولنه افراط ته په تفريظ ځواب ورکوي او يا هم يو افراط د بل افراط ځای نيسي.

خومره چې د طالبانو د واکمنۍ پر مهال پر رسنیو فشار زیات و، دومره دا مهال د رسنیو د مهار رسی وشلېدله، خو دا مهال هم رسنۍ لکه څنګه چې باید په رښتینې توګه ازادې وای، ازادې نه وې او نه دي، د واکمن جګړه مار ګروپ پر جنګسالارانو انتقاد د ژورنالېست له مرګ او یرغملتیا سره معادل دي؛ رسنۍ که له یوه اختناق څخه خلاصې شوي، نو د یوې بلې مافیا په منګولو کې راګیر شوې دي.

۲- د مصنوعي اقتصاد راتوکېدل:

د طالبانو تر سقوط وروسته سملاسي افغانستان ته د نړۍ د ګڼو هېوادونو مرستې رامتې شوې. سره له دې چې دا مرستې په موثر او عادلانه ډول ونه کارول شوې، خو بیا هم د افغاني ټولني د ژوند بېلابېلو برخو ته یې نوی ځواک او تحرک ورکړل. رسنیز ډګر ته هم له بېلابېلو لارو دا مرستې را ورسېدې؛ د دولتي خپرونو د تقويې لپاره مرستې وشوې او له ازادو رسنیو سره هم کومکونه وشول. له دولتي رسنیو سره د مرستو په باب یو بهرني (ریکارډوګراسي) د رویټر پریس سروېس په استازۍ په کابل کې په یوه علمي ورکشاپ کې وویل: «له ځینو دوه اړخیزو مرستندویانو پرته، چې په خپلو کې څه نا څه همغږي لري، نور په افغانستان کې د مرستندویانو د مرستو په منځ کې هېڅ همغږي نه شته، مرستندویانو د ۲۰۰۲ او ۲۰۰۴ م کلونو ترمنځ موده کې رسنیو په ځانګړې توګه د حکومت تر واک لاندې باختږ خبري اژانس او د افغانستان راډیو ټلوویزیون ته خواوښا (۲۰) ملیونه

امریکایی ډالر ورکړي دي»^(۱) دغه راز د ولایتي رسنیو د ژورنالستانو د روزنې لپاره د هېواد په داخل کې لنډ مهالي او اوږد مهالي کورسونه جوړ شول، په سلگونو ژورنالستان وروزل شول، د جرمني هېواد په مرسته نه یوازې د راډیو ټلوویزیون ودانیزې برخې ورغول شوې، بلکې ددې هېواد په مرسته گڼ شمېر افغان ژورنالستان هم وروزل شول، جاپان هېواد هم، له ملي راډیو ټلوویزیون او د دولت له ځینو رسنیو ادارو سره مالي مرسته وکړه.

د ازادو رسنیو د پیاوړتیا لپاره هم د «اټینه» په نامه یوه ځانگړې نادولتي اداره جوړه شوه، چې له یو شمېر ازادو رسنیو سره یې مرسته کوله، په ټولیز ډول دغو لاندې نادولتي موسسو د ازادو رسنیو مالي ملاتړ کړی دی:

- ۱- اټینه رسنیز او کلتوري مرکز
- ۲- سهار نېکمرغه افغانستان راډیو
- ۳- انټرنیوز موسسه
- ۴- د جگړې او سولې د راپورلیکنې انستیتیوت
- ۵- د رسنیو، پالیسی او مدني ټولني انستیتیوت
- ۶- د افغانستان د ازادو رسنیو بنسټ
- ۷- طنین نیټورک^(۱)

(۱) رسنیو پرمختگ، کلید گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲مخ.

^(۱)Afghan Media Directory, first Edition, March, ۲۰۰۴

په دې نادولتي موسسو کې ائينې موسسې دغو لاندې چاپي رسنيو سره مالي مرسته کړې ده:

۱- کابل؛ اوونيزه، ۲- ملالی؛ مجله، ۳- سيرت؛ بنځينه اوونيزه، ۴- پرواز؛ د ماشومانو درې مياشتنۍ، ۵- ائينه؛ خبري اوونيزه، ۶- زمبېل غم؛ مهالنۍ، ۷- لیس نیوليس؛ د کابل مياشتنۍ، ۸- سباوون؛ ولسي او کلتوري اوونيزه.

پر پورتنیو موسسو سربېره د امریکا متحده ایالاتو د نړیوالو پرمختیایي ادارې (USAID)، د ځینو بهرنیو هېوادونو سفارتونو او ځینو نورو نادولتي موسسو هم په مستقیم او نامستقیم ډول د افغاني چاپي، انځوریزو، برېښنايي رسنيو او خبري اژانسونو مالي ملاتړ کړی دی.

سربېره پر دې، دولتي او نادولتي موسسو ته د نړۍ د بې درېغه مالي مرستو رسېدل، هم دولتي ادارې، هم یو شمېر انجورگانې او هم یو شمېر اشخاص، چې ددې پیسو زیاته برخه یې په برخه شوې، هم ددې جوگه کړل، چې د رسنيو په زیاتوالي کې اساسي ونډه واخلي، له ځینو مشخصو اشخاصو سره د زیاتو پیسو راټولېدنه، بل عامل شو، چې هر چا له خپل شوق او ذوق سره سمې رسنۍ میدان ته کړې. له ځینو اشخاصو او تنظیمواکو سره د ځینو گاونډیو هېوادونو پخواني او اوسني پټ او بنکاره روابط او مالي امکانات هم ددې سبب شول، چې رسنۍ زیاتې شي او د رسنيو بازار یا مارکېټ پراختیا ومومي.

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته د افغانستان اقتصاد په ناخاپي او تصنعي ډول لوړ شو، دا لوړتيا که څه هم طبيعي نه وه او د عوامو پر ځای يې د خواصو ژوند ډېر لوړ کړ، خو د ژوند د کچې همدغې لوړتيا د رسنيو پراختيا ته لاره اواره کړه. څرنگه چې د رسنيو له بېلابېلو ډولونو، په تېره بيا له چاپي رسنيو سره د عوامو او نالوستو خلکو ډېر کار او رابطه نه شته او دا کار په خواصو او په تېره بيا په لوستي بناري ټولني پورې اړه پيدا کوي او دا خواص يا بناري ټولنه د کليوالي سيمو په اندول د نړيوالې ټولني له مرستې زياته برخمنه شوې، نو ځکه خو په بنارونو کې رسنيو زياته وده وکړه او د کنترول کيلي يې هم د خواصو په گوتو کې پاتې شوه. په ټوليز ډول ويلاى شو، که چېرې د نړيوالې ټولني بې درېغه مرستې نه وای او بيا دا مرستې له حساب او کتاب پرته د ټولني د ځينو مشخصو اشخاصو لاسو ته نه وای ورغلي، نو پوره باور دی، چې زموږ رسنۍ به د کميت له پلوه، پر دومره لږه وخت، دومره لوړې کچې ته نه وای رسېدلې.

د پنځو شپږو کلونو په بهير کې ځيني هغه رسنۍ، چې د نړيوالو په مرستو پيل شوې وې، د هغو د مرستو په بندېدو سره بېرته بندې شوې او پر تپه ودرېدلې. ددې مانا دا ده، چې زموږ يو شمېر رسنۍ په تصنعي ډول رامنځته شوي او د ټولني او يا په هغې کې د ځينو مطرحو څېرو د مصنوعي اقتصاد زېږنده دي. خو که چېرې زموږ اکثره رسنۍ د ټولني له نورمال او طبيعي اقتصادي، سياسي، ټولنيز او فرهنگي پرمختگ سره سمې

رامنځته شوې وای، نو ژوند او بقا به یې هم د ټولني له طبيعي حرکت سره سمون درلود، په ټوليز ډول ویلاى شو، چې زموږ د رسنيو یو زیات شمېر اوس هم، د همدغه مصنوعي او موقتي اقتصاد په زور رامنځته شوي، چلېږي او کله چې دا حالت ختم شي، نو له دې ډول رسنيو به ډېرې کمې خپل ژوند تضمین کړي او اکثره به بېرته له منځه لاړې شي.

۳- سیاسي عوامل:

د افغانستان د اوسنیو رسنیو په غورولو کې سیاسي عوامل هم ستر نقش لري، که چېرې تر هر څه دمخه، په سیاسي نظام کې بدلون نه وای راغلی، نو طبيعي خبره ده، چې د طالبانو په سرسختي مذهبي نظام کې د ډول رسنیو هېڅ امکان نه و؛ هغوی نه له سیاسي، نه له مذهبي او نه هم له ذهني او فکري پلوه د رسنیو دې ډول حاکمت او محتوا سره جوړ وو او نه یې هم ددې زغم درلود. سیاسي بدلون ددې لاره اواره کړه، چې نوې رسنۍ له خپل دې ټول کمیت او کیفیت سره را وټوکېږي. په موقته، انتقالي او بیا انتخابي اداره کې د نړیوالې ټولني غوڅ دریځ دا و، چې رسنۍ باید په پراخه کچه وده ومومي، د دوی ټینګار ان تردې بریده و، چې که ځینې رسنۍ د افغانستان اسلامي، ملي او دودویزو ارزښتونو ته زیان هم واړوي، نو دوی یې په کیسه کې نه دي. د نظام تر سیاسي بدلون وروسته د «ولسواکۍ»، د «بیان ازادي» او «د بنسټو حقوق» شعارونه تر هر څه زیات مطرح شول، دې شعارونو د رسنیو له طبيعي او تصنعي ودې سره

مرسته وکړه. د گڼ شمېر هېوادونو سياسي استازيو او نادولتي موسسو په مستقيم او نا مستقيم ډول د افغانستان دولتي او ازادې رسنۍ له مالي او سياسي پلوه ونازولې؛ نړيوالې ټولني په افغانستان کې د رسنيو رنگارنگي او ازادي خپل يو ستر بری وباله، په تېره بيا د امريکا متحده ايالتونو حکومت دا کار د خپل ځان لپاره وياړ وگاڼه. پر ۲۰۰۳ م کال د افغانستان لپاره د امريکا متحده ايالتونو ځانگړي استازي زلمي خليلزاد او د ملگرو ملتونو سازمان ځانگړي استازي لڅدر ابراهيمي «د افغانستان اساسي قانون او مدني ټولنه» په نوم په جرمني کې د جوړ شوي سيمينار برخوالو ته په ډاگه وويل، چې مور په افغانستان کې د رسنيو له ودې څخه ډېر خوشاله يو، زلمي خليلزاد وويل چې دا مهال نږدې (۲۲۰) چاپي رسنۍ په ټول افغانستان کې خپرېږي او دا زموږ لپاره د خوښۍ زېږی دی. که څه هم په سيمينار کې يو شمېر برخوالو د بناغلي زلمي خليلزاد پر خبرو اعتراض درلود او د رسنيو دا شمېر يې طبيعي نه، بلکې تصنعي باله، خو بيا هم زلمي خليلزاد او لڅدر ابراهيمي د چاپي رسنيو کميت د نړيوالې ټولني لپاره يو ښه پيغام باله. د ازادو رسنيو د پياوړتيا په همدغه «گرم» او «طلايي» عصر کې يو شمېر رسنۍ پردې بريالۍ شوې، چې د نړيوالې ټولني، په تېره بيا د امريکا متحده ايالتونو وړيا مرستې را جلب کړي. (افغان ټلويزيون) لومړنی ټلويزيون و، چې د يو څه مالي مرستې په راجلبولو سره يې د لومړني ازاد ټلويزيون په نامه، په کابل کې

خپرونې پیل کړې، ورپسې د (طلوع ټلويزيون) چلوونکي پر دې بريالي شول، چې د امریکا د متحده ایالتونو د پرمختیایي ادارې (USAID) نږدې یو نیم ملیون ډالره وړیا مرستې په راجلبولو سره خپل نشرات پیل کړي او وروسته بیا د خپل دورانې حرکت په واسطه پر دې بريالي شول، چې د خپلې گټې له لارې خپل ژوند ته دوام ورکړي. د نړیوالې ټولنې د هر اړخیز ملاتړ په برکت په افغانستان کې د نړیوالو راډیوگانو او ازادو اژانسونو له خوا په سلگونو ژورنالستان وروزل شول، د مرکز او ولایتونو په کچه د ژورنالستانو او د ژورنالستانو د حقوقو د ملاتړ ټولنې جوړې شوې، لکه د افغانستان د ژورنالستانو ټولنه، د افغانستان د ژورنالستانو ملي اتحادیه، د افغانستان د ژورنالستانو د حقوقو د ملاتړ ټولنه، د جنوبي اسیا د ژورنالستانو ټولنه او همدارنگه په سیمه ییزه او ولایتي کچه په لسگونو دا ډول ټولنې جوړې شوې. د افغانستان ژورنالستانو ته د دې لاره اواره شوه، چې بهرینو هېوادونو او همدارنگه د نړۍ گڼ شمېر ژورنالستان افغانستان ته رسمي او کاري سفرونه وکړي. په افغانستان کې د ژورنالستانو د بېلابېلو ټولنو رامنځته کېدل، د هغو فعالیت، د ژورنالستانو له نورو سیمه ییزو او نړیوالو ټولنو سره د هغو روابطو د دې سبب شول، چې تر ډېرې کچې د ژورنالستانو حقوق خوندي شي. د تېرو څو کلونو په اوږدو کې د ژورنالستانو سیاسي ملاتړ تر دې حده زیات و، چې بېلابېلو ژورنالستانو د دولت لومړۍ درجه دیموکرات واکمن هم تر

سرسختو پوښتنو او گروپونو لاندې راوستلای شول. که څه هم د یو شمېر ژورنالستانو لپاره فوق العاده ازادې رامنځته شوه، خو دا ازادې هغه ډول ژورنالستانو ته ډېره زیاته وه، چې په حاکم نظام کې یې له تنظیمي زورواکو سره نږدې پیوند درلود او په اصطلاح د یو ډول ازادو خپرونو تر چتر لاندې یې تنظیمي، سمې او گوندي مسایلو ته لمن وهله؛ اساسي زورواکي د دې ډول خبريالانو له انتقادونو معاف وو. د دولت او ملت په کچه د ازاديو ددې ډول مختلف کچ و مېچ يا گراف په پام کې نيولو سره یو شمېر ژورنالستان د دې تېرو څو کلونو په بهیر کې زیانمن شول او د ژورنالستانو پر وړاندې د زور زیاتي بېلگې هم د دولت او هم د مخالفینو له خوا رامنځته شوې. د نړیوال ژورنالیزم د مرکز رئیس بناغلی رحیم الله سمندر د ژورنالستانو پر وړاندې د پېښو په باب وایي: «په ۲۰۰۶م کال کې د گوانبلو او څوړولو ۵۰ قضیې ثبت شوي او د رسنیو درې کارکوونکي وژل شوي دي. تر دې چې د پارلمان غړو دغه چلند کړی دی.»^(۱) دا گوانبونه له یوه کاله بل ته توپیر کوي. «د ۲۰۰۴م کال په پیل کې د انټرنیوز د رسنیو د څارنې لومړۍ گڼې د خپرونو او راډیو ستېشنونو پر ضد د وېرولو نهه پېښې لست کړي، گوانبونه د پولیسو، جنایي جرمونو سره د مبارزې د ادارې، د عدلیې وزارت د وسلوالو استازو، د افغانستان د سترې محکمې، د کابل ښاروال او د هرات او ننگرهار د سیمه ییزو واکمنو په شمول له

^(۱) رسنۍ یعنی پرمختگ، کلید گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۴۷مخ

بېلابېلو سرچينو څخه شوي دي. د ۲۰۰۶م کال په مارچ کې څارونکي د کابل د عامه امنيت د محکمې، د ولسمشر د دفتر، نامعلومو بم چوونکيو، بېلابېلو پوليس افسرانو او حتی د امريکايي ځواکونو له خوا د گوانبولو د شپږ پېښو په هکله راپورونه ورکړل.

د افغان ژورناليسټانو د اتحاديو په وينا په ۲۰۰۵ کال کې د ژورناليسټانو پر ضد د وېرولو او عمل ۴۵ قضيې ثبت شوي دي. د يوې بنځينه ژورناليسټې په شمول دوه وژنې هم شوې دي.^(۱) د ژورناليسټانو پر وړاندې د ناوړه چلند د اکثرو پېښو رپوټونه نه ورکول کېږي، خو که په اټکليز ډول مور ددې اټکل وکړو، نو هر کال د ژورناليسټانو پر وړاندې د ناوړه پېښو مجموعي شمېر تر سلو پېښو هم اوړي.

لکه څنگه چې په دې دوره کې يو شمېر کورنيو او بهرنيو سياستوالو په افغانستان کې د رسنيز بهير مادي او مانيز ملاتړ وکړ، دغسې يو شمېر ژورناليسټانو هم د سياستوالو ملاتړ ته راودانگل، يا په بله وينا يو شمېر سياسي اشخاصو د ليکوالۍ او ژورناليزم له دې خلاصې فضا نه گټه پورته کړه او د ژورناليزم تر چتر لاندې يې سياسي فعاليتونه پيل کړل، دا هڅې تر دې حده ورسېدې، چې که چېرې د دولت يا هم کوم بل ارگان له خوا پرې فشار راته، بيا نو دوی د ژورناليزم له ماسک نه گټه پورته کوله او ويل به يې، چې دولت د ژورناليسټانو خونديتوب ته

(۱) رسنۍ يعني پرمختگ، کلید گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۷۴ مخ

پام نه کوي، په دې توگه، دې ډول اشخاصو د افغانستان د رسنيو ناپييلتوب پيکه کړ او يو شمېر رسنۍ په نا مستقيم ډول د پخوانيو سياستوالو او زور واکانو په خدمت کې بوختې پاتې شوې. د نړۍ، سيمې او خپله په کورنۍ کچه د رسنيو له دې هر اړخيز سياسي ملاتړ سره سره بيا هم تراوسه د رښتينو او ازادو رسنيو تصويرتت دی او زموږ رسنۍ يو ډېر څرگند، روښانه او شفاف تگلوری نه لري. که څه هم زموږ اوسنۍ رسنۍ د محتوا له پلوه روښانه حرکت نه لري، خو د کميت او صحافت له مخې يې د همدې خلاصې سياسي فضا له امله ډېر پرمختگ کړی دی، دا چې دا اوسنۍ کميت به په پای کې پر يو مثبت کيفيت بدل شي که نه؟ رسنۍ به د خپلو محتوياتو له مخې يو بل سره اخته شي او يا به خپل مسير روښانه کړي که نه؟ هېواد ته به يې گټه زياته وي که زيان؟ دا هغه پوښتنې دي، چې وخت به يې ځوابوي.

۴- د ټولني د عمومي ظرفيت لوړتيا:

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته، نه يوازې د افغاني ټولني په سياسي ژوندانه کې بدلون راغی، بلکې په اقتصادي، ټولني او فرهنگي ژوندانه کې هم زيات بدلونونه پېښ شول، همدې بدلونو د رسنيو بهير غوړېدو ته لاره اواره کړه او تر يوه حده د رسنيو د دوراني حرکت سبب شول؛ هر څومره چې په ټولنه کې مثبت سياسي بدلونونه پېښېدل، په هماغه کچه د رسنيو لپاره د ازاد تنفس زمينه برابره، څومره چې فرهنگي او علمي پرمختگونه رامنځته کېدل، همدومره د رسنيو مينوال او لېوال زياتېدل او

خومره چې د خلکو د اقتصاد کچه لوړېدلې، همدومره يې رسنيو ته قوت او حرکت بانه. که اوسنی دوره يو ځل بيا د طالبانو له واکمنۍ سره پرتله کړو، نو ډېر زيات توپير به راته څرگند شي؛ د ساري په توگه د طالبانو د واکمنۍ پر مهال د افغانستان ټوله رسمي دولتي بوديجه نږدې (يو پنځوس ميلونه ډالره) وه، چې د مامورينو پر معاش، دولتي لگښتونو او نورو جگړه ييزو چارو لگېدله، خو اوسمهال که د رسنيو په چارو کې د ټولو لگېدونکو لگښتونو يوه اټکلي محاسبه وکړو، نو يوازې په همدې رسنيزه برخه کې لگېدونکې پيسې هر کال تر (پنځوس ميلونو ډالرو) اوږي.

پر ۱۳۷۱ل کال په کابل کې د «مجاهدينو» او «ملحدينو» تر ائتلاف او اختلاف دمخه نږدې پنځه لس لويې او وړې چاپخونې فعالې وې، چې ټولې د جگړه مارو ډلو له خوا پوښه شوي، د طالبانو د واکمنۍ پر مهال خواصلاً ليدنيو رسنيو ته اجازه نه وه، د چاپي خپرونو په برخه کې هم ډېر محدوديتونه وو، دا مهال هېواد ته عصري چاپخونې هم رانه وړل شوې او خود گوتو په شمار چاپي رسنۍ، چې چاپېدلې د همغوزو چاپخونو په پاتې وسايلو چاپېدلې. د طالبانو د واک تر سقوط وروسته هېواد ته گڼ شمېر چاپخونې له خپلو عصري وسايلو سره راوړل شوې او دلته يې پر فعاليتونو پيل وکړ، تر اوسه پورې په لسگونو لويې او وړې چاپخونې يوازې په کابل ښار کې فعاليت کوي، چې د گڼو کتابونو او نورو ډول ډول خپرونو د چاپ ظرفيت

لري، دولتي چاپخونه، د پوهنې چاپخونه، نبراسکا، بهير، سحر، دانش، احمد او نورې ددې چاپخونو له جملې څخه دي. پر چاپخونو سربېره د هېواد په مرکز او ولايتونو کې گڼ شمېر خپرندويې ټولنې تاسيس شوې، چې پر ډېر کم وخت يې په سلگونو عنوانونه نوي اثار چاپ کړل. لکه په کابل کې: رسالت، الازهر، سيرت، اقرا، نور، کوثر، صميم، سعيد، دانش، خاور، ميوند، سېلاب، فرهنگ، پامير، خيبر، مستقبل، سالنگ، سعادت، خيري، اميري، فيصل، چنار، گهيځ خپرندويې ټولنې. په هرات کې: احمد شاه ابدالي، موميني، امام ابو حنيفه، فاضلي، فيضي، شفيقي، عرفان او نعماني خپرندويې ټولنې. په ننگرهار کې: مومند، گودر، هارون، افغان، ناگار خپرندويې ټولنې او همدارنگه په نورو ولايتونو کې په مجموعي ډول نورې په لسگونو خپرندويې ټولنې جوړې شوي چې هرې يوې يې په خپل نوبت سره گڼ شمېر کتابونه چاپ کړي دي. لکه څنگه چې دمخه مويادونه وکړه، د خلکو اقتصادي پياوړتيا، د رسنيو له پياوړتيا سره مستقيماً ارتباط لري، د خلکو د تعليمي کچې او چتيا هم ددې لامل شوه، چې خلک رسنيو ته لېوال کړي. چاپي رسنۍ طبعاً له لوستي پارکي سره اړه پيدا کوي، سره له دې چې د تېرو اوو کلونو په ترڅ کې تردې دمه (۱۳۸۷ ال کال وروستيو پورې) نږدې (۲۲۵) بنوونځي سوځول شوي او تړل شوي دي، خو ددې ترڅنگ نږدې (۵۰۰۰) بنوونځي نور جوړ شوي دي. اوس د ټولو زده کوونکو شمېر تر اوو مليونو کسانو اوږي. دولتي

پوهنتونونه رغول شوي او نور په لسگونو ستر علمي او فرهنگي مرکزونه هم جوړ شوي دي. د خپلواکو فرهنگي ټولنو شمېر هم سلگونو ته رسېږي. يوازې «د افغان کلتوري ټولنو گډه جرگه» کې نږدې دوه سوه فرهنگي ټولنې راپاله دي. په مجموعي ډول په هېواد کې د تعليم کچه لوړه شوې، د زده کړې تر څنگ د خلکو اقتصادي ودې، په بنارونو، په تېره بيا په لويو بنارونو کې، خلک د ددې جوگه کړي، چې پر رسنيو لگښت وکړي، په تېره بيا چاپي رسنۍ راويسي. پخوا د خلکو د اقتصاد کچه ټيټه وه؛ ډېرو کمو کسانو ددې وس پيدا کاوه، چې چاپي رسنۍ واخلي، هغه وخت خلکو د خپلو لومړنيو ضرورتونو د پوره کولو او د ژوند د بقا لپاره خپل ټول وس کاوه، دې ډول چاپي رسنيو د خرڅلاو له لارې خپل دورانې حرکت نه شو تر سره کولای، نو ځکه خو اکثره چاپي رسنۍ يا په کم قيمت او يا هم د سبسايډۍ په زغملو خرڅېدلې او يا هم وړيا وپشل کېدلې. د وړيا وپش کلتور هم د چاپي رسنيو ارزښت راټيټ کړی و، اکثره خلک به تر هغه وخته منتظر وو، چې چاپي رسنۍ په وړيا ډول ترلاسه کړي، ډېر کمو خلکو پر کتاب او چاپي رسنيو پيسې ورکولې. پر وروستيو کلونو، چې ليدنۍ رسنۍ زياتې شوې، د عامو ليدونکو او نالوستو دواړو لپاره يې د وړيا ليد زمينه برابره کړه او ټول کولای شي گټه ترې پورته کړي. د افغانستان په گڼو ليدنيو، اورېدنيو او چاپي رسنيو کې د زرگونو افغان ژورناليستانو گډون او فعاليت هم د خپل ژوند د خړوب لپاره

گڼ شمېر افغانان له رسنيو سره وتړل. اوس رسنۍ نه يوازې د تبليغ او خبر وسيلې دي، بلکې په زرگونو افغانانو ته د کار وبار او گټې وټې وسيلې هم دي. يو زيات شمېر رسنۍ اوس په ټولنه کې د اقتصاد د عمومي کچې د لوړتيا له امله کولای شي، د گڼو اعلانونو او نورو گټندويو خبرتياوو له لارې خپل ژوند ته دورانې حرکت ورکړي. د افغاني رسنيو د مالي ملاتړ په پياوړتيا کې نه يوازې د افغاني ټولنې د اقتصادي، فرهنگي او علمي ظرفيت لوړتيا ونډه لري، بلکې په افغانستان کې د بهرنيو هېوادونو سياسي او پوځي حضور، دهغوی مرستې او ضرورتونه هم لوی اغېز لري. په ټوليز ډول هر څومره چې د ټولنې عمومي ظرفيت لوړېږي، په همغه کچه رسنۍ هم پياوړې کېږي او د پرمختگ پر لوري گامونه اخلي.

۵- د رسنيو قانون:

په هره ټولنه کې د رسنيو د ودې يو عامل د رسنيو قانوني مشروعيت او قانوني تضمين دی. که په يوه ټولنه کې د رسنيو لپاره قانوني او حقوقي ملاتړ نه وي، د رسنيو چلوونکي په ډاډه زړه کار نه شي کولای؛ يوازې هغه رسنۍ به کار وکړي، چې له واکمن نظام سره اړخ لگوي او فکري خواخوږي ورسره لري، خو يوازې رسنيز قانون هم د رسنيو له ودې سره سل په سلو کې مرسته نه شي کولای؛ کېدای شي په هغو ټولنو او هېوادونو کې چې مذهبي او ډيکتاتوري نظامونه واکمن وي، د رسنيو لپاره هم خپل خپل قوانين ولري، خو په دې قوانينو کې به داسې قيدوبند

وي، چې رسنۍ بشپړې خپلواکۍ ته پرېږدي. د ځينو ټولنو کلتوري، مذهبي او ټولنيز جوړښت هم کېدی شي داسې وي، چې د رسنيو پوره ازادې ونه شي زغملای، ځينې نورې ټولنې او هېوادونه، چې تازه په کې زورواکي رژيمونه پرځېدلې او د ازاد فکر وږمه په کې نوې چلېدلې وي، هلته هم د رسنيو د ازادۍ پر وړاندې ستونزې وي، د يو اړخيزو زورواکو نظامونو له خوا، د ټولنې دوديز کنټرول او له بلې خوا د رسنيو له یونا ځايۍ ازادۍ څخه د ليکوالو او ژورناليسټانو ناسم تعبير او تفسير، د تجربو کموالی او له هغو څخه ناسمه گټه اخیستنه هم ددې سبب کېږي، چې د رسنيو د ودې طبيعي بهير له ځنډ و ځنډ سره مخامخ کړي. په هر حال د رسنيو قانون د رسنيو د قانوني فعاليت لپاره اساسي لاره ده، چې هم د رسنيو د ودې بهير ته زمينه برابروي او د نيمگړتياوو او تېروتنو د مخنيوي لارې چارې يې هم په گوته کوي. په افغانستان کې د رسنيو قانون ډېره اوږده سابقه نه لري، ان د چاپي رسنيو ترچاپ، لسيزې وروسته موږ د مطبوعاتو د قانون څښتنان شو، د ۱۳۴۳ل کال تر اساسي قانون وروسته، چې د ديموکراسۍ لسيزه پيل شوه، نو په دې لسيزه کې مطبوعاتو هم ښه وده وکړه، پر همدې مهال يو شمېر ازادو، گوندي او نادرولتي خپرونو د چاپ مجوز ترلاسه او پر فعاليت يې پيل وکړ. تر هغه وروسته بيا ان د طالبانو تر راتگ پورې د کاغذ پرمخ د مطبوعاتو قانون و، خو د رسنيو لپاره عملي او رښتيني ازادې نه وه. د طالبانو په واکمنۍ کې خو په اساسي مانا نه رسنۍ وې او

نه هم د رسنيو قانون؛ پر تصويري رسنيو چورلټ بنديز و، يوازي
خو د گوتو په شمار طباعتي خپرونې وې، چې په هغو کې هم د
زيروحو تصويرونو پر خپراوي بنديز و. د طالبانو نظام تر ړنگېدو
وروسته چې يوه نابره، ناخاپي او نا طبيعي ديموکراسي رامنځته
شوه، نو له دې سره جوخت د رسنيو قانون چې موقتاً بڼه يې لرله،
هم رامنځته شو، خو کله چې پر (۱۳۸۳) ل کال د افغانستان نوی
اساسي قانون جوړ شو، نو په دې قانون کې تسجيل شول: «د بيان
ازادي له تېري څخه خوندي ده. هر افغان حق لري، چې خپل فکر د
وينا، ليکنې، انځور او يا نورو وسيلو له لارې، په دې اساسي
قانون کې د راغلو حکمونو په رعايت، څرگند کړي.
هر افغان حق لري د قانون له حکمونو سره سم مطالب، بې له دې
چې هغه مخکې له مخکې دولتي مقامونو ته وښيي، خپاره او
نشر کړي.

د مطبعو، راډيو او تلويزيون، د مطبوعاتو د خپرولو او د
جمعي ارتباط په نورو وسايلو پورې مربوط حکمونه د قانون له
ليارې تنظيمېږي.»^(۱) نو د همدې اساسي قانون په رڼا کې رسنيز
قانون کې يو څه بدلون راغی. د رسنيو ددې اوسني قانون په
لومړۍ ماده کې راغلي دي:

«دغه قانون د اساسي قانون د څلوردېرشمې مادې د حکم له
مخې او دبشر د حقوقو د نړيوال ميثاق د نولسمې مادې په
رعايتولو سره سم د فکر او بيان د ازادۍ د حق د تامين او په

(۱) د افغانستان اوسني اساسي قانون، ۳۴مه ماده.

هېواد کې د ټوليزو رسنيو د فعاليت د تنظيم په موخه وضع شوی دی...» (۲)

د افغانستان د رسنيو قانون ټولې (۴۳) مادې لري، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له خوا ولسي جرگې ته وړاندې شوی دی. د ولسي جرگې غړو دا قانون څو ځله په خپل منع کې وړاوه راوړاوه، خو کوم توافق ته پرې ونه رسېدل، د ۱۳۸۷ ل کال د وږي پر مياشت ولسي جرگې دا قانون له يو لړ بدلونونو سره پاس کړ، البته دا قانون لا تردې دمه د (سنبلي تر ورستيو) د مشرانو جرگې له خوا نه دی تصويب شوی، د مشرانو جرگې له خوا د احتمالي تغيراتو په پام کې نيولو سره کېدی شي، دا قانون بېرته ولسي جرگې ته لار شي او بيا وروسته ورته د اختلافي ټکو د حل په خاطر د دواړو جرگو له خوا د مساوي غړو په تعداد کميسيون وټاکل شي او تر هغه وروسته بيا جمهور رئيس ته د توشيح لپاره لار شي. په هر حال هغه متن چې د حکومت له خوا ملي شورا ته وړاندې شوی، د رسنيو د ازادۍ د تضمين لپاره ډېر قوي ټکي لري، ان تردې حده چې ځينې برخې يې زموږ د ټولني د دوديز جوړښت د هضم تر کچې هم اوچتې دي، ددې قانون غټې موخې دا دي:

«۱- د فکر او بيان د ازادۍ د حق دودول او له هغه څخه ملاتړ، د خبريالانو (ژورناليسټانو) له حقوقو څخه دفاع او د هغوی د ازاد فعاليت لپاره د وړ شرايطو برابرول.

(۲) د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، لومړۍ ماده.

۲- د آزادو، خپلواکو او زیات پلویو (کثرت گرا) رسنیو دودول او پرمختیا.

۳- د وینا، لیکنې، رسم، انځور(تصویر)، د فیتې پر مخ د ثبت، تمثیل، خوځښت (حرکت) او د نورو علمي، هنري او چاپي پدیدو په مرسته د هېواد د اتباعو د فکر او احساس د څرگندولو لپاره د زمينې برابرول.

۴- د اسلام د مبین دین د حکمونو په پام کې نیولو سره، د بشر د حقوقو په نړیوال میثاق کې مسجل شوی د بیان او ټولنیزو رسنیو د ازادۍ د اصل رعایتول.

۵- د ټولیزو رسنیو د سالمې ودې په موخه داسې مرسته چې وکړای شي په هېواد کې د ثقافت د خپرېدو اغېزناکه وسیله شي او عامه رایې په رښتینې او گټوره توگه ټولنې ته منعکس کړي.^(۱)

ددې قانون په درېیمه ماده کې د رسنیو اصطلاحات، لکه خپله رسنۍ، مطبوعات، خبریال، چاپخونه، چاپوونکی، خپروونکی، د امتیاز خاوند، مسئول مدیر، خپرول، راډیو، ټلوویزیون، کېبلي شبکه او نور تعریف شوي دي. د درېیم څپرکي څلورمه ماده بیا د رسنیو د چلوونکو پر حقوقو او وجایو غږېږي، وایي:

۱] هر کس د فکر او بیان د آزادۍ حق لري. د دولتي مسوولینو له خوا له مداخلې او محدودیت پرته، د معلوماتو او نظریو غوښتل، ترلاسه کول او انتقال په دې حق کې شامل دي او

(۱) د ټولیزو رسنیو (مطبوعاتو) قانون، دویمه ماده.

د بیان او د معلوماتو د خپرولو، وېش او تر لاسه کولو د وسایلو آزادي هم په خپله لمن کې رانغاړي.۱

(۲) دولت د ټولیزو رسنیو د آزادۍ ملاتړ کوي او پیاوړې کوي یې. هېڅ رنښتینی یا حکمي کس د دولت او دولتي ادارو په ګډون نه شي کولای د خبري او یا معلوماتي رسنیو فعالیت منع، تحریم، سانسور یا محدود کړي او یا په بل ډول سره د ټولیزو او معلوماتي رسنیو په چارو او خپرونو کې لاسوهنه وکړي.

پنځمه ماده:

هر څوک حق لري معلومات وغواړي او لاسته یې راوړي. دولت د هېواد اتباعو ته هغه معلومات برابروي، چې غواړي یې، خو هغه وخت له دې کار څخه ډډه کوي، چې غوښتل شوي معلومات پوځي محرم راز وي او په ډاګه کول یې ملي امنیت او ګټې له خطر سره مخامخ کړي.

شپږمه ماده:

(۱) خبریالان (ژورنالیستان) د رپوټونو او انتقادي نظریو په ګډون د خپلو مسلکي فعالیتونو په ترسره کولو کې د قانوني ملاتړ وړ ګرځي.

(۲) خبریالان (ژورنالیستان) حق لري د خپلو کاري سرچینو له څرګندولو (افشاء کولو) څخه ډډه وکړي، خو هغه وخت باید دا سرچینې پټې ونه ساتي، چې واکمنې محکمې د هغو د څرګندولو حکم کړی وي.

اوومه ماده:

خبريالان او د ټوليزو رسنيو نور غړي کولای شي، له خپلو ټوليزو گټو څخه د دفاع په موخه، د دې قانون له حکمونو سره سم خپلواکي اتحاديه جوړې کړي.

اتمۀ ماده:

(۱) د هېواد اتباع کولای شي، په درېيمه ماده کې د ټوليزو رسنيو خوندي شوي وسايل، د دې قانون له حکمونو سره سم تاسيس کړي.

(۲) بهرنۍ سياسي نمايندگۍ، نړيوالې موسسې او په افغانستان کې د هغو نمايندگۍ کولای شي د ډيپلوماتيکو انډولونو په رعايتولو سره، د اطلاعاتو او کلتور وزارت تر اجازې وروسته د خبري توکو په چاپ او خپرولو لاس پورې کړي.^(۱)

درېيم څپرکۍ په مجموعي ډول د مطبوع وسايل را پېژني، څلورم څپرکۍ پر چاپخونې (مطبعې)، د طباعت وسايلو د امتياز او جوړښت پر څرنگوالي رڼا اچوي، پنځم څپرکۍ سمعي او بصري وسايل پېژني، شپږم څپرکۍ د امتياز خاوند، شرايط او مکلفيونه راپېژني، اووم څپرکۍ د مسئول مدير شرايط او مکلفيتونه په گوته کوي، اتم څپرکۍ ممنوعه خپرونې، نهم څپرکۍ جزايي حکمونه او لسم څپرکۍ وروستني متفرقه حکمونه تشریح کوي.

^(۱) د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون.

په ممنوعه خپرونو کې یوازې دغه خپرونې جواز نه لري:
(۱) - هغه لیکنې چې د اسلام د اصولو مغایر او نورو دینونو او
مذهبونو ته سپکاوی وي.

۲- هغه لیکنې چې د اشخاصو د سپکاوي او پرهغو باندې د
افتراء لامل شي.^(۱)

دا د افغانستان د رسنیز قانون عمومي محتوا وه. دا چې د تېرو
اوو کلونو په ترڅ کې دا قانون یا نور رسنیز قوانین څومره عملي
شوي او څومره نه دي عملي شوي، په دې برخه کې باید ووايو، که
د رسنیو قانون له نورو قوانینو، د افغاني ټولني له عمومي هضم
او ظرفیت او همدارنگه د حکومت اجرائي ځواک له تعميل سره
پرتله کړو، نو د رسنیو قانون د نورو هغو په اندول زیات تطبیق
شوی دی. ددې تطابق علت دا نه دی، چې حکومت او یا د دولت
نورو درې گونو ځواکونو دا قانون تطبیق کړی دی، بلکې ددې
قانون تر شا په خپله د ټولني څلورم قوت (د رسنیو چلوونکي او
کارکوونکي) ولاړ دي، د هغوی گټې، فعالیت او رسنیز ژوند
ددې غوښتنه کوي، چې دا قانون باید تطبیق شي. په هر حال
رسنیز قانون او رسنوال یو له بل سره لازم او ملزوم دي او یو د بل
د رسنیز ژوند بشپړوونکي او تنظیموونکي دي.

(۱) د ټولیزو رسنیو قانون، اتم څپرکی، ۳۱مه ماده.

دویم څپرکی

د اوسنیو رسنیو ډولونه

پخوا به یې رسنیو ته د (مطبوعاتو) اصطلاح کاروله. څرگنده خبره ده؛ (مطبوعات) یوه عربي کلمه ده، چې د طباعتی یا چاپی څپرونو لپاره راځي. د وخت په تېرېدو سره اورېدنی او بیا لیدنی رسنی هم رامنځته شوې، خو تر اورېدنیو او لیدنیو رسنیو، چاپی رسنی اوږد تاریخ لري، چې د چاپ تر ماشین وروسته یې زیات پرمختګ کړی دی. کله چې راډیویي ستېشنونه جوړ شول، اورېدنیو رسنیو ورسره وده وکړه، خو په افغانستان کې د چاپی او اورېدنیو رسنیو له نسبتاً موازي ودې سره سره بیا هم د دواړو لپاره د (مطبوعاتو) همدا عربي اصطلاح کارېدله، نو ځکه خويې د رسنیو تر اوسني قانون دمخه، د رسنیو قانون ته «د مطبوعاتو قانون» اصطلاح کاروله. په افغانستان کې د (رسنیو) اصطلاح یوازې په دې وروستی نیمه لسیزه کې دود شوه او ددې علت دا و، چې د (رسنیو) اصطلاح، د رسنیو د اوسني او پراخ مفهوم په توګه، ټولې هغه ماناوې او ځانګړتیاوې رانغاړي، چې اوسنی رسنی یې لري. په اوسنیو رسنیو کې نه یوازې چاپی رسنی راځي، بلکې اورېدنی (راډیویي)، لیدنی (ټلوویزوني) او کتنی (برېښنايي-انټرنټي) رسنی هم راځي. موږ دلته په افغانستان

کې د اوسنیو رسنیو پر همدغو ډولونو او د هغو پر کمیت او کیفیت تر خپله وسه رڼا اچوو:

۱- چاپي رسنۍ:

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته په افغانستان کې چاپي رسنیو په یو ناخاپي ډول دومره وده وکړه، چې نه یې د

افغانستان تېر تاریخ مثال لري او نه هم تر بحرانه وروسته د نړۍ

په نورو ټولنو او هېوادونو کې د رسنيو دا ډول چټکه وده ليدل شوې ده. ددې چاپي رسنيو د ودې او ټوکېدنې عواملو ته مو دمخه اشاره وکړه، خو اوس دلته دکميت له پلوه د چاپي رسنيو يادونه کوو:

د چاپي رسنيو ډېره درنه برخه اوس په کابل کې خپرېږي، ددې يو علت دادی، چې کابل کې د چاپ او خپراوي امکانات زيات دي او هم د لوستو خلکو کميت لوړ دی، طبيعي خبره ده، چې د چاپي رسنيو وده، د لوستو خلکو له شمېر او د هغو له اقتصادي حالت سره مستقيم ارتباط لري، نو ځکه په کابل کې د رسنيو کميت ډېر زيات دی. د بهرنيو ځواکونو، بېلابېلو انجوجانو او نړيوالو سازمانونو شتوالی هم د چاپي رسنيو اړتيا زياته کړې ده، په عمومي ډول د تقاضا لوړتيا هم په دې برخه کې خپل تاثيرات لري، خو د وروستيو کلونو په بهير کې د ولايتونو په لويو او وړو ښارونو کې هم چاپي رسنيو وده کړې، چاپشمېر او مينوال يې ورځ پر ورځ زياتېږي.

دلته به موږ په لومړي گام کې د مرکز او ولايتونو هغو چاپي خپرونو ته اشاره وکړو، چې په رسمي ډول يې له اطلاعاتو او کلتور وزارت څخه خپل جواز ترلاسه کړی دی، په دې کې دولتي چاپي رسنۍ هم شته او نادولتي هم. په نادولتي هغو کې ټولې ډول ډول نادولتي چاپي رسنۍ شاملې دي؛ تنظيمي، ازادې، انجيوزي هم په دې کټه گوري کې دي، چې وروسته به پرې رڼا واچوو.

دولتي چاپي رسنۍ

الف- په پلازمېنې کابل کې دولتي چاپي رسنۍ:

ګڼه	نوم	ډول او مهال	ژبې	د امتياز خاوند	ګڼشمېر
۱	خدمت	جريده- مياشتنۍ	دري، پښتو	اداري اصلاحاتو مستقل کميسيون	۱۰۰۰
۲	پرواز اريانا	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	اريانا افغان هوايي شرکت	۱۰۰۰
۳	روغتيا او استقلال	مجله- درې مياشتنۍ	پښتو، دري، انگليسي	اسقلال روغتون	۱۵۰۰
۴	وطنداران	جريده- اوونيزه	پشه يي، نورستان، ازبکي، ترکمني، بلوخي	اطلاعاتو او فرهنگ وزارت	۱۰۰۰
۵	خورشيد	جريده- مياشتنۍ	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۶	فرهنگ	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۲۰۰
۷	کابل ټايمز	ورځپاڼه	انگليسي	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۹۰۰
۸	اصلاح	ورځپاڼه	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۷۰۰
۹	انيس	ورځپاڼه	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۵۰۰۰

۱۰	هېواد	ورځپاڼه	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۲۶۰۰
۱۱	د کمکيانو انيس	مجله	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۵۰۰
۱۲	د افغانستان کالنی	کالنی	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۳	باستانشناسي	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۴	مطبوعات	اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۸۰۰
۱۵	اطلاعات	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۶	کتاب	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	اطلاعاتو او کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۷	وطنداران	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	اطلاعاتو کلتور وزارت	۱۰۰۰
۱۸	افغان اعلانات	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	افغان اعلاناتو ریاست	۲۰۰
۱۹	افغان کارپوهان	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري	افغان اعلاناتو ریاست	۵۰۰
۲۰	اواز	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	افغانستان ملي راډیو ټلوویزیون	۱۰۰۰
۲۱	اقتصاد و انکشاف	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	اقتصاد وزارت	۱۰۰۰
۲۲	ورزش	مجله- میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	المپیک ملي کمېټه	۲۰۰۰

۲۳	انتخابات	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	انتخاباتو مستقل کمیسیون	۱۰۰۰
۲۴	عرفان	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	پوهنې وزارت	۵۰۰۰
۲۵	معارف	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	پوهنې وزارت	۵۰۰۰
۲۶	تفتیش	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	تفتیش او کنترول اداره	۵۰۰
۲۷	چاپیریال ساتنه	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	چاپیریال ساتنې مستقله اداره	۱۰۰۰
۲۸	پیام حق	مجله- دوه میاشتنی	پښتو، دري	حج او اوقافو وزارت	۱۵۰۰
۲۹	برېښنا	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	د اوبو او انرژۍ وزارت	۱۰۰۰
۳۰	مبارزه با حوادث	جریده- دوه میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	د پېښو پروړاندې د تیاري اداره	۱۰۰۰
۳۱	اقتصاد	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	د تجارت او صنایعو خونه	۱۸۰۰
۳۲	جرگه	مجله- دوه میاشتنی	پښتو	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۱۵۰۰
۳۳	هموطن	مجله- درې میاشتنی	په اوو ژبو	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۱۵۰۰
۳۴	غرجستان	مجله- درې میاشتنی	دري- هزارگی	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۴۰۰
۳۵	جاش	مجله- درې میاشتنی	نورستاني، پښتو، دري	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۵۰۰
۳۶	تارا	جریده- نیم میاشتنی	پشه یي	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۵۰۰

۳۷	وطن	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۱۰۰۰
۳۸	یولدوز	جریده- نیم میاشتنی	ازبکي	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۱۰۰۰
۳۹	گوراش	جریده- نیم میاشتنی	ترکمني	د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت	۱۰۰۰
۴۰	ارمان شهدا و معلولین	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	د شهیدانو او معلولینو چارو وزارت	۲۰۰۰
۴۱	کار و اجتماع	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	د کار او ټولنیزو چارو وزارت	۵۰۰
۴۲	کرڼه	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	د کرنې وزارت	۱۰۰۰
۴۳	امنیت	جریده- مهالنی	دري، پښتو	د ملي امنیت لوی ریاست	۱۰۰۰
۴۴	هوا	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	تیرانسپورت او هوایي چلند وزارت	۱۰۰
۴۵	اردو	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	دفاع وزارت	۲۵۰۰
۴۶	دفاع	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	دفاع وزارت	۳۰۰۰
۴۷	ژورنالیزم	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	ژورنالیزم پوهنځی	۵۰۰
۴۸	قضا	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	ستره محکمه	۵۰۰
۴۹	میزان	جریده- دوه میاشتنی	دري، پښتو	ستره محکمه	۱۰۰۰
۵۰	سره میاشت	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	سره میاشت	۳۰۰۰

۵۱	سواد آموزی	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	سواد زده کړې معینیت	۱۰۰۰
۵۲	سیمه ییز مطالعات	فصلنامه- درې میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	سیمه ییزو مطالعاتو مرکز	۱۰۰۰
۵۳	صحت	مجله- دوه میاشتنی	دري، پښتو	عامې روغتیا وزارت	۵۰۰
۵۴	رسمي جریده	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	عدلیې وزارت	۵۰۰
۵۵	عدالت	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	عدلیې وزارت	۱۵۰۰
۵۶	اگاهی حقوقي	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	عدلیې وزارت	۳۰۰۰
۵۷	اریانا	مجله- درې میاشتنی	دري	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۵۸	پښتو	مجله- درې میاشتنی	پښتو او انگلیسي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۵۹	تبیان	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري او عربي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۰	تحقیقات کوشاني	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو او انگلیسي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۱	طبیعت	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۲	افغانستان	مجله- درې میاشتنی	انگلیسي	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۳	خراسان	مجله- دوه میاشتنی	دري	علومو اکاډمي	۱۰۰۰
۶۴	کابل	مجله- دوه میاشتنی	پښتو	علومو اکاډمي	۱۰۰۰

۱۰۰۰	علومو اکاډمي	پښتو	جریده- اوونیزه	زېږی	۲۵
۱۰۰۰	علومو اکاډمي	پښتو، دري	جریده- میاشتنی	تفکر	۲۶
۱۰۰۰	علومو اکاډمي	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	تفکر	۲۷
۱۰۰۰	علومو اکاډمي	پښتو، دري، انگلیسي	مجله- شپږ میاشتنی	اخبار ساینس و تکنالوژي	۲۸
۱۵۰۰	فساد پرواندي د مبارزي مستقل ریاست	پښتو، دري، انگلیسي	مجله- فصلنامه	قانونیت	۲۹
۴۰۰	فواید عامې وزارت	دري، پښتو	مجله- نیم میاشتنی	فواید عامه	۷۰
۵۰۰	کابل پولیتخنیک	دري	مجله- دوه میاشتنی	علم و تکنالوژي	۷۱
۱۰۰۰	کابل پوهنتون	پښتو، دري	مجله- درې میاشتنی	صدای پوهنتون	۷۲
۵۰۰	کابل طب انستیتیوت	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	راهیان ابنسینا	۷۳
۱۳۰۰	کابل بناوالي	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	پامیر	۷۴
۱۵۰۰	کورنیو چارو وزارت	پښتو، دري	مجله- میاشتنی	پولیس	۷۶
۱۵۰۰	کورنیو چارو وزارت	پښتو، دري	جریده- اوونیزه	مبارزه باجرایم	۷۷
۵۰۰	لوی خاړنوالي	دري، و پښتو	مجله- درې میاشتنی	خاړنوال	۷۸
۵۰۰	لوروزده کړو وزارت	دري، پښتو	مجله- درې میاشتنی	بازسازي	۷۹

۷۰۰	ماليې وزارت	پښتو، دري	مجله- دوه مياشتنۍ	ثروت	۸۰
۶۰۰	ماليې وزارت	پښتو، دري	جریده- مياشتنۍ	اطلاعات مالي	۸۱
۲۰۰۰	مخابراتو وزارت	پښتو، دري	مجله- درې مياشتنۍ	اړيکه	۸۲
۱۰۰۰	مخدره توکو پر ضد کميسيون	دري، پښتو	جریده-مهالنۍ	مخدرات	۸۳
۱۰۰۰	مرکزي احصائيه	دري، پښتو	مجله- کلنۍ	سالنامه احصاييوي	۸۴
۲۰۰۰	مهاجرينو او راستنېدونکو چارو وزارت	پښتو دري، انگليسي	مجله- مياشتنۍ	عودت	۸۵
۱۰۰۰	مهاجرينو او راستنېدونکو چارو وزارت	دري، پښتو	جریده-مهالنۍ	مهاجر	۸۷
۵۰۰	ولسي جرگه	دري، پښتو	جریده- مياشتنۍ	ولسي جرگه	۸۸
۱۰۰۰	ولسي جرگه	دري، پښتو	مجله- درې مياشتنۍ	فصلنامه ولسي جرگه	۸۹
۱۰۰۰	ترانسپورت وزارت	پښتو، دري، انگليسي	مجله- مياشتنۍ	ترانسپورت	۹۰
۱۰۰۰	بناري پراختيا وزارت	دري، پښتو	مجله- مياشتنۍ	انکشاف شهري	۹۱
۵۰۰	بنکلو هنرونو پوهنځی	دري، پښتو	مجله- دوه مياشتنۍ	هنرهای زیبا	۹۲
۱۰۰۰	بنځو چارو وزارت	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	ارشاد النسوان	۹۳

پر پورتنیو چاپی خپرونو سربیره په کابل کې یو زیات شمېر نورې دولتي چاپي رسنۍ هم شته، چې د بېلابېلو دولتي ارگانونو او علمي مرکزونو له لارې خپرېږي. دې ډول رسنیو یا ډېر پخوا د چاپ امتیاز اخیستی، د جگړو پر مهال اکثره پر تپه ودرېدلې وې، خو اوس یې بیا پر خپرونو پیل کړی او یا هم ځینو یې اوس تازه د خپراوي جواز ترلاسه کړی دی، په مجموعي ډول ددې خپرونو شمېر په ټول کابل کې په سلگونو بېلابېلو عنوانو ته رسېږي، چې تراوسه لا هېڅ کوم ارگان سره ددې ټولو خپرونو منظم لست او ځانګړتیاوې نه شته، ددې ټولو د نومبښود او ځانګړتیاوو ترتیب اسانه کار ځکه نه دی، چې اکثره یې یوه دوه ګڼې خپرونې وکړي، نورې یې بېرته بندې شي او یا په کې ډېر ځنډ راشي.

د پورتنیو یادشویو خپرونو د ژبنۍ کچې په اړه باید وویل شي؛ اکثره خپرونې چې په اطلاعاتو او کلتور وزارت کې ثبتېږي، هغوی د ثبت پر وخت لیکي چې په پښتو، دري، انګلیسي او یا هم پر کومې بلې ژبې به هم نشرات کوي، خو لکه څنګه چې مو دمخه یادونه وکړه، په عملي برخه کې داسې نه ده، کله کله کېدی شي خپرونه ټوله په یوه ژبه (پښتو او یا دري) وي. کله د دواړو ژبو ترمنځ انډول برابر وي او کله هم د یوې ژبې لیکنې زیاتې او د بلې کمې وي. ددې کچې و مېچ اندازه کول سخت کار دی، خو ما چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ډیټابیس پر بنسټ د ژبو کوم څرنګوالي یا څومره والی لیکلی، هلته د ژبې تقدم او تاخر تر ډېره

حده دا مفهوم ورکوي، چې کومه چاپي خپرونه کومه ژبه ډېره او لومړۍ کاروي، د اطلاعاتو او کلتور وزارت ډېټابیس هم په دې برخه کې دقیق نه و، هغه چاپي رسنۍ چې ماته څرگندې معلومې وې هغه مې له دې ډېټابیس سره منطبق کړې، خو بیا هم یادونه باید وشي، چې د ژبو څرنګوالي ډېر دقیق نه دی. ځینې خپرونې د وخت په تېرېدو سره هم خپل ژبنیز څرنګوالی بدلوي، خو زما د انګېرنې له مخې په مرکز کابل کې په دري ژبه د چاپي خپرونو کچه تر یوه حده زیاته ده او په ولایتونو کې په پښتو ژبه چاپي خپرونې زیاتې دي. البته د طالبانو تر سقوط وروسته پر لومړیو درې څلور کلونو په کابل کې پښتو رسنۍ ډېرې کمې وې، خو د وروستیو څو نورو کلونو په ترڅ کې پښتو رسنۍ ورځ په ورځ زیاتېږي، په ولایتونو کې بیا د پښتو خپرونو د زیاتوالي سرعت زیات دی. په مرکز کابل کې د یو شمېر دري چاپي خپرونو د شمېر په زیاتون کې د ایران رول هم خپل خپل تاثیرات لري.

ب- په ولايتونو کې دولتي چاپي خپرونې:

گڼه	نوم	ډول او مهال	ژبې	امتیاز خاوند
۱	صدای بادغیس	جریده	دري، پښتو	د بادغیس اطلاعاتو کلتور ریاست
۲	بدخشان	جریده	دري	د بدخشان اطلاعاتو کلتور ریاست
۳	بیدار	جریده	دري، پښتو	د بلخ اطلاعاتو کلتور ریاست
۴	پروان	جریده	دري	د پروان اطلاعاتو کلتور ریاست
۵	ورانگه	جریده	پښتو	د پکتیا اطلاعاتو کلتور ریاست
۶	پکتیکا	جریده	پښتو	د پکتیکا اطلاعاتو کلتور ریاست
۷	تخارستان	جریده	دري	د تخار اطلاعاتو کلتور ریاست
۸	جوزجان	جریده	دري	د جوزجان اطلاعاتو کلتور ریاست
۹	نصیحت	جریده	پښتو	د خوست اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۰	زابل کلات	جریده	پښتو	د زابل اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۱	سنایی	جریده	دري، پښتو	د غزني اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۲	غور	جریده	دري، پښتو	د غور اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۳	فاریاب	جریده	دري	د فاریاب اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۴	سیستان	جریده	پښتو، دري	د فراه اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۵	کاپیسا	جریده	پښتو، دري	د کاپیسا اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۶	کندز	جریده	پښتو، دري	د کندز اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۷	طلوع افغان	جریده	پښتو، دري	د کندهار اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۸	کونړ	جریده	پښتو	د کونړ اطلاعاتو کلتور ریاست
۱۹	لغمان	جریده	پښتو، دري	د لغمان اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۰	لوگر	جریده	پښتو، دري	د لوگر اطلاعاتو کلتور ریاست
۲۱	ننگرهار	جریده	پښتو، دري	د ننگرهار اطلاعاتو کلتور ریاست

د هرات اطلاعاتو کلتور ریاست	دري	جریده	اتفاق اسلام	۲۲
د بغلان اطلاعاتو کلتور ریاست	دري، پښتو	جریده	اتحاد	۲۳
د پنجشېر اطلاعاتو کلتور ریاست	دري	جریده	پنجشېر	۲۴
د سمنگان اطلاعاتو کلتور ریاست	دري، پښتو	جریده	سمنگان	۲۵
د هلمند اطلاعاتو کلتور ریاست	پښتو، دري	جریده	هلمند	۲۶
د درگو اطلاعاتو کلتور ریاست	پښتو، دري	جریده	ملي هدف	۲۷

د ولایتونو پر پورته دولتي خپرونو سربېره چې اکثره یې د اړوندو ولایتونو د اطلاعاتو او کلتور ریاستونو له خوا خپرېږي، نورې دولتي خپرونې هم شته، چې تراوسه لا له اطلاعاتو او کلتور وزارت سره په منظم ډول راجستر شوي نه دي او یا دوی تراوسه په خپل ډېټابیس کې په منظم ډول نه دي ځای پر ځای کړي. د ولایتي خپرونو د تیراژ په باب باید ووايو، چې اکثره دا ډول خپرونې له (۵۰۰) گڼو ټیټ حده نیولې، بیا تر (۲۰۰۰) لوړ حد پورې خپرېږي. البته د اقتصادي او تخنیکي امکاناتو د کمښت او زیادښت په حالت کې د دې خپرونو په گڼشمېر (تیراژ) کې هم بدلون راځي. د دې رسنیو د خپراوي مهال په باب باید وویل شي، چې دا ټولې رسنۍ په منظم ډول نه خپرېږي. ځینې په کې ورځ وروسته، ځینې اوونۍ کې یوځل، ځینې په پنځه لسو ورځو کې یو ځل او ځینې یې په میاشت کې یو ځل خپرېږي.

خپلواکي يا نا دولتي چاپي رسني

الف- په پلازمېني کابل کې:

گڼه	نوم	ډول او مهال	ژبې	د امتياز خاوند	گڼشمېر	ثبت نېټه
۱	د دعوت	مجله- مياشتنۍ	دري، پښتو	جماعت الدعوت النبي القران والسنته	۱۰۰۰	۲۸/۱۱/۱۳۸۳
۲	راه نهضت	جریده- ماهنامه	دري، پښتو	ولسواکي او پرمختيا د پراخ غورځنگ گوند	۱۰۰۰	۱۸/۲/۱۳۸۷
۳	ملي تړون	جریده- اوونيزه	پښتو، دري	د افغانستان اسلامي او ملي شورا	۲۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۴	اذان	مجله- نيم مياشتنۍ	دري، پښتو	د پرمختيا، خبرتيا او سمون ټولنه	۵۰۰	۱۲/۸/۱۳۸۵
۵	حامي	جریده- اوونيزه	دري، پښتو	افغانستان خدماتي او حقوقي موسسه	۲۰۰۰	۲۸/۱۲/۱۳۸۲
۶	ارمان مردم	جریده- اوونيزه	دري، پښتو	د افغانستان خلکو د ارمان گوند	۱۰۰۰	۱۵/۱۲/۱۳۸۳
۷	راه ازادي	جریده- اوونيزه	دري، پښتو	افغانستان خلکو د ازادۍ غوښتونکو گوند	۵۰۰۰	۲۱/۱۰/۱۳۸۳
۸	تکاپو	جریده- نهه مياشتنۍ	دري، پښتو	د سوله غوښتونکو ځوانانو ټولنه	۳۰۰۰	۲۰/۱۲/۱۳۸۲
۹	ثمر	مجله- نيم مياشتنۍ	دري، پښتو	د سوله غوښتونکو ځوانانو ټولنه	۲۰۰۰	۲۰/۱۲/۱۳۸۲
۱۰	پيام جوانان	جریده- مياشتنۍ	دري، پښتو، انگليسي	د ځوانانو اجتماعي، مدني او فرهنگي ټولنه	۱۰۰۰	۱۷/۹/۱۳۸۲

۱۱	ندای معرفت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	د افغانستان عربو د یووالي ټولنه	۵۰۰۰	۴/۲/۱۳۸۳
۱۲	بنياد	مجله-نیم میاشتنی	دري، پښتو	د تمدن او فرهنگي بنسټ موسسه	۳۰۰۰	۲۱/۱/۱۳۸۴
۱۳	انارگل	جریده- میاشتنی	پښتو، دري	تگاب او السای د خلکو ټولنه	۱۰۰۰	۵/۱۰/۱۳۸۶
۱۴	پیوستون	مجله-دوه میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	د نادولتي موسساتو د همغږۍ اداره	۵۰۰۰	۹/۹/۱۳۸۱
۱۵	بلاغ	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	علامه فیضاني فرهنگي ټولنه	۲۰۰۰	۳/۳/۱۳۸۷
۱۶	ابادي	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	عمران فرهنگي خدمتونو ټولنه	۱۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۵
۱۷	لاندکستر	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	لاندکستر کمپیوټر او ټکنالوژی شرکت	۲۰۰۰	۶/۴/۱۳۸۳
۱۸	پایتخت	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	مبین پرمختیایي او فرهنگي موسسه	۱۰۰۰	۷/۳/۱۳۸۴
۱۹	نشر دموکراسي	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	ARCM موسسه	۱۰۰۰	۲۶/۳/۱۳۸۳
۲۰	نشر دموکراسي	جریده- مهالنی	دري، پښتو، انگلیسي	ARCM موسسه	۱۰۰۰	۲۶/۳/۱۳۸۳
۲۱	صبا	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	C.H.A	۱۰۰۰	۱۶/۴/۱۳۸۱
۲۲	همکاري	جریده- نیم میاشتنی	پښتو، دري	C.H.A	۱۰۰۰	۱۶/۴/۱۳۸۱
۲۳	بازاریابی	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	C.H.A	۱۵۰۰	۲۹/۵/۱۳۸۲
۲۴	Hazarajat Assistance Newsletter	خبري- میاشتنی	انگلیسي، دري	HAN نادولتي موسسه	۱۰۰۰	۲۲/۳/۱۳۸۱

۲۳/۸/۱۳۸۵	۱۰۰۰	اينه موسسه	انگليسي	مجله- درې مياشتنۍ	افغانستان جديد	۲۵
۲۰/۷/۱۳۸۲	۵۰۰۰	ابوبکر	دري، پښتو	مجله- مياشتنۍ	استقلال	۲۶
۱۴/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰	اجمل تورمان	پښتو	مجله- مياشتنۍ	اکوبکو	۲۷
۳/۲/۱۳۸۳	۳۰۰۰	احسان الله بيات	دري، پښتو	جريده- اوونيزه	گنج	۲۸
۱۳/۳/۱۳۸۶	۱۰۰۰	احسان الله صديقي	دري، پښتو	جريده- اوونيزه	مشعل اميد	۲۹
۳۰/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	احمد پرويز جاويد	دري، پښتو، انگليسي	جريده، نيم مياشتنۍ	اوای مردم	۳۰
۳۰/۳/۱۳۸۳	۱۰۰۰	احمد جاهد محسني	انگليسي	مجله- مياشتنۍ	افغان سين	۳۱
۱۳/۳/۱۳۸۶	۱۰۰۰	احمد جاويد	دري، پښتو، انگليسي	جريده- اوونيزه	تابش فردا	۳۲
۲/۱۲/۱۳۸۴	۳۰۰۰	احمد ذکي زاهد	دري، پښتو، انگليسي	جريده- اوونيزه	اگاه	۳۳
۳/۱۰/۱۳۸۲	۵۰۰	احمد ذکي لودين	دري، پښتو، انگليسي	مجله- دوه مياشتنۍ	جوانان افغان	۳۴
۲۹/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰	احمد شاه احمدزی	پښتو، دري	اوونيزه	تکبير	۳۵
۲۲/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	احمد شاه افغانزی	دري، پښتو، انگليسي	جريده	ارامي و ابادي	۳۶
۲۱/۳/۱۳۸۶	۱۰۰۰	احمد شاه سليمانخېل	دري، پښتو	ورځپاڼه- ورځنۍ	پيام راستين	۳۷
۸/۱۲/۱۳۸۴	۵۰۰۰	احمد ضمير	دري، پښتو، انگليسي	جريده- مياشتنۍ	صميميت	۳۸

۱/۱۲/۱۳۸۴	۵۰۰۰	احمدضيا سيامک	دري، پښتو	جریده-اوونیزه	وطندار	۳۹
۷/۱۲/۱۳۸۴	۳۰۰۰	احمدضيا ضيا	دري، پښتو	جریده-مياشتنی	جوانان افغان	۴۰
۱۹/۱۱/۱۳۸۴	۲۰۰۰	احمد طارق شجاع	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	اقتصاد ما	۴۱
۳/۳/۱۳۸۷	۲۰۰۰	احمد فرید دشنه	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- اوونیزه	دشنه	۴۲
۳/۷/۱۳۸۴	۲۰۰۰	احمد فهیم	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	صدای کوهدامن	۴۳
۱۴/۲/۱۳۸۳	۲۰۰۰	احمد میرزا روزنیز مرکز	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	کشتي نوح	۴۴
۱۹/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	احمد نبي حمیدي	پښتو، دري	جریده- نیم میاشتنی	نوی سبا	۴۵
۲/۳/۱۳۸۱	۱۰۰۰	ارتباط نادولتي موسسه	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	الغوچک	۴۶
۵/۱۲/۱۳۸۵	۵۰۰۰	ارین خیبر	دري، پښتو	مهالنی	وطن یا کفن	۴۷
۱۸/۱۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	ازاده گانو ټولنه	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	ازاده گان	۴۸
۱/۴/۱۳۸۷	۱۰۰۰	اسامه بصیري	دري، پښتو	جریده- میاشتنی	نوای کوچه	۴۹
۳۰/۵/۱۳۸۱	۲۰۰۰	اسحق حسینی	دري	جریده- اوونیزه	منشور وحدت	۵۰
۱۲/۵/۱۳۸۱	۳۰۰۰	اسد الله شپردل	پښتو، دري، انگلیسي، عربي	مجله- میاشتنی	اسد	۵۱
۱۲/۵/۱۳۸۱	۳۰۰۰	اسد الله شپردل	دري، پښتو، انگلیسي	ورځپاڼه- ورځنی	نصرت	۵۲

۲/۱۰/۱۳۸۲	۲۰۰۰	اسدالله کوهزاد	دري، پښتو، انگليسي	جريده- اوونيزه	صدای هندوکش	۵۳
۲۵/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰	اسلامي حزب	دري، پښتو	جريده-نيم مياشتنی	شهادت	۵۴
۱۲/۳/۱۳۸۳	۱۰۰۰	اسما رحيمي	دري، پښتو، انگليسي	جريده-نيم مياشتنی	مردم افغانستان	۵۵
۲۵/۹/۱۳۸۵	۱۰۰۰	افغان سوسيال دموکرات گوند	پښتو، دري، انگليسي	جريده-مياشتنی	افغان ملت	۵۶
۱۹/۴/۱۳۸۱	۲۰۰۰	افغان نشراتي مرکز	پښتو، دري	ورځپاڼه	اراده	۵۷
۱۱/۲/۱۳۸۵	۹۰۰	افغانستان د «نخبه گانو» گوند	دري، پښتو	مجله-مياشتنی	نخبه	۵۸
۲۳/۵/۱۳۸۵	۵۰۰	افغانستان د پشه بيانو ټولنه	پښتو، دري	جريده- نيم مياشتنی	الينا	۵۹
۷/۱۲/۱۳۸۵	۱۰۰۰	افغانستان د صحي کارکونکو ټولنه	دري، پښتو	مجله- مياشتنی	مشعل صحت	۶۰
۲۳/۱۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰	افغانستان د علم او فرهنگ بنسټ	دري، پښتو	جريده-اوونيزه	هشت ثور	۶۱
۲۵/۵/۱۳۸۵	۱۰۰۰	افغانستان د کډو په سرو سازمان	پښتو، دري	جريده- نيم مياشتنی	شپپور غم	۶۲
۲۵/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰	اکمل غلجی سکاو ندي	پښتو، دري	جريده- مياشتنی	پلوشه	۶۳
۱۱/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	الحاج شېرباز کمين زاده	دري، پښتو، انگليسي	جريده- اوونيزه	عروج	۶۴
۱۸/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	امپکس موسسه	دري، پښتو	بلو تن- مياشتنی	قلم و قانون	۶۵
۱۰/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰	امرالله نظري	دري، پښتو	جريده- اوونيزه	همبستگی ملي	۶۶

۹/۲/۱۳۸۴	۲۵۰۰	ایدن فرهنگي ټولنه	دري، پښتو، ازبکی	مجله- میاشتنی	ایدن	۶۷
۲۲/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	ایمل	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	گهر	۶۸
۳۰/۴/۱۳۸۳	۵۰۰	بازمحمد بنادمن	پښتو، دري	جریده- اوونیزه	سلايي	۶۹
۲۰/۵/۱۳۸۳	۱۰۰۰	برهان روزنيزه او حقوقي ټولنه	دري، پښتو، انگليسي	مجله- میاشتنی	حقوق زن	۷۰
۱۰/۲/۱۳۸۱	۵۰۰۰	بشري خدمتونو موسسه	پښتو، دري، ازبکي	مجله- اوونیزه	کلید	۷۱
۱۰/۲/۱۳۸۱	۲۰۰۰	بشري خدمتونو موسسه	پښتو، دري، ازبکي	مجله- درې میاشتنی	سپیده	۷۲
۱۰/۷/۱۳۸۲	۱۰۰۰	بیات د قوم شورا	دري، پښتو	جریده- مهالنی	برگ سبزیات	۷۳
۷/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	پروین مومند	پښتو	مجله- میاشتنی	کېږدی	۷۴
۵/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	تاج محمد نېکنام زریر	دري، پښتو، انگليسي	مجله- درې میاشتنی	تجارت نوین	۷۵
۱۸/۵/۱۳۸۳	۱۰۰۰	تاج ملوک	پښتو، دري	جریده- اوونیزه	افغانستان سپورت	۷۶
۱۷/۲/۱۳۸۲	۱۵۰۰	تسلیم القران خیریه موسسه	پښتو، دري، انگليسي	جریده- نیم میاشتنی	ندالقران	۷۷
۱۱/۳/۱۳۸۲	۱۰۰۰	توریالی غیاثي	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	اصلاحات	۷۸
۲۳/۵/۱۳۸۲	۱۵۰۰	توریالی غیاثي	دري	مجله- درې میاشتنی	میهن	۷۹
۲۷/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	ثريا پرليکا	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	فرياد زن	۸۰

۲۰/۳/۱۳۸۲	۱۰۰۰	ثريا پيکان	دري، پښتو، انگليسي	مجله- مياشتنی	زن و قانون	۸۱
۹/۹/۱۳۸۱	۵۰۰	جاويد دانشيار	دري، پښتو، انگليسي	مجله- مياشتنی	روان	۸۲
۲۰/۷/۱۳۸۲	۱۰۰۰	جميل کرزی	دري، پښتو، انگليسي	مجله- مياشتنی	همجا	۸۳
۲۳/۴/۱۳۸۱	۲۰۰۰	جميله مجاهد	پښتو، دري، انگليسي	مجله- مياشتنی	ملالی	۸۴
۲۲/۳/۱۳۸۲	۳۰۰۰	جنيد الله ظهير	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	ايمان	۸۵
۱۳/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰	چهاردهي د خلکو ټولنه	دري، پښتو	مجله- مياشتنی	اتحاد چهاردهي	۸۶
۲۲/۳/۱۳۸۱	۲۰۰۰	حاجي فضل احمد ثابت	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	حقايق	۸۷
۷/۳/۱۳۸۷	۱۰۰۰	حامد رضا	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونيزه	انتشارات	۸۸
۱۹/۱۱/۱۳۸۴	۵۰۰	حسام الدين نیکزاد	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	ارمغان ازادی	۸۹
۱۲/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰	حسيب الله سروش	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونيزه	کاروان دموکراسي	۹۰
۹/۱۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰	حسين علي ياسا	دري، انگليسي	ورځپاڼه- ورځنی	اوت لوک	۹۱
۱۲/۴/۱۳۸۱	۱۰۰۰	حسين نوری	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	ندای اخوت	۹۲
۲۸/۹/۱۳۸۵	۵۰۰۰	حسيني علي غفاري	دري، پښتو	مجله- مياشتنی	اسيا	۹۳
۲۵/۵/۱۳۸۵	۱۰۰۰	حضرت جان	پښتو، دري	ورځنی	خپلواک	۹۴

۱۲/۵/۱۳۸۱	۱۰۰۰	حقوقپوهانو ټولنه	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	حقوق مردم	۹۵
۲۳/۱۰/۱۳۸۱	۳۰۰۰	حمید قادري	پښتو، دري، انگليسي	جریده- اوونیزه	افغانستان	۹۶
۱۲/۵/۱۳۸۴	۱۰۰۰	حمید ناصري	پښتو	جریده- اوونیزه	وردک	۹۷
۲۵/۲/۱۳۸۳	۵۰۰۰	حوريه مصدق	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	راه نو	۹۸
۱۷/۴/۱۳۸۳	۵۰۰۰	خالق دادعلي زاده	دري، پښتو، انگليسي	مجله- میاشتنی	شخ گوی	۹۹
۲۱/۲/۱۳۸۲	۳۰۰۰	خواجه محمدصديق	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	دعوت اسلامي	۱۰۰
۲۴/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰	خواجه همایون	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	پیغام	۱۰۱
۲۴/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰	خواجه همایون	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	پیغام	۱۰۲
۱۲/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰	ختک منگل	پښتو، دري	جریده- میاشتنی	خنجر	۱۰۳
۲۱/۵/۱۳۸۳	۵۰۰۰	د افغانستان پيوستون گوند	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	همبستگی غږ	۱۰۴
۱۰/۱۰/۱۳۸۳	۱۰۰۰	د افغانستان د صنايعو ټولنه	دري، پښتو، انگليسي	جریده- میاشتنی	صنعت	۱۰۵
۲۷/۳/۱۳۸۲	۳۰۰۰	د بشري انکشاف موسسه	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	مرسل	۱۰۶
۱۰/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	د ترکمنو فرهنگي ټولنه	ترکمني	مجله- درې میاشتنی	گونش	۱۰۷
۱۵/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰	د علم او فرهنگ بنسټ	پښتو، دري	جریده- اوونیزه	شرق	۱۰۸

۲۵/۳/۱۳۸۴	۲۰۰۰	د غور خلکو شورا	دري، پښتو	جریده- میاشتنی	جام	۱۰۹
۲۰/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰۰	د مدني ټولني اجتماع	دري، پښتو، انگليسي، الماني	مجله- میاشتنی	جامعه مدني	۱۱۰
۲۳/۵/۱۳۸۵	۲۰۰۰	د مرکز او ولايتونو عالمان	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	فلق جستار د معرف اسلامي	۱۱۱
۱۹/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰	د مزدورانو سرتاسري شورا	پښتو، دري	جریده- نیم میاشتیزه	مزدور	۱۱۲
۳۰/۲/۱۳۸۳	۵۰۰۰	د ملي يووالي او سولي گوند	دري، پښتو	جریده- میاشتنی	ميلاد وحدت	۱۱۳
۲۵/۵/۱۳۸۳	۱۰۰۰	د ملي يووالي حرکت گوند	دري، پښتو، انگليسي	جریده- میاشتنی	نوید فردا	۱۱۴
۷/۲/۱۳۸۳	۲۰۰۰	د ملي ټولني گوند	پښتو، دري	جریده- نیم میاشتنی	يووالي	۱۱۵
۲۴/۱۱/۱۳۸۵	۷۰۰۰	د ښځو روغتيايي او پرمختيايي مرکز	دري، پښتو	مجله- دوه میاشتنی	روشنی	۱۱۶
۱۱/۷/۱۳۸۴	۵۰۰۰	دادالله نوراني	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	ترقي	۱۱۷
۲/۱۱/۱۳۸۴	۴۰۰۰	دادالله نوراني	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	پيشرو	۱۱۸
۳/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰	دافغانستان مطالعاتو مرکز	انگليسي	مجله- دري میاشتنی	وفا	۱۱۹
۳/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰	دافغانستان مطالعاتو مرکز	پښتو، دري، انگليسي	مجله- دري میاشتنی	خپلواکي	۱۲۰
۳۱/۵/۱۳۸۱	۱۰۰۰	دكتور احمدضيا	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	روشنگر	۱۲۱
۱۴/۲/۱۳۸۷	۵۰۰	دوكتور بلال احمد	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	افغانستان څڅ	۱۲۲

۱۲۳	مدنیت	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	دوکتور محمد کریم باز	۲۰۰۰	۲/۹/۱۳۸۲
۱۲۴	مساوات	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	دوکتور مسعود ساپی	۱۰۰۰	۱۰/۱/۱۳۸۲
۱۲۵	خیبر	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	ذبیح الرحمن	۱۰۰۰	۹/۸/۱۳۸۵
۱۲۶	من و تو	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	ذبیح الله بهار غازي	۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۷
۱۲۷	خوانانو غږ	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	ذبیح الله بهار غازي	۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۷
۱۲۸	مشعل	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	ذید الله ذید	۱۵۰۰۰	۱۰/۱۱/۱۳۸۵
۱۲۹	درفش ازادي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، ازبکی، انگلیسي	رحم دل	۲۰۰۰	۲۴/۷/۱۳۸۱
۱۳۰	رسالت حوزه	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	رسالت حوزي فرهنگي ټولنه	۱۰۰۰	۲۹/۷/۱۳۸۲
۱۳۱	رسالت	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	روح الله	۵۰۰	۲/۹/۱۳۸۱
۱۳۲	وفاق	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	روح الله	۱۰۰۰	۱۲/۱۰/۱۳۸۱
۱۳۳	رهنما	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	روح الله	۱۰۰۰	۳/۷/۱۳۸۴
۱۳۴	فراز	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	زهرا صدیق جعفري	۱۰۰۰	۹/۷/۱۳۸۵
۱۳۵	معراج	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	ساداتو عالي شورا	۴۰۰۰۰	۲۴/۴/۱۳۸۱
۱۳۶	پیام میهن	مجله- دري میاشتنی	دري	سپنا فرهنگي ټولنه	۱۰۰۰	۳۱/۲/۱۳۸۲

۲۳/۹/۱۳۸۶	۱۰۰۰	سروش احمد	دري، پښتو، انگليسي	جریده-نیم میاشتیزه	اسرار	۱۳۷
۱۴/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سعید مراد راهی	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	فرياد	۱۳۸
۱۴/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سعید مصطفی سعیدی	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	نوای قلم	۱۳۹
۱۰/۲/۱۳۸۱	۱۵۰۰۰	سلما احراري	دري، پښتو، انگليسي	جریده- میاشتنی	ترقي ملي	۱۴۰
۱۲/۴/۱۳۸۶	۱۰۰۰	سلیم	دري، پښتو، انگليسي	مجله- میاشتنی	مشترې	۱۴۱
۳/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سلیمان علي	دري، پښتو، انگليسي	مجله- میاشتنی	بنان انديشه	۱۴۲
۱۲/۲/۱۳۸۶	۴۰۰۰	سنجر سهیل	دري، پښتو	ورځپاڼه- ورځنی	هشت صبح	۱۴۲
۱۲/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سید اسحق گیلانی	پښتو، دري	جریده- اوونیزه	ارمان	۱۴۳
۱۲/۱۲/۱۳۸۲	۳۰۰۰	سید انور	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	بهار	۱۴۴
۱۳/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰۰	سید داود	دري	مجله-نیم میاشتنی	اټينه روز	۱۴۵
۱۸/۳/۱۳۸۷	۵۰۰۰	سید سیاوش	دري، پښتو، انگليسي	جریده-نیم میاشتیزه	تفاهم	۱۴۶
۱۳/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سید علي	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونیزه	سینا	۱۴۷
۲۵/۳/۱۳۸۴	۱۰۰۰	سید نادر	دري، پښتو	جریده- میاشتنی	دانشجوی پژواک	۱۴۸
۷/۸/۱۳۸۵	۱۰۰۰	سید ابراهیم سجادی	دري، پښتو	مجله، دري میاشتنی	افاق	۱۴۹

۱/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰	سید اختیار سیاوون	پښتو، انگلیسي	جریده-اوونیزه	گام	۱۵۰
۲۴/۱۲/۱۳۸۱	۲۰۰۰	سید اشرف صمیمی	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- اوونیزه	مردم سالاري	۱۵۱
۷/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰	سید باقر	دري	مجله- نیم میاشتنی	توسعه	۱۵۲
۲۳/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سید حبیب الله اوريا	پښتو، دري، انگلیسي	مجله- میاشتنی	افغان سوداگري	۱۵۳
۲/۵/۱۳۸۱	۲۰۰۰	سید حبیب الله طاهري	دري	مجله- میاشتنی	بلاغ	۱۵۴
۲۲/۹/۱۳۸۳	۱۰۰۰	سید حسین داودي	دري، پښتو، انگلیسي	مجله- میاشتنی	پویا فلم	۱۵۵
۴/۲/۱۳۸۵	۲۰۰۰	سید حسین عالمي بلخي	دري، پښتو	ورځنی	راه نجات	۱۵۶
۴/۲/۱۳۸۵	۲۰۰۰	سید حسین عالمي بلخي	دري	جریده- اوونیزه	دایره	۱۵۷
۱۵/۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰	سید حمید الله جوادي	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	نردبان	۱۵۸
۲/۵/۱۳۸۱	۲۰۰۰	سید رحمت الله مرتضی	ازبکي، دري	مجله- میاشتنی	کوثر	۱۵۹
۱۹/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰	سید عبد القیوم سجادي	دري	مجله- دري میاشتنی	مرکز مطالعات و تحقيقات	۱۶۰
۱۵/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سید عبد الله داریوش غمگین	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	صدای مردم	۱۶۱
۲۱/۵/۱۳۸۲	۴۰۰۰	سید علي اکبر کاظمي	دري	جریده- اوونیزه	اقتدار ملي	۱۶۲
۲۹/۹/۱۳۸۵	۱۰۰۰	سید علي موسوي	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	ندای عدالت اجتماعي	۱۶۳

۲۳/۱۰/۱۳۸۲	۵۰۰	سید عنایت الله نوید	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	عصر	۱۶۴
۱۲/۵/۱۳۸۱	۴۰۰۰	سید عیسی حسینی مزاری	دري، انگلیسي	جریده- اوونیزه	انصاف	۱۶۵
۲۱/۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	سید فضل الله کابلی	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	نامه زنده گي	۱۶۶
۱۴/۱۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	سید قمرالدین امیري	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	پاسدار وحدت ملي	۱۶۷
۱۶/۲/۱۳۸۷	۲۰۰۰	سید محمد	دري	جریده- اوونیزه	خبر هفتگي	۱۶۸
۲۵/۵/۱۳۸۲	۲۰۰۰	سید محمد باقر مصباح زاده	دري، پښتو، انگلیسي	مجله- میاشتنی	راستي	۱۶۹
۳/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰	سید محمد رضا جاوید	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- اوونیزه	اوای وقت	۱۷۰
۲۸/۱۲/۱۳۸۱	۳۰۰۰	سید محمد شاه	دري، انگلیسي	مجله- میاشتنی	اطلاعات صنعتي	۱۷۱
۱۶/۴/۱۳۸۳	۲۰۰۰	سید محمد مقیم	دري، پښتو، عربي	جریده- اوونیزه	کشور	۱۷۲
۱۷/۱۰/۱۳۸۱	۳۰۰۰	سید مسعود حسینی	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	هریوا	۱۷۳
۲۲/۹/۱۳۸۵	۳۰۰۰	سید مسعود حسینی	دري، پښتو	اوونیزه	ثبات	۱۷۴
۴/۱۲/۱۳۸۱	۲۰۰۰	سید میر حسین مهدوي	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	افتاب	۱۷۵
۱۸/۴/۱۳۸۶	۲۰۰۰	سید ناصر تقدسي	دري، پښتو، انگلیسي	ورځپاڼه	امید فردا	۱۰۰
۱۴/۱۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	سید ناصر تقدسي	دري، پښتو، عربي، انگلیسي	جریده- اوونیزه	ارشاد	۱۷۶

۱۷۷	افغانستان	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	سیدنعیم مجروح	۱۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۱
۱۷۸	صفر	جریده- اوونیزه	دري، انگلیسي، پښتو	سید نور محمدي	۵۰۰۰	۲۲/۱۲/۱۳۸۲
۱۷۹	یاس نو	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	سیدهادي فروغ	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۴
۱۸۰	حکایت	مجله- میاشتنی	دري	سیدهادي نوري	۱۰۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۳
۱۸۱	کرامت	مجله- دري میاشتنی	دري، پښتو	سینا فرهنگي او ټولنيز بنسټ	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۵
۱۸۲	گزیده رسانه ها	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	سینا فرهنگي او ټولنيز بنسټ	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۵
۱۸۳	الانبیا	جریده- اوونیزه	عربي	شاه ولي الله اديب	۲۰۰۰	۸/۷/۱۳۸۲
۱۸۴	صراحت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	شفیق الله طاهري	۱۰۰۰	۳/۱۰/۱۳۸۱
۱۸۵	اندیشه جوانان	جریده- دري میاشتنی	دري، پښتو	شفیقه نصیب	۱۰۰۰	۲۷/۲/۱۳۸۴
۱۸۶	اینه زن	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	شکریه بارکزی	۱۰۰۰	۲۵/۱/۱۳۸۱
۱۸۷	ترقي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	شکریه بارکزی	۵۰۰۰	۲۷/۱۱/۱۳۸۴
۱۸۸	روز	مجله- دوه میاشتنی	دري	شکبها هاشمي	۱۵۰۰۰	۲/۱۱/۱۳۸۵
۱۸۹	جهان کودک	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	شیماسپی	۱۰۰۰	۲۲/۹/۱۳۸۳
۱۹۰	پخلاینه	جریده- اوونیزه	پښتو	شینواری	۱۰۰۰۰	۱۲/۲/۱۳۸۲

۲۳/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰	شپرگل اوستا	پښتو، دري	جریده- نیم میاشتنی	خلک	۱۹۱
۱۳/۳/۱۳۸۱	۵۰۰	صادقه راستین	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	صدای کودک	۱۹۲
۲۰/۴/۱۳۸۳	۱۰۰۰	صالح محمد صالح	پښتو	مجله- دوه میاشتنی	هوسی	۱۹۳
۲۰/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰	صبغت الله خاکسار	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	خاطره	۱۹۴
۱۲/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰	صبغت الله ذکي	دري، پښتو، ازبکي	جریده- اوونیزه	پیام جمهوریت	۱۹۵
۲۲/۱۲/۱۳۸۵	۱۰۰۰	صبغت الله ذکي	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- اوونیزه	صدای دموکراسي	۱۹۶
۲۰/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰	صبغت الله سنجر	دري، پښتو، انگلیسي	مجله- میاشتنی	پیام مادر	۱۹۷
۳۰/۵/۱۳۸۲	۲۰۰۰	صبغت الله سنجر	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- نیم میاشتنی	جمهوري غږ	۱۹۸
۲۹/۲/۱۳۸۲	۵۰۰	صدیق الله ساهل	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	کابل شاهان	۱۹۹
۲۱/۱/۱۳۸۷	۱۰۰۰	صلاح الدین صالحی	دري، پښتو	جریده- میاشتنی	ولولې	۲۰۰
۲۹/۲/۱۳۸۲	۵۰۰	ضیا الحق مصدق	دري، پښتو، انگلیسي	مجله- میاشتنی	فرهنگ اریانا	۲۰۱
۲۸/۱۰/۱۳۸۲	۲۰۰۰	طارق نجم	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- اوونیزه	لمر	۲۰۲
۱۲/۲/۱۳۸۵	۱۰۰۰	عباس ارمان	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	بسوی فردا	۲۰۳
۱۲/۱/۱۳۸۷	۳۰۰۰	عباس حیدري	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	قهرمان	۲۰۴

۱۹/۱۱/۱۳۸۳	۱۰۰۰	عبدالبصير سامع	دري	جريدة-اوونيزه	سلام همشهري	۲۰۵
۷/۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	عبدالبصير مختارزاده	دري، پښتو، انگليسي	مجله- مياشتنۍ	شوځک	۲۰۶
۲۹/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰	عبدالحفيظ بهروز	دري	مجله-نيم مياشتنۍ	اندراب	۲۰۷
۳۱/۳/۱۳۸۴	۱۰۰۰۰	عبدالحفيظ فخري	دري، پښتو	جريدة- اوونيزه	امروز	۲۰۸
۷/۸/۱۳۸۳	۱۰۰۰	عبدالحق حجر صديقي	دري، پښتو، انگليسي	جريدة-اوونيزه	جوانان	۲۰۹
۱۵/۱۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	عبدالحق عتيد	دري، پښتو، عربي، انگليسي	مجله- مياشتنۍ	احسان	۲۱۰
۲۰/۲/۱۳۸۱	۵۰۰۰	عبدالحكيم	دري، پښتو، ازبكي	جريدة-اوونيزه	عدالت	۲۱۱
۲۴/۲/۱۳۸۱	۲۰۰۰	عبدالحميد حامي قاريزاده	دري	جريدة- اوونيزه	بالاحصار	۲۱۲
۱۹/۴/۱۳۸۲	۲۰۰۰	عبدالحميد قاريزاده	دري، پښتو، انگليسي	جريدة- اوونيزه	رسانه	۲۱۳
۲۴/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰	عبدالحی	دري، پښتو، انگليسي	جريدة-نيم مياشتنۍ	روشنفکر	۲۱۴
۱/۱۰/۱۳۸۴	۲۰۰۰	عبدالرحيم	دري، انگليسي	مجله- نيم مياشتنۍ	تجارت عراده جات	۲۱۵
۲۳/۳/۱۳۸۲	۳۰۰۰	عبدالرزاق مامون	دري	ورځپاڼه-ورځنۍ	پيمان	۲۱۶
۳۱/۵/۱۳۸۳	۱۰۰۰	عبدالرشيد ارين	پښتو، دري، انگليسي	جريدة- اوونيزه	پيام ملي	۲۱۷
۱۳/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	عبدالرقيب جاويد کوهستاني	دري، پښتو، انگليسي، نورستاني	جريدة-اوونيزه	ازادي	۲۱۸

۱۹/۵/۱۳۸۵	۲۰۰۰	عبدالصبور پژمان	دري، پښتو، انگليسي	مجله-مياشتنۍ	اوربل	۲۱۹
۲۵/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰	عبدالصمد	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونيزه	کابل اعلانات	۲۲۰
۲/۴/۱۳۸۴	۳۰۰۰	عبدالعزیز ملک عبدالرحیمزی	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنۍ	پیام نو	۲۲۱
۷/۱/۱۳۸۱	۲۰۰۰	عبدالغفور اعتقاد	دري، پښتو، انگليسي	جریده- نیم میاشتنۍ	فردا	۲۲۲
۲/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰	عبدالفتاح	دري، پښتو، دري	جریده- اوونيزه	اصلاح ملي	۲۲۳
۲/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰	عبدالفتاح راسخ	دري، پښتو، انگليسي	جریده- میاشتنۍ	اوای جوان	۲۲۴
۱۸/۱۰/۱۳۸۲	۵۰۰	عبدالفياض مير ائين	دري، پښتو	مجله- میاشتنۍ	کیان	۱۴۲
۷/۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	عبدالقهار سروری	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	پیام مجاهد	۱۴۳
۱۷/۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	عبدالقهار سروري	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	پیام ملت	۱۴۴
۲۳/۷/۱۳۸۱	۱۰۰۰	عبدالقيوم کریم	دري، پښتو، دري	مجله- اوونيزه	معرفت	۱۴۵
۴/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	عبدالله بصير	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونيزه	فجر امید	۱۴۶
۱۳/۲/۱۳۸۲	۲۰۰۰	عبدالله نجات	دري، پښتو، انگليسي	مجله- نیم میاشتنۍ	امن سرود	۱۴۷
۱۳/۲/۱۳۸۲	۲۰۰۰	عبدالله نجات	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنۍ	پیمان عدالت	۱۴۸
۱۷/۲/۱۳۸۷	۱۰۰۰	عبدالمجید بینا	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	پیشگامان	۱۴۹

۱۵۰	فروغ آزادي	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	عبدالمعین اسلام پور	۵۰۰	۱۵/۱/۱۳۸۱
۱۵۱	روزگاران	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالناصر فقیري	۷۰۰۰	۳/۸/۱۳۸۲
۱۵۲	پومسه	مجله- درې میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	عبدالناصر هوتکي	۱۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۱
۱۵۳	میوند	مجله- میاشتنی	پښتو	عبدالنافع همت	۱۰۰۰	۳۰/۴/۱۳۸۲
۱۵۴	ملي وحدت	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	عبدالنصیر سهرابی	۴۰۰۰	۱۸/۳/۱۳۸۱
۱۵۵	افتاب شرق	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي، ازبکي	عبدالهادي ایماق	۱۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۱
۱۵۶	کابلستان نوین	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالواحد	۱۰۰۰	۷/۱/۱۳۸۲
۱۵۷	افغانستان کابل	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالواحد قرظي	۲۰۰۰	۲/۸/۱۳۸۲
۱۵۸	گاهنامه	مجله- خلور میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالواسع رهرو عمرزاد	۱۰۰۰	۴/۳/۱۳۸۱
۱۵۹	افغان	مجله- شپږ میاشتنی	پښتو، دري، انگلیسي	عبدالودود هوتک	۱۰۰۰	۲۱/۱/۱۳۸۱
۱۶۰	مشاورت دموکراتیک	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عبدالوهاب	۵۰۰	۳/۱۰/۱۳۸۱
۱۶۱	جهان معاملات	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عتیق الله مولوي زاده	۴۰۰۰	۱۳/۷/۱۳۸۴
۱۶۲	گذرگاه	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	عزیز محمد بشیر	۶۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۲
۱۶۳	جرس	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عطا الله حسن پور	۱۰۰۰	۸/۱۰/۱۳۸۱

۱۶۴	افغانستان قلم	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	عطا محمد پویا	۱۰۰۰	۱۲/۳/۱۳۸۴
۱۶۵	تعقل	مجله- میاشتنی	دري	علي جان زاهدي	۵۰۰	۲/۴/۱۳۸۱
۱۶۶	جریده کار	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	عين الدين	۳۰۰۰	۲/۷/۱۳۸۴
۱۶۷	شاگرد	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	غلام حسين	۵۰۰۰	۱۵/۱۰/۱۳۸۴
۱۶۸	نگاه معاصر	مجله- میاشتنی	دري	غلام سرور دانش	۱۰۰۰	۲۰/۲/۱۳۸۱
۱۶۹	پیام وحدت	مجله- میاشتنی	دري	غلام عباس حسن زاده	۵۰۰	۱۲/۱۲/۱۳۸۱
۱۷۰	اعتصام	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	غلام علي صارم	۱۵۰۰	۲۹/۲/۱۳۸۳
۱۷۱	پیام بامداد	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	غلام مصطفی دوست	۱۰۰۰	۲۴/۵/۱۳۸۳
۱۷۲	استقامت	جریده- نیم میاشتنی	دري، پښتو	غلام معصوم اخلاص	۱۰۰۰	۱۵/۲/۱۳۸۵
۱۷۳	سبا	ورځنی	دري، پښتو	غلام نبي خاطر	۳۰۰۰	۲۳/۱۱/۱۳۸۲
۱۷۴	طراوت	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	غلام نبي خلیلي	۲۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۱۷۵	فارمسي	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	فارمستانو ټولنه	۱۰۰۰	۱۱/۳/۱۳۸۳
۱۰۰	زن افغان	جریده- میاشتنی	دري، پښتو	فتانه گیلاني	۲۰۰۰	۳/۲/۱۳۸۱
۱۷۶	هنداره	جریده- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	فخرالدین سباوون	۲۰۰۰	۲۸/۱/۱۳۸۴

۱۷۷	اسایش	جریده-میاشتنی	دري، پښتو	فخریه	۱۵۰۰	۵/۵/۱۳۸۴
۱۷۸	شفق	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	فرزانه	۱۰۰۰	۱۱/۹/۱۳۸۲
۱۷۹	اذرخش	جریده-نیم میاشتنیزه	انگلیسي، دري	فرهاد مقام زاده	۱۰۰۰	۷/۱۲/۱۳۸۶
۱۸۰	مشعل دموکراسي	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	فضل الرحمن اوریا	۲۰۰۰	۶/۹/۱۳۸۱
۱۸۱	پیام	مجله-میاشتنی	دري، پښتو	فضل الرحمن اوریا	۳۰۰۰	۲۲/۱۱/۱۳۸۳
۱۸۲	مشعل نجات	اوونیزه	دري، پښتو	فضل الرحمن اوریا	۱۵۰۰۰	۱۶/۴/۱۳۸۶
۱۸۳	د خوانانو هیلې	مجله- اوونیزه	پښتو، دري، انگلیسي	فضل من الله	۱۰۰۰	۱۶/۸/۱۳۸۴
۱۸۴	زیتون	مجله- درې میاشتنی	دري، پښتو	فوزیه اتفاق	۱۰۰۰	۲۳/۷/۱۳۸۱
۱۸۵	کیوان	ورځپاڼه-ورځنی	دري، پښتو، انگلیسي	فوزیه کوفي	۱۰۰۰	۶/۸/۱۳۸۶
۱۸۶	تجارت و اقتصاد	مجله- میاشتنی	دري، انگلیسي	قربانعلي رضایی	۱۰۰۰	۶/۱۲/۱۳۸۴
۱۸۷	طلایه ظفر	جریده-میاشتنی	دري، پښتو	قزلباشانو دیووالي شورا	۱۰۰۰	۲۲/۱۲/۱۳۸۶
۱۸۸	طلایه نور	جریده-نیم میاشتنی	دري، پښتو	قزلباشانو دیووالي ټولنه	۱۰۰۰	۲۱/۵/۱۳۸۳
۱۸۹	بامداد دانشجو	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	قیام الدین غزنوي	۲۰۰۰	۳/۷/۱۳۸۳
۱۹۰	چراغ	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	کاترین وداع	۳۰۰۰	۴/۱۲/۱۳۸۲

۱/۳/۱۳۸۴	۵۰۰۰	کامران میرهزار	دري، انگلیسی	جریده- اوونیزه	چای داغ	۱۹۱
۲۳/۳/۱۳۸۲	۱۰۰۰	کسبگرو مرکزی شورا	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	پیشه ور	۱۹۲
۲/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰	لطف الله ننگیال	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- میاشتنی	محصل	۱۹۳
۸/۹/۱۳۸۵	۲۰۰۰	محب الله بهزاد	پښتو، دري	ورځپاڼه- ورځنی	ویسا	۱۹۴
۱۷/۱۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محب الله نوري	دري، پښتو	جریده- میاشتنی	کاتون الگو	۱۹۵
۲۲/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰۰	محبوب شاه فقیري	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	روزگاران	۱۹۶
۴/۵/۱۳۸۴	۱۰۰۰	محترم ادیب	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- اوونیزه	پیام نوین	۱۹۷
۷/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد اجان حقپال	پښتو، دري	مجله- میاشتنی	ډیوه	۱۹۸
۳۱/۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد امین	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	کاتون	۱۹۹
۲۲/۲/۱۳۸۱	۱۵۰۰	محمد مصطفی اذرخش مستور	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	شېخند	۲۰۰
۳۰/۱۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد اسحق محمدي	دري، پښتو، انگلیسی	مجله- میاشتنی	صدای نسوان	۲۰۱
۴/۱۲/۱۳۸۱	۵۰۰۰	محمد اصف وردگ	پښتو	مجله- میاشتنی	گوربت	۲۰۲
۵/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد اکبر روهگر	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- میاشتنی	پیام زنده گی	۲۰۳
۱۲/۵/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد اکرم خپلواک	پښتو، انگلیسی	مجله- میاشتنی	رشاد	۲۰۴

۱۱/۹/۱۳۸۵	۱۰۰۰	محمد الله کوشانی	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- میاشتنی	محیط زیست و آینده بهتر	۲۰۵
۸/۱۱/۱۳۸۱	۵۰۰۰	محمد انور شعیب	پښتو، دري، انگلیسي	مجله- میاشتنی	سباوون	۲۰۶
۱۲/۳/۱۳۸۳	۱۰۰۰	محمد انور قره باغی	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	دیده	۲۰۷
۱/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰	محمد ایوب باران	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	سیمای سبز	۲۰۸
۲۳/۹/۱۳۸۶	۱۰۰۰	محمد پرویز فقیري	دري، پښتو	جریده- مهالنی	علامه افغان	۲۰۹
۱۲/۵/۱۳۸۱	۵۰۰۰	محمد تقی بختیاري	دري، انگلیسي	جریده- اوونیزه	نگاه نو	۲۱۰
۷/۱/۱۳۸۱	۲۰۰۰	محمد جان باوري	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- اوونیزه	نجات	۲۱۱
۱۹/۴/۱۳۸۲	۲۰۰۰	محمد جواد	دري، انگلیسي	جریده- اوونیزه	افغانستان جوان	۲۱۲
۲۸/۹/۱۳۸۱	۵۰۰۰	محمد جواد خاوري	دري	مجله- میاشتنی	خط سوم	۲۱۳
۲۲/۸/۱۳۸۵	۱۰۰۰	محمد حامد صبوري	پښتو، دري	مجله- میاشتنی	نوی ژوندون	۲۱۴
۱۳/۹/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد حسن جعفری	دري	مجله- میاشتنی	وفا	۲۱۵
۴/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰	محمد حسن حقیار	پښتو	مجله- میاشتنی	هار	۲۱۶
۶/۷/۱۳۸۳	۵۰۰۰	محمد حسن فېروز خېل	پښتو، دري	جریده- نیم میاشتنی	افغان وطن	۲۱۷
۱۳/۱۲/۱۳۸۱	۱۵۰۰	محمد حسن ولسمل	پښتو، دري، انگلیسي	جریده- نیم میاشتنی	افغان ملي جریده	۲۱۸

۲۸/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد حسين ايثاري	دري، پښتو، انگليسي	جريدة- مياشتنی	رهيات	۲۱۹
۲۲/۸/۱۳۸۲	۵۰۰	محمد حسين ايوبي	دري، پښتو، انگليسي	جريدة- مياشتنی	کابل اشتهارات	۲۲۰
۱۳/۲/۱۳۸۲	۲۰۰۰	محمد داود	دري، پښتو، انگليسي	جريدة- اوونيزه	پيام استقلال	۲۲۱
۱۱/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد داود	دري، پښتو	جريدة- اوونيزه	بسوی مکتب	۲۲۲
۱۷/۷/۱۳۸۲	۵۰۰۰	محمد داود سرورزاده	دري، پښتو، انگليسي	مجله- درې مياشتنی	کيمياگر	۲۲۳
۱۱/۳/۱۳۸۴	۱۰۰۰	محمد داود سياوش	دري، پښتو	جريدة- اوونيزه	ارمغان ملي	۲۲۴
۱۸/۴/۱۳۸۳	۱۰۰۰	محمد داود قيومي	دري، پښتو	جريدة- مياشتنی	موج نو	۲۲۵
۳/۱۲/۱۳۸۱	۵۰۰۰	محمد داود سياوش	دري، پښتو، انگليسي	جريدة- اوونيزه	طلوع افغانستان	۲۲۶
۲۳/۲/۱۳۸۳	۲۰۰۰	محمد ذکي	دري	جريدة- اوونيزه	عصر جمهوريت	۲۲۷
۲۷/۷/۱۳۸۲	۲۰۰۰	محمد رحيم شنيواری	دري، پښتو	مجله- مياشتنی	رفاه	۲۲۸
۱۶/۴/۱۳۸۳	۲۰۰۰	محمد رضا شرق	دري، پښتو، انگليسي	جريدة- مياشتنی	اينه زنده گي	۲۲۹
۱۰/۴/۱۳۸۶	۲۰۰۰	محمد زید محسني	دري، پښتو	ورځپاڼه- ورځنی	ققنوس	۲۳۰
۱۰/۸/۱۳۸۶	۱۰۰۰	محمد سالم وحدت	دري، پښتو، انگليسي	جريدة- اوونيزه	افتاب خراسان	۲۳۱
۹/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد سرور جوادي	دري، پښتو، انگليسي	مجله- مياشتنی	حکمت	۲۳۲

۲/۴/۱۳۸۶	۱۰۰۰	محمد سلیم هیله من	پښتو، دري	اوونیزه	بدرگه	۲۳۳
۱۹/۹/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد شاه صفي	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	فردای افغانستان	۲۳۴
۱۸/۱۲/۱۳۸۳	۴۰۰۰	محمد شریف حبیبی	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	جامعه	۲۳۵
۹/۸/۱۳۸۴	۲۰۰۰	محمد شعیف	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- اوونیزه	اخبار بازار	۲۳۶
۱۳/۳/۱۳۸۶	۱۰۰۰	محمد صادق وردگ	پښتو، دري، انگلیسی	ورځپاڼه- ورځنی	کاروان افغان	۲۳۷
۲/۴/۱۳۸۶	۲۰۰۰	محمد صبور فرملی	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- نیم میاشتنی	مهر میهن	۲۳۸
۲/۲/۱۳۸۲	۵۰۰۰	محمد صدیق پتمن	پښتو، دري، انگلیسی	مجله- میاشتنی	بیان	۲۳۹
۹/۴/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد ضمیر	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- اوونیزه	سیرت	۲۴۰
۱۳/۱/۱۳۸۲	۳۰۰۰	محمد طارق غوریانی	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	ثبات	۲۴۱
۱۰/۸/۱۳۸۳	۲۰۰۰	محمد طاووس عرب	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- نیم میاشتنی	ارزوی مردم	۲۴۲
۱۳/۱۱/۱۳۸۴	۲۰۰۰	محمد ظاهر احمدی	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	اینده سازان	۲۴۳
۲۸/۳/۱۳۸۴	۱۰۰۰	محمد عارف جاوید	دري، پښتو، روسی، انگلیسی	مجله- نیم میاشتنی	کاریابی	۲۴۴
۲۸/۴/۱۳۸۴	۱۰۰۰	محمد عارف جاوید	پښتو	مجله- درې میاشتنی	درملنه	۲۴۵
۲۲/۷/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد عارف محقق کوشا	دري، عربي	مجله- میاشتنی	هادی	۲۴۶

۱۲/۴/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد عثمان	دري، پښتو، انگليسي	مجله- مياشتنی	نونهلان	۲۴۷
۱۲/۵/۱۳۸۴	۱۰۰۰	محمد علي	دري، انگليسي	مجله- مياشتنی	هنرمند	۲۴۸
۱۵/۱/۱۳۸۴	۲۰۰۰	محمد علي اديب	دري، پښتو	جریده-نیم مياشتنی	اغاز	۲۴۹
۲۸/۴/۱۳۸۵	۱۰۰۰	محمد عمر عيار	دري، پښتو	جریده- نیم مياشتنی	عياران	۲۵۰
۳۱/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد عيسى سهيل	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	ندای ورزش	۲۵۱
۲۸/۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد فهيم دشتي	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونيزه	کابل	۲۵۲
۲۴/۱۰/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد قاسم	دري، پښتو	جریده- اوونيزه	افغانستان نوین	۲۵۳
۱۲/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰	محمد قسيم اخگر	دري، پښتو	جریده-نیم مياشتنی	غبار	۲۵۴
۴/۴/۱۳۸۴	۲۰۰۰	محمد کاظم	دري، پښتو	جریده-نیم مياشتنی	اندیشه معاصر	۲۵۵
۲۰/۷/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد کاظم حیدري	دري، پښتو	مجله- مياشتنی	شهر وند	۲۵۶
۱۲/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰	محمد کبير عبد الله	پښتو، دري	جریده-نیم مياشتنی	د روغتيا ډيوه	۲۵۷
۲۳/۹/۱۳۸۶	۱۰۰۰	محمد مايل يوسفی	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونيزه	مدینه	۲۵۸
۲۳/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد مختار مفلح	دري، پښتو، عربي، انگليسي	مجله- مياشتنی	فکر	۲۵۹
۲۵/۲/۱۳۸۴	۵۰۰۰	محمد موسی اکرمي	دري، پښتو، انگليسي	جریده-نیم مياشتنی	وحدت	۲۶۰

۱۳/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰	محمد میرویس	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	نواى بازرگان	۲۶۱
۱۹/۱۱/۱۳۸۲	۲۰۰۰	محمد ناظم یمگی	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	لاجورد	۲۶۲
۲۴/۱۰/۱۳۸۲	۳۰۰۰	محمد ولي اریا	پښتو، دري	جریده- میاشتنی	مساوات مترقي	۲۶۳
۱۱/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰	محمد ولي کبیری	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	اوا	۲۶۴
۲۸/۱۲/۱۳۸۱	۱۵۰۰	محمد یار خراسانی	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- اوونیزه	اواى طبیعت	۲۶۵
۱۲/۵/۱۳۸۴	۵۰۰۰	محمد یاسین	دري، پښتو، انگلیسی	جریده- اوونیزه	فلاح ملي	۲۶۶
۱۹/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰	محمد یونس اختر	دري، پښتو، انگلیسی	ورځپاڼه- ورځنی	صبح کابل	۲۶۷
۱۲/۱/۱۳۸۲	۳۰۰۰	مدني انکشاف بنسټ	دري	مجله- میاشتنی	دموکراسي	۲۶۸
۲۵/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰	مریم ملیح	دري، پښتو، انگلیسی	مجله- درې میاشتنی	مریم	۲۶۹
۲/۹/۱۳۸۲	۵۰۰	مزمل	دري، پښتو	مجله- درې میاشتنی	فقه القرآن	۲۷۰
۱۰/۱۰/۱۳۸۲	۲۰۰۰	مصطفی نېکزی		جریده- اوونیزه	جستجوی صلح	۲۷۱
۱۷/۹/۱۳۸۲	۱۵۰۰	معراج زمانی	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	اباسین	۲۷۲
۶/۴/۱۳۸۳	۱۰۰۰	مفاخر روزنیز مرکز	دري، پښتو، فرانسوي	جریده- میاشتنی	رسانه باینري	۲۷۳
۲۱/۱۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰	منیژه هوتک باختري	دري، انگلیسی	جریده- درې میاشتنی	پرنیان	۲۷۴

۲۷۵	اطلاعات اقتصادی توسعه و نوسازی	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	منځني ختيځ تجارتي شرکت	۱۰۰۰	۲/۱۰/۱۳۸۲
۲۷۶	فراسوء	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	مونسه شېرزادحسن	۵۰۰	۲۳/۱۰/۱۳۸۲
۲۷۷	اسایش	جریده- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	میاگل وثیق	۱۰۰۰	۱۳/۲/۱۳۸۲
۲۷۸	تربیون ملي	جریده- اوونیزه	پښتو، دري	میرامین الدین	۱۰۰۰	۱۵/۴/۱۳۸۱
۲۷۹	ارمان ملي	ورځپاڼه- ورځنی	دري، پښتو	میرحیدر مطهر	۲۰۰۰	۱۸/۹/۱۳۸۲
۲۸۰	زن افغان و تجارت	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	مینه شېرزوی	۲۰۰۰	۲۴/۲/۱۳۸۳
۲۸۱	روشندلان	مجله- دري میاشتنی	دري، پښتو	نایینایانو ټولنه	۵۰۰	۲۲/۷/۱۳۸۱
۲۸۲	اینده افغان	جریده- اوونیزه	دري، پښتو، انگلیسي	نثار احمد	۵۰۰۰	۱۸/۸/۱۳۸۱
۲۸۳	خدمت- چوپړ	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	نجم الرحمن	۱۰۰۰	۳۱/۳/۱۳۸۴
۲۸۴	ساینس و زنده گي	مجله- میاشتنی	دري، پښتو	نجیب الله	۱۰۰۰	۲/۲/۱۳۸۶
۲۸۵	اطلاعات پویا	جریده- اوونیزه	دري، پښتو	نجیب الله ارین	۱۰۰۰	۲/۳/۱۳۸۳
۲۸۶	جال	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	نجیب الله راعي	۳۰۰۰	۲/۴/۱۳۸۳
۲۸۷	ندا	مجله- میاشتنی	پښتو، دري	ندا ټیلي کمونیکشن	۱۰۰۰	۱۸/۸/۱۳۸۲
۲۸۸	مستقبل	مجله- میاشتنی	دري، پښتو، انگلیسي	نصیراحمد نویدی	۲۰۰۰	۱۰/۱/۱۳۸۱

۲/۹/۱۳۸۴	۱۰۰۰	نقیب الله حمید	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	ابلاغ	۲۸۹
۱۷/۴/۱۳۸۳	۱۰۰۰	نور تعلیمی مرکز	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- میاشتنی	بازتاب نور	۲۹۰
۲/۵/۱۳۸۳	۳۰۰۰	نورالحق علمي	دري، پښتو، انگلیسي	جریده- اوونیزه	راه افغان	۲۹۱
۵/۱۲/۱۳۸۱	۵۰۰	نورزمان انصاف	دري، پښتو انگلیسي	مجله- میاشتنی	نور انصاف	۲۹۲
۴/۳/۱۳۸۴	۵۰۰۰	نیزالله حقجو	دري، پښتو	جریده- اوونیزه	حریت	۲۹۳
۳/۱۱/۱۳۸۴	۵۰۰۰	هارون	ازبکی	جریده- اوونیزه	بیلگی	۲۹۴
۱۹/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰	هېواد ملي گوند	دري، پښتو	جریده- مهالنی	اشتي وطن	۲۹۵
۱۲/۴/۱۳۸۳	۱۵۰۰	وحید الله	دري، پښتو، انگلیسي	مجله- میاشتنی	راه سبز	۲۹۶
۲۵/۸/۱۳۸۴	۵۰۰	وحید الله	دري، پښتو، انگلیسي	مجله- میاشتنی	فانوس	۲۹۷
۲۳/۳/۱۳۸۳	۱۰۰۰	وحید الله بکتاش	دري، پښتو	جریده- نیم میاشتنی	پگاه	۲۹۸
۱۲/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰	وحید الله زاهد	پښتو، دري، انگلیسي	جریده- اوونیزه	ژغورنه	۲۹۹
۲۴/۳/۱۳۸۳	۱۰۰۰	وحید الله غازي خېل	پښتو، انگلیسي	جریده- نیم میاشتنی	خوشال	۳۰۰
۲۸/۴/۱۳۸۵	۵۰۰	وسیمه هاشمي	دري، پښتو	مجله- میاشتنی	روزنه امید	۳۰۱
۲۴/۷/۱۳۸۱	۲۰۰۰	ولید اکبر	پښتو، دري	جریده- اوونیزه	افغان غږ	۳۰۲

۲۲/۴/۱۳۸۲	۵۰۰	ټولنيزو خدمتونو ټولنه	دري، پښتو، انگليسي	جریده- اوونيزه	محيط زيست	۳۰۳
۳/۱۲/۱۳۸۵	۱۰۰۰	ډاکتر عزيزالله امير	دري، پښتو	مجله-دوه مياشتنۍ	صحت افغان	۳۰۴
۲۳/۹/۱۳۸۳	۱۰۰۰	ډاکتر کنيشکا	دري، پښتو	جریده-نيم مياشتنۍ	کابورا	۳۰۵
۱۹/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰	ډاکتر محمد خالد	دري، پښتو، ازبکي، عربي، انگليسي	جریده- اوونيزه	ايثار	۳۰۶
۳۰/۳/۱۳۸۳	۲۰۰۰	ډاکتر مسعود متين	پښتو، دري	جریده-نيم مياشتنۍ	همبستگۍ غږ	۳۰۷
۱۱/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰	ښوونکو سرتاسري شورا	دري، پښتو	جریده-اوونيزه	اموزگار	۳۰۸
۱۲/۳/۱۳۸۳	۱۰۰۰	ښڅو او ماشومانو څېړنيز بنسټ	دري، پښتو	مجله- مياشتنۍ	واقعيت	۳۰۹
۱۷/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰	گلالي جيب	دري، پښتو	جریده-نيم مياشتنۍ	دنيای زن	۳۱۰

پر پورتنیو یادو شویو چاپی رسنیو سربېره اټکل دی، چې نورې خپلواکې رسنۍ هم وي، خو د اطلاعاتو او کلتور وزارت لا تراوسه په منظم ډول لست کړې نه وي. دا رسنۍ چې پورته یې یادونه وشوه، ټولې اوس فعالې نه دي، ځینې ترڅو گڼو فعالیت وروسته بېرته پر تپه ودرېدلي دي. د ځینو یوازې جواز ترلاسه شوی، خو پر فعالیت یې لاس نه دی پورې کړی، خو یو زیات شمېر رسنۍ داسې دي، چې همدا اوس فعالې دي. اکثره رسنۍ چې جواز اخلي، نو د خپل گنشمېریو احتمالي رقم لیکي، حتمي نه ده د چاپ پر وخت همغه څه تعقیب کړي، چې هلته یې لیکلي دي. د ژبو په برخه کې هم همدا خبره ده. څوک چې جواز اخلي هلته د خپلې رسنۍ ژبه یا ژبې لیکي، خو په عملي کار کې حتمي نه ده، چې دوی د ژبو بېلانس هم په پام کې ونیسي، خو اصولاً دوی کولای شي پر همغو ژبو خپرونې وکړي، د گنشمېر او ژبني څومره والي د کچې ټاکل د دوی په خپل لاس کې دي.

ب- په ولايتونو کې خپلواکې يا نادولتي چاپي رسنۍ:

ګڼه	نوم	د امتياز خاوند	ډول او مهال	ولايت	ژبې	ثبت نېټه	ګڼشمېر
۱	سعادت	عبدالحکيم	مجله-مياشتنۍ	بادغيس	پښتو، دري	۲۵/۸/۱۳۸۵	۵۰
۲	حمایت	صابره	مجله-مياشتنۍ	باميان	دري، انگليسي	۲۲/۵/۱۳۸۱	۲۰۰
۳	باميان	نعمت الله صادقي	مجله-مياشتنۍ	باميان	دري، انگليسي	۱۱/۴/۱۳۸۴	۲۰۰
۴	پيک خورشيد	محمد نور	مجله-مياشتنۍ	بدخشان	دري، پښتو، انگليسي	۲/۹/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۵	شاهين	احمد ولي وديد	مجله-مياشتنۍ	بدخشان	دري	۲/۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۶	صدای بدخشان	صبغت الله	جریده-اوونيزه	بدخشان	دري	۲۷/۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۷	سيمای شهروند	نجيب الله دهزاد	جریده-مياشتنۍ	بدخشان	دري، پښتو، ازبکي	۱۹/۲/۱۳۸۳	۱۵۰۰
۸	ابتهاج	خالد مصطفوي	جریده-اوونيزه	بدخشان	محلي ژبې	۲/۱۱/۱۳۸۲	۲۰۰
۹	اټينه پامير	خوانانو فرهنگي ټولنه	جریده-مياشتنۍ	بدخشان	دري، پښتو، ازبکي	۲/۲/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۰	مهر	محفوظ سعیدی	مجله-مياشتنۍ	بغلان	دري، پښتو، انگليسي	۱۷/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱	پسرلی	ذبيح الله احساس	مجله-مياشتنۍ	بغلان	پښتو	۲/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰

۱۰۰۰	۲۷/۲/۱۳۸۲	پښتو، دري	بغلان	مجله-مياشتنۍ	جيحون جاري	زمان	۱۲
۱۰۰۰	۲۷/۲/۱۳۸۲	دري، پښتو، ازبکي، هزاره گي	بغلان	جریده-مياشتنۍ	عبدالحميد حميدي	جوان	۱۳
۱۰۰۰	۱۱/۹/۱۳۸۱	دري، پښتو	بغلان	جریده-نيم مياشتنۍ	شير اقا شايان	طلايه	۱۴
۱۰۰۰	۱۱/۱۰/۱۳۸۴	دري، پښتو	بغلان	جریده-مياشتنۍ	بسم الله شريفی	کاروان بيان	۱۵
۲۰۰۰	۲۹/۱۱/۱۳۸۴	دري، پښتو	بغلان	جریده-مياشتنۍ	احمد جاويد پايا	فاش	۱۶
۱۰۰۰	۱/۴/۱۳۸۵	دري، انگليسي	بغلان	جریده-مياشتنۍ	نصير احمد	همپشه	۱۷
۲۵۰۰	۳/۷/۱۳۸۵	دري، پښتو	بغلان	جریده-مياشتنۍ	احمد ظهيرالدين	ندا بغلان	۱۸
۲۰۰۰	۲۹/۱۱/۱۳۸۴	دري، پښتو	بغلان	جریده-مياشتنۍ	احمد جاويد پايا	فاش	۱۹
۱۰۰۰	۱/۴/۱۳۸۵	دري، پښتو، انگليسي	بغلان	جریده-مياشتنۍ	نصير احمد	همپشه	۲۰
۲۵۰۰	۳/۷/۱۳۸۵	دري، پښتو	بغلان	جریده-اونيزه	احمد ظهيرالدين	ندای بغلان	۲۱
۵۰۰	۲۷/۳/۱۳۸۷	دري، پښتو	بغلان	جریده-مياشتنۍ	درمحمد اريايي نژاد	نوشاد	۲۲
۱۰۰۰	۱۹/۴/۱۳۸۱	دري، پښتو	بلخ	مجله-مياشتنۍ	سيد حسن	مهتاب خاوران	۲۳
۱۰۰۰	۸/۸/۱۳۸۲	دري، پښتو	بلخ	مجله-مياشتنۍ	محمد علي ستیغ	اهنگ	۲۴

۲۵	کلک راستگو	محمد شفیق پیام	مجله-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۱/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۶	فصلنامه بلخاب	محمد حیدر حاجي زاده	مجله-درې میاشتنی	بلخ	دري	۲۲/۲/۱۳۸۲	۲۰۰
۲۷	قلب اسيا	يعقوب علي نجیبي	مجله-میا شتنی	بلخ	دري، انگلیسي، پښتو، ترکي، ازبکي	۱۰/۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۸	شهر خورشید	ماریا رهین	مجله-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۳/۵/۱۳۸۲	۳۰۰۰
۲۹	نما	نجیب الله پیکان	مجله-میا شتنی	بلخ	دري	۱۲/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۳۰	روشنایي	د سترگو ډاکترانو ټولنه	مجله-درې میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۲۱/۲/۱۳۸۴	۵۰۰
۳۱	ارزش	علي ذکي	رساله-درې میاشتنی	بلخ	دري	۱۵/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۳۲	سپرغی	رحمت الله	جریده-درې میاشتنی	بلخ	پښتو، دري	۳/۲/۱۳۸۴	۲۰۰
۳۳	کوزگو	محمد هارون نوراني	جریده-نیم میاشتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۲/۴/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۳۴	پدیدار	محمد سهراب سامانیان	جریده-میا شتنی	بلخ	دري	۱۳/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۵	گزار	ذبیح الله فطرت	جریده-نیم میاشتنی	بلخ	دري	۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۳۶	ارمغان جوانان	احمد رامین	جریده-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو	۷/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۳۷	جوان افغان	محمد شریف	جریده-اوونیزه	بلخ	دري	۱۰/۸/۱۳۸۲	۸۰۰۰
۳۸	امید همزیستی	سید محمد یزدان پرست	جریده-میا شتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۵/۱۰/۱۳۸۲	۵۰۰

۲۵۰	۲۰/۱۱/۱۳۸۶	دري، انگليسي	بلخ	جریده-مياشتنی	سیدمرتضی هاشمي	نوای جوان	۳۹
۵۰۰	۱۹/۱۲/۱۳۸۶	دري، انگليسي	بلخ	جریده-مياشتنی	محمد حسن	سیمای چمتال	۴۰
۱۰۰۰	۲۲/۲/۱۳۸۷	دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	پدیده فرهنگی تولنه	پدیده	۴۱
۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۷	دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	عبدالقادر مصباح	یادگار	۴۲
۵۰۰	۱۴/۳/۱۳۸۷	دري، پښتو، انگليسي	بلخ	جریده-مياشتنی	سید مجتبی	دهکده	۴۳
۱۰۰۰	۱۸/۳/۱۳۸۷	دري، پښتو	بلخ	جریده-نیم مياشتنی	عبدالروف توانا	فجر	۴۴
۱۰۰۰	۹/۵/۱۳۸۷	دري، پښتو، انگليسي	بلخ	جریده-اوونیزه	بريالی رحيمي	پیوند افغان	۴۵
۱۰۰۰	۹/۵/۱۳۸۷	دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	عبدالقادر	یادگار «مثنی»	۴۶
۱۰۰۰	۱۲/۵/۱۳۸۷	دري، پښتو، انگليسي	بلخ	جریده-مياشتنی	فرخنده ارزو ابي	پرتو	۴۷
۱۰۰۰	۱۰/۲/۱۳۸۱	دري، پښتو، ازبکي	بلخ	جریده-اوونیزه	عبدالقيوم بابک	جهان نو	۴۸
۲۰۰		دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	عبدالحی رضا	ائينه زمان	۴۹
۱۰۰۰	۱/۵/۱۳۸۲	دري، پښتو، ازبکي	بلخ	جریده-اوونیزه	سید غفار	رشاد	۵۰
۱۰۰۰	۸/۵/۱۳۸۱	دري	بلخ	جریده-اوونیزه	غلام علي	برادري	۵۱
۱۰۰۰	۲۸/۲/۱۳۸۱	دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	سید حسين صفایي	عصر نو	۵۲

۲۰۰۰	۴/۹/۱۳۸۱	دري	بلخ	جریده-مياشتنی	حوزه انتشارات شمال	پرچم ازادي	۵۳
۵۰۰۰	۲۸/۲/۱۳۸۱	دري، پښتو، ازبکي	بلخ	جریده-نیم مياشتنی	احمد شاه اثر	بامداد	۵۴
۱۰۰۰	۱۳/۱۲/۱۳۸۱	دري	بلخ	جریده-اوونیزه	محمد فهيم	صبح بلخ	۵۵
۱۰۰۰	۱۴/۱۲/۱۳۸۱	ازبکي، ترکمني، دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	احمد	ملي ولس	۵۶
۲۰۰۰	۱۳/۱/۱۳۸۲	ازبکي، ترکمني، دري، پښتو	بلخ	جریده-نیم مياشتنی	عمر قل الله ياري	ايل سيسي	۵۷
۱۰۰۰		دري، پښتو	بلخ	جریده-مياشتنی	محمد يعقوب علي نجیبي	قلب اسيا	۵۸
۱۰۰۰		دري، پښتو	بلخ	جریده-مياشتنی	محمد شفيق پیام	کلک راستگوی	۵۹
۱۰۰۰		دري، پښتو	بلخ	مجله-مياشتنی	ماریا رهين	شهر خورشید	۶۰
۱۰۰۰	۱۵/۵/۱۳۸۲	دري، پښتو، ازبکي	بلخ	جریده-نیم مياشتنی	محمد همایون خیری	بسوی آینده	۶۱
۲۰۰۰	۱۰/۱۰/۱۳۸۲	دري، پښتو، انگلیسي	بلخ	جریده-اوونیزه	صالح محمد خلیق	راه	۶۲
۱۰۰۰	۲۵/۵/۱۳۸۲	دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	حسین علي خلیلي	تدبیر	۶۳
		دري	بلخ	مجله- دري مياشتنی	محمد حیدر حاجي زاده	بلخاب	۶۴
۵۰۰	۴/۸/۱۳۸۲	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	بلخ	جریده-مياشتنی	سید علي رهرو	پیام صلح	۶۵

۵۰۰	۴/۸/۱۳۸۲	دري، پښتو، ازبکي	بلخ	جریده-نیم میاشتنی	سید محمد امین	انجو	۶۶
۵۰۰	۷/۱۰/۱۳۸۲	دري، پښتو، ازبکي، ترکمني	بلخ	مجله-مهالنی	محمد طاهر شعیب	پیام خبرگان	۶۷
۵۰۰		دري، پښتو، ازبکي	بلخ	مجله-میاشتنی	محمد علی ستیغ	اهنگ	۶۸
۲۰۰۰	۱۰/۱۰/۱۳۸۲	دري، پښتو	بلخ	جریده-میاشتنی	قاسم انوري	اندیشه نوین	۶۹
۱۰۰۰	۱۸/۱۰/۱۳۸۲	دري، پښتو، ازبکي	بلخ	جریده-اوونیزه	سید امان الله	دوستي	۷۰
۱۰۰۰	۹/۱۲/۱۳۸۲	دري، پښتو، انگلیسي	بلخ	جریده-میاشتنی	محمد عمر	پیام همبستگی	۷۱
۵۰۰۰	۲۸/۲/۱۳۸۱	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	بلخ	جریده-اوونیزه	محمد حسن	بازار هفته	۷۲
۱۰۰۰	۲/۵/۱۳۸۳	دري، پښتو، ازبکي	بلخ	جریده-میاشتنی	عزیز الله	جرقه	۷۳
۱۰۰۰		دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	محمد نعیم قادر طاهري	سجر	۷۴
۱۰۰۰		دري، پښتو	بلخ	جریده-اوونیزه	عبدالحامد طغیان	نجات وطن	۷۵
۱۰۰۰	۲۰/۳/۱۳۸۵	دري، پښتو	بلخ	جریده-میاشتنی	سید احمد میثم	اتش	۷۶
۱۰۰۰	۱۳/۳/۱۳۸۵	دري	بلخ	جریده-میاشتنی	محمد سهراب سامانیان	پدیدار	۷۷
۱۰۰۰	۱۲/۲/۱۳۸۵	دري	بلخ	جریده-میاشتنی	غلام قادر	تراوش	۷۸

۷۹	عصر ما	پرویز پیمان	جریده- میاشتنی	بلخ	دري	۱۴/۲/۱۳۸۵	۵۰۰
۸۰	گزار	ذبیح الله فطرت	جریده- نیم میاشتنی	بلخ	دري	۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۱	چندک	ذبیح الله فطرت	جریده- نیم میاشتنی	بلخ	دري، پښتو، انگلیسي	۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۲	بیان نو	سید اعظیم شاداب	جریده- نیم میاشتنی	بلخ	دري، ازبکي	۳/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۳	ارتقا نوین	عبدالکریم بلخي	مجله- میاشتنی	بلخ	دري، پښتو	۱۰/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۸۴	سلام	سید اسمعیل هاشمی نژاد	جریده- اوونیزه	بلخ	دري	۱۹/۳/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۸۵	صدای مردم بگرام	عبدالمالک	مجله- میاشتنی	پروان	دري، پښتو	۱۷/۴/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۸۶	غوربند	عبدالرحمن	جریده- اوونیزه	پروان	دري، پښتو	۲۲/۴/۱۳۸۵	۵۰۰
۸۷	سلیمان غر	عبداللہ گل اخلاصیار	مجله- میاشتنی	پکتیا	پښتو	۱۲/۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۸۸	اریوب	دنیا گل شفیقي	مجله- فصلنامه	پکتیا	پښتو	۱۳/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۸۹	پکتیا غر	محمدضیا ارمان	جریده- اوونیزه	پکتیا	پښتو، دري	۲۹/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۹۰	افغان وطن	محمد حسن فیروز خلیل	جریده- نیم میاشتنی	پکتیا	پښتو، دري	۹/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۹۱	روبنان	جمیل احمد بارک	جریده- نیم میاشتنی	پکتیا	پښتو، دري	۲۲/۴/۱۳۸۱	۲۰۰۰
۹۲	شرشره	پنجشېر ټولنيز بنسټ	جریده- میاشتنی	پنجشېر	دري	۲۸/۳/۱۳۸۷	۱۰۰۰

۹۳	افغانستان نوین	عبدالرحیم شوکت	جریده-نیم میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۹/۱/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۹۴	الکر	محمد حسن	جریده-اوونیزه	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۵/۳/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۹۵	شهاب	محمد ملا	جریده-نیم میاشتنی	تخار	دري، پښتو، انگلیسي	۱۲/۸/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۹۶	اگاهی	عبدالسمیع شریفی	جریده-نیم میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۹/۳/۱۳۸۳	۵۰۰
۹۷	خراسان نوین	عصمت الله قربانی	جریده-میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۲۷/۱۰/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۹۸	تصویر	عبدالعزیز عزیز	جریده-میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۱۱/۹/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۹۹	سرو	عبدالمتین	جریده-میاشتنی	تخار	دري، پښتو، ازبکي	۲۱/۱۰/۱۳۸۵	۲۰۰۰
۱۰۰	چلو صاف	محمد شفیع	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۱۹/۱۱/۱۳۸۲	۴۰۰
۱۰۱	ترکستان	علی شبر انتظار جوزجانی	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۲۵/۴/۱۳۸۵	۵۰۰
۱۰۲	روزگو	محمد هارون نورانی	جریده-نیم میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۱۲/۳/۱۳۸۴	۳۰۰۰
۱۰۳	الایمان	مولوی عبدالحی حیات	جریده-اوونیزه	جوزجان	دري، پښتو، ازبکي	۲۲/۲/۱۳۸۵	۱۵۰۰
۱۰۴	نوای کوهسار	سید اسمعیل	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري، پښتو	۱۳/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۰۵	پیام الفت	میر حسین ضیایی	جریده-میاشتنی	جوزجان	دري	۸/۱/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۰۶	سمون	برهان الله فضلی	مجله-دوه میاشتنی	خوست	پښتو، انگلیسي	۱۲/۱۲/۱۳۸۱	۵۰۰

۱۰۷	زانگو	مجاهد خلیل	جریده-دوه میاشتنی	خوست	پښتو، دري	۱۷/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۰۸	مزل	زاهد شاه انگار	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۲۸/۹/۱۳۸۱	۵۰۰
۱۰۹	غومبسه	امت خان	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو، دري، انگلیسي	۱۲/۵/۱۳۸۴	۲۰۰۰
۱۱۰	بېړۍ	نصیر احمد روښان	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۴/۱۲/۱۳۸۴	۱۰۰
۱۱۱	تکل	امرالله هلال	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۷/۱/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱۲	څاروان	محمد اسلم	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو	۳۰/۳/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱۳	اسلام غږ	سید الله سعید	جریده-اوونیزه	خوست	پښتو، دري	۲۳/۲/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۱۴	صبح دایکندي	محمد حسینی	جریده-اوونیزه	دایکندي	دري، پښتو	۲۸/۱۰/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۱۵	نمای دایکندي	دایکندي خوانانو فرهنگي ټولنه	جریده-اوونیزه	دایکندي	دري، پښتو	۱۸/۵/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۱۱۶	ندای استقلال	استقلال فرهنگي ټولنه	جریده-میاشتنی	دایکندي	دري، پښتو	۲/۱۱/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۱۱۷	سیمای بلخاب	میر حسین ضیایي	جریده-میاشتنی	سرپل	دري	۱۳/۹/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۱۸	ایبک	محمد هاشم	جریده-اوونیزه	سمنگان	دري، پښتو	۱۲/۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۱۹	تابش خورشید	عزیز الرحمن	جریده-اوونیزه	سمنگان	دري، پښتو	۱۲/۱۱/۱۳۸۵	۱۰۰۰

۱۲۰	نیستان	میرویس	مجله-میاشتنی	غزنی	دري، پښتو	۲۰/۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۲۱	ندا غزنه	ممتاز حیدري فروغ	جریده-نیم میاشتنی	غزنی	دري، پښتو	۱/۷/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۲۲	زمزمه	محمد عارف روان	جریده-نیم میاشتنی	غزنی	دري، پښتو	۱۸/۹/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۲۳	جوانان امروز	علي رحيمي	جریده-میاشتنی	غزنی	دري، پښتو، انگلیسي	۱۲/۵/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۲۴	حیات نوین	محمد اصف امینی	جریده-میاشتنی	غزنی	دري، پښتو، انگلیسي	۲/۷/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۱۲۵	البیروني	بسم الله صاعد	جریده-اوونیزه	غزنی	دري، پښتو، انگلیسي	۱۱/۲/۱۳۸۵	۳۰۰۰
۱۲۶	غزنی	محمد ضیا حسینی	جریده-اوونیزه	غزنی	دري، پښتو، انگلیسي	۴/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۱۲۷	غزنوي	حبيب الرحمن	جریده-اوونیزه	غزنی	پښتو، دري	۱۴/۸/۱۳۸۵	۳۰۰۰
۱۲۸	مهترتابان	محمد اصف امینی	جریده-نیم میاشتنی	غزنی	دري، پښتو	۱۷/۲/۱۳۸۵	۳۰۰۰
۱۲۹	مرحله	محمد اشرف غیرت	جریده-میاشتنی	غزنی	دري، پښتو	۲۲/۳/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۳۰	پیام شهروند	محمد فرید ضیا	جریده-اوونیزه	غور	دري، پښتو	۹/۱۱/۱۳۸۴	۵۰۰
۱۳۱	پیام جهاد	مولوي دين محمد عظيمي	جریده-اوونیزه	غور	دري، پښتو	۲۷/۳/۱۳۸۵	۳۰۰
۱۳۲	افغانستان ازاد	خير محمد پژواک غوري	جریده-اوونیزه	غور	دري، پښتو، انگلیسي	۱۱/۵/۱۳۸۵	۲۰۰۰
۱۳۳	فیروز کوه	خالق داد فیروز کوهي	جریده-نیم میاشتنی	غور	دري، پښتو	۱۵/۷/۱۳۸۵	۱۰۰۰

۱۳۴	صدای قلم	محمد اسلم گذر	جریده-نیم میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۲۶/۱۱/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۳۵	حقیقت	عبدالمحمد شایق وصال فاریابی	جریده-میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۳/۸/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۳۶	افتخار ملي	سید احمد	جریده-اوونیزه	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۲۵/۱۱/۱۳۸۴	۳۰۰۰
۱۳۷	صدای ملت	قطب الدین	جریده-نیم میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي انگلیسي	۱۷/۸/۱۳۸۵	۲۰۰۰
۱۳۸	کورش	محمد رسول	جریده-مهالنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۹/۷/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۳۹	ایشانچ	فیروز کریمی	جریده-میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو، ازبکي	۶/۹/۱۳۸۶	۵۰۰
۱۴۰	میمنه	محمد کاظم امینی	جریده-میاشتنی	فاریاب	دري، پښتو	۲۴/۹/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۴۱	کل چورتگوی	عبدالحکیم	جریده-مهالنی	فاریاب	دري، ازبکي	۴/۱۲/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۴۲	رستگاران	شاه رضا منشی زاده	جریده-اوونیزه	فاریاب	دري	۲۶/۱/۱۳۸۷	۵۰۰
۱۴۲	ایدین فاریاب	ایدین فاریاب ساحوی دفتر	جریده-اوونیزه	فاریاب	ازبکي، دري، پښتو، انگلیسي	۱۹/۲/۱۳۸۷	۲۰۰۰
۱۴۳	وحدت اسلام	سید حسن علوی	جریده-اوونیزه	فراه	دري، پښتو، انگلیسي	۳/۹/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۱۴۴	پیوند	عبدالکریم شریفی	جریده-نیم میاشتنی	فراه	دري، پښتو، انگلیسي	۵/۱۲/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۱۴۵	همدرد	حاجی فرید الله	جریده-مهالنی	کاپیسا	پښتو، دري	۲۹/۱۲/۱۳۸۶	۵۰۰
۱۴۶	نگین	فاطمه محمدی	مجله-میاشتنی	کندز	دري	۲۰/۱۱/۱۳۸۳	۲۰۰۰

۱۴۷	سنځله	احمد الله	مجله-مياشتنی	کندز	پښتو	۱۰/۷/۱۳۸۵	۵۰۰
۱۴۸	صاعقه	مسلمه والوالجي	جریده-نیم میاشتنی	کندز	دري، پښتو، ازبکي، انگلیسي	۲۵/۲/۱۳۸۳	۳۰۰۰
۱۴۹	صدای وطن غږ	عبدالحمید	جریده-نیم میاشتنی	کندز	دري، پښتو، ازبکي	۲۵/۳/۱۳۸۳	۱۵۰۰
۱۵۰	بوستان	عبدالبعير	جریده-ورځنی	کندز	دري	۲۹/۲/۱۳۸۵	۵۰۰
۱۵۱	نگین	فاطمه محمدي	مجله-مياشتنی	کندز	دري	۲۰/۱۱/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۱۵۲	بصیرت	پاینده محمد رهیاب	مجله-نیم میاشتنی	کندز	دري، پښتو	۲۰/۱۲/۱۳۸۱	۱۰۰۰
۱۵۳	ښکلا	عبدالاحمد محمدیار	مجله-دوه میاشتنی	کندهار	پښتو	۱۹/۵/۱۳۸۳	۱۵۰۰
۱۵۴	مړوند	بسم الله	مجله-دوه میاشتنی	کندهار	پښتو	۲۰/۴/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۵۵	بیان نور	انجمن دارالقران هدايت	مجله-مياشتنی	کندهار	پښتو، دري	۱۳/۴/۱۳۸۲	۲۰۰
۱۵۶	بری	عبدالاحد	جریده-اوونیزه	کندهار	پښتو، دري	۸/۵/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۵۷	رښتیا	بسم الله افغانمل	جریده-اوونیزه	کندهار	پښتو، دري	۹/۴/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۵۸	سور غر	محمد نسیم شریفی	جریده-اوونیزه	کندهار	پښتو	۲۳/۲/۱۳۸۷	۷۰۰۰
۱۵۹	فوري خبر	رحمت الله کامران	جریده-اوونیزه	کندهار	پښتو، دري، انگلیسي	۲/۵/۱۳۸۷	۱۰۰۰
۱۶۰	څرک	نظام الدين	مجله-درې میاشتنی	کونړ	پښتو	۱۱/۳/۱۳۸۲	۵۰۰

۱۶۱	چغان	اجمل محبوبزی	مجله-درې میاشتنۍ	کونړ	پښتو، انگلیسي	۱۹/۴/۱۳۸۱	۳۰۰
۱۶۲	غونچه	محمد نواز حقیقت	مجله-مهالنۍ	کونړ	پښتو، گورباتي	۳۱/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶۳	رنا	محمد اغا	مجله-دوه میاشتنۍ	لغمان	پښتو، دري، انگلیسي	۱۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶۴	الینگار	محمد سمیع الکوزی	مجله-درې میاشتنۍ	لغمان	پښتو	۱۵/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۶۵	ورښت	سناتور تره خېل	مجله-مهالنۍ	لغمان	پښتو، دري	۵/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶۶	لېسې	اجمل منگل	مجله-درې میاشتنۍ	لغمان	پښتو، دري، انگلیسي	۸/۸/۱۳۸۲	۷۰۰۰
۱۶۷	پښتون	محمد نقیب امیر احمدزی	جریده-اوونیزه	لغمان	پښتو، دري، انگلیسي	۲/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۶۸	مهترلام	ذبیح الله بهار غازي	جریده-اوونیزه	لغمان	پښتو	۱۲/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۶۹	نوای عصر	سید مسعود محبوب	جریده-اوونیزه	لوگر	دري، پښتو، انگلیسي	۲۱/۴/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۷۰	سجاوند	برهان الدین بهرام	جریده-میاشتنۍ	لوگر	دري، پښتو	۳/۱۰/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۷۱	صدای جوان	لوگر د ځوانانو ټولنه	جریده-اوونیزه	لوگر	دري، پښتو	۴/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۷۲	پرڅه	شمال د خلکو عنعنوي اصلاحي جرگه	مجله-دوه میاشتنۍ	مزار شریف	پښتو	۲۸/۷/۱۳۸۲	۱۰۰
۱۷۳	سحر	محمد نعیم ظاهر قادري	جریده-ورځنۍ	مزار شریف	دري، انگلیسي	۱۸/۴/۱۳۸۴	۱۰۰۰

۱۷۴	نړۍ	فضل هادي فضليار	مجله-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو	۸/۱/۱۳۸۶	۲۰۰۰
۱۷۵	انځور	عبدالرحيم سالارزی	مجله-درې مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۴/۷/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۰۰	ملنگ جان	غلام غوث حیدري	مجله-درې مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو، دري	۲۷/۴/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۱۷۶	خپه	جلال الدين	مجله-دوه مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو، انگليسي	۱۷/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۷۷	ملي نښېگڼه	تنگيالی یوسفزی	مجله-درې مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۱۰/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۷۸	مینه	عزت الله ځواب	مجله-مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۲۵/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۷۹	تلوسه	زرخان څارن	مجله-مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو	۶/۳/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۱۸۰	قلموال	محمد اسماعيل يون	جريده-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو	۸/۹/۱۳۸۵	۵۰۰۰
۱۸۱	خادم	ډاکتر نور شاه	مجله-مياشتنۍ	ننگرهار	پښتو، دري، انگليسي	۱۸/۲/۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۸۲	تورغر	تورغر علمي او فرهنگي ټولنه	مجله-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو، دري	۲۵/۵/۱۳۸۶	۵۰۰
۱۸۳	افغان يووالی	شهيد عبدالحق ټولنيزو خدمتونو اداره	جريده-اوونيزه	ننگرهار	پښتو، دري، انگليسي	۲/۵/۱۳۸۱	۵۰۰
۱۸۴	شايق	شفیق الله	جريده-درې ورځنۍ	ننگرهار	پښتو، دري، پشه يي، انگليسي	۱۷/۷/۱۳۸۱	۳۰۰
۱۸۵	نن	محمد يعقوب شرافت	جريده-مهالنۍ	ننگرهار	پښتو، دري	۲۸/۱۰/۱۳۸۱	۱۰۰۰

۱۰۰۰	۲۸/۱۰/۱۳۸۲	پښتو، دري	ننگرهار	جريده- نيم مياشتنۍ	غلام غوث حيدري	گندهارا	۱۸۶
۱۰۰۰	۷/۵/۱۳۸۴	پښتو، دري	ننگرهار	جريده-نيم مياشتنۍ	راحت گل	اوبښکه	۱۸۷
۳۰۰۰	۱۳/۵/۱۳۸۵	پښتو، دري	ننگرهار	جريده-نيم مياشتنۍ	د ښوونکو اتحاديه	د ښوونکي غږ	۱۸۸
۱۰۰۰	۲۸/۱۲/۱۳۸۲	پښتو، دري	ننگرهار	مجله- اوونيزه	محمد کريم نوښتگر	څار	۱۸۹
۲۰۰۰	۲۷/۴/۱۳۸۳	پښتو، دري	ننگرهار	مجله- درې مياشتنۍ	غلام غوث حيدري	ملنگ جان	۱۹۰
۲۰۰۰	۱/۴/۱۳۸۲	پښتو، دري، انگليسي	ننگرهار	مجله- مياشتنۍ	عاشق الله غرزی	ځلا	۱۹۱
۱۵۰۰	۲/۵/۱۳۸۴	پښتو، دري، انگليسي	ننگرهار	مجله- مياشتنۍ	نجيب الله زاخېلوال	طب	۱۹۲
۱۰۰۰	۱۵/۷/۱۳۸۲	پښتو، دري	ننگرهار	جريده- ورځنۍ	عبدالحليم همت	خبر	۱۹۳
۱۰۰۰	۲/۱/۱۳۸۲	دري، پښتو، بلوخي	نيمروز	جريده- مياشتينۍ	ذبيح الله فايق	صداى نيمروز	۱۹۴
۵۰۰	۱۷/۴/۱۳۸۳	دري، پښتو، بلوخي	نيمروز	جريده- نيم مياشتنۍ	ذبيح الله	نداى جوان	۱۹۵
۵۰۰	۲۰/۹/۱۳۸۵	دري، پښتو، بلوخي	نيمروز	مجله- مياشتنۍ	د بلوڅو د حقوقو ملاتړ سازمان	سازمان مدافع حقوق بلوچ ها	۱۹۶
۱۰۰۰	۲/۱/۱۳۸۲	دري، پښتو	نيمروز	جريده- مياشتنۍ	ذبيح الله فايق	صداى لوگر	۱۹۷

۱۹۸	رویش	محمد نسیم درویشی	مجله- میاشتنی	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۲۲/۱/۱۳۸۲	۵۰۰
۱۹۹	تخصص	محمد رفیق شهیر	مجله- میاشتنی	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۲۲/۱/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۰۰	شگوفه ها	محمود	مجله- میاشتنی	هرات	دري	۲۹/۴/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۰۱	راه آورد	نور احمد کریمی	مجله- میاشتنی	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۷/۸/۱۳۸۳	۲۰۰۰
۲۰۲	عصر اندیشه ها	عبدالله حنیف	جریده- نیم میاشتنی	هرات	دري، پښتو	۲۸/۱۰/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۰۳	پیام نو	غلام رسول	جریده- میاشتنی	هرات	دري	۱۱/۳/۱۳۸۳	۳۰۰
۲۰۴	هفته نامه هرات	شفیقہ حیدری	جریده- اوونیزه	هرات	دري	۱۱/۲/۱۳۸۱	۵۰۰
۲۰۵	ملت	عبدالله کاظمی	جریده- اوونیزه	هرات	دري	۲۲/۵/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۰۶	صدای هریوا	محمد موسی	جریده- نیم میاشتنی	هرات	دري، پښتو	۱۹/۱۰/۱۳۸۱	۱۵۰۰
۲۰۷	راه نو	احمد شاه احمد بهزاد	جریده- اوونیزه	هرات	دري	۳۰/۴/۱۳۸۱	۲۰۰۰
۲۰۸	صدای رسالت	رمضان علی	جریده- اوونیزه	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۳۱/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۲۰۹	ایثار	سید فرید گیلانی	جریده- نیم میاشتنی	هرات	دري، پښتو	۱/۲/۱۳۸۳	۱۰۰۰
۲۱۰	نگاه	فضل الرحمن فقیری	جریده- درې میاشتنی	هرات	دري	۲۹/۲/۱۳۸۵	۱۰۰۰
۲۱۱	پگاه هرات	بشیر احمد بهروان	ورخپاڼه- ورځنۍ	هرات	دري، پښتو	۳/۳/۱۳۸۵	۱۵۰۰

۲۱۲	شگوفها	محمود	مجله-مياشتنی	هرات	دري	۲۹/۴/۱۳۸۱	۵۰۰
۲۱۳	سياست	فاطمه پويا	جريدة-ورځنی	هرات	دري	۴/۱۰/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۲۱۴	تهمينه	وحیده صمدي	جريدة-اوونیزه	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۲۵/۲/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۱۵	ارج	نذیر احمد رها	جريدة-دوه ورځنی	هرات	دري، پښتو، انگلیسي	۱۲/۸/۱۳۸۲	۱۰۰۰
۲۱۶	چهار سوق	محمد عزیز قیومی	جريدة-اوونیزه	هرات	دري، انگلیسي	۱/۱۲/۱۳۸۲	۵۰۰
۲۱۷	پویا	قاسم جعفري	مجله-مياشتنی	هلمند	دري، پښتو	۴/۴/۱۳۸۲	۱۰۰
۲۱۸	پگړی	بریالی هلمند	مجله-درې مياشتنی	هلمند	پښتو	۲۵/۵/۱۳۸۳	۸۰۰
۲۱۹	گودر	روشنا وردگ	جريدة-درې مياشتنی	وردگ	پښتو	۲۱/۵/۱۳۸۲	۲۰۰۰
۲۲۰	منه	جميله مجاهد	جريدة-اوونیزه	وردگ	پښتو، دري، انگلیسي	۲۱/۲/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۲۲۱	د میدان ځوانان	میدان ځوانانو ټولنه	جريدة-اوونیزه	وردگ	پښتو، دري	۹/۱۱/۱۳۸۴	۱۰۰۰
۲۲۲	دربخ	محمد اجمل	جريدة-مياشتنی	وردگ	پښتو، دري	۳۱/۲/۱۳۸۵	۱۵۰۰

پر پورتنیو چاپی رسنیو سربېره یو زیات شمېر ولایتونو کې نورې چاپی رسنۍ هم فعالیت کوي او یا یې فعالیت لرلی دی. کېدی شي اکثر یې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له ولایتي ریاستونو څخه جواز اخیستي وي او ځینې یې له جواز پرته هم خپرونې وکړي؛ هسې هم د چاپی خپرونې مسول چلوونکي تر درېو گڼو پورې حق لري، خپله خپرونه وچلوي، تر هغه وروسته یې باید رسماً ثبت کړي. خو تراوسه پورې لا چا د ثبت شویو او نا ثبت شویو خپرونو کومه پلټنه نه ده کړې. دلته به د ننګرهار، لغمان او کونړ ولایتونو ځینو خپرونو ته نغوته وکړو، چې تراوسه یې د خپرونو او ثبت نمبرونو پوره څرنګوالی د اطلاعاتو او کلتور وزارت په منظمو اسنادو کې نه شته، خو د تېرو څو کلونو په ترڅ کې دې ډول خپرونو فعالیت کړی او ځینې یې اوس هم فعالې دي. کېدی شي ددې خپرونو له جملې څخه یو شمېر د مربوطه ولایتونو له اطلاعاتو او کلتور ریاستونو سره ثبت وي، ځینې یې له وزارت سره هم ثبت وي او ځینې یې هېڅ ثبت شوي نه وي. دغه راز په دې شمېر ولایتي رسنیو کې کېدی شي یو کم شمېر دولتي رسنۍ هم شاملې وي.

گنه	نوم	ډول او مهال	مسوول مدير	ولايت	ثبت يا بيل نېټه	گنشمېر
۱	پښتونستان	جریده- اونیزه	ایو بی	ننگرهار	۱۳۸۶	۱۰۰۰
۲	رښتین	جریده- میاشتنی	جعفر حسن	ننگرهار	۱۳۸۶	۱۰۰۰
۳	راز	مجله-دوه میاشتنی	جما الدین منصور	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۶	خراغ	مجله-مهالنی	محمد شعیب غروال	ننگرهار	۱۳۸۶	۱۰۰۰
۹	ایمل	مجله-دوه میاشتنی	مراد لایق	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۹	خوانانو غږ	مجله-مهالنی	شیر حسن کمالزی	ننگرهار	۱۳۸۱	۱۰۰۰
۱۰	بناخی	مجله-مهالنی	ولي محمد کنډیوال	ننگرهار	۱۳۸۳	۱۰۰۰
۱۱	ژوند	مجله-مهالنی	ډاکتر مصلح	ننگرهار	۱۳۸۶	۱۰۰۰
۱۲	گډون	مجله-دوه میاشتنی	لعل پاچا از مون	ننگرهار	۱۳۸۵	۱۰۰۰
۱۴	تور غر غږ	مجله-مهالنی	عبدالواسع انتظار	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۵	کاروان	مجله-مهالنی	جعفر احمدي	ننگرهار	۱۳۸۲	۱۰۰۰
۱۶	انعام	مهالنی	نجیب اله	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰
۱۷	چینه	مجله-دوه میاشتنی	بختیار ساحل	ننگرهار	۱۳۸۴	۱۰۰۰

۱۰۰۰	۱۳۸۳	ننگرهار	بیرک میاخیل	مجله-درې میاشتینۍ	ننداره	۱۹
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	نجیب نایل	جریده-دوه میاشتینۍ	ولس غږ	۲۰
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	لطیف مل شینوارې	جریده-مهالنۍ	غوښتنه	۲۱
۱۰۰۰	۱۳۸۳	ننگرهار	اسدالله لاروی	جریده-مهالنۍ	ملاتړ	۲۲
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	سید قیاس سیدی	مجله-مهالنۍ	انگازه	۲۳
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	عزت اله ساغر	مجله-درې میاشتینۍ	پرمختګ	۲۴
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	خالد مومند	جریده-مهالنۍ	خادک	۲۵
۱۰۰۰	۱۳۸۰	ننگرهار	عزت اله عزیز	جریده-مهالنۍ	هڅه	۲۷
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	حضرت عثمان	جریده-مهالنۍ	حق	۲۸
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	عبد الاحد	مجله-مهالنۍ	The Light	۲۹
۱۰۰۰	۱۳۸۴	ننگرهار	ورک سرتیر	مجله-مهالنۍ	غلبېل	۳۰
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	عبداله څار	جریده-مهالنۍ	علامه رشاد	۳۱
۲۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	سردار ولي څرک	مجله-مهالنۍ	نننی افغانستان	۳۲
۲۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	نقیب احمد اتل	جریده-مهالنۍ	سبا سپېدې	۳۳

۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	اور لړونى	مجله-مهالنې	ډانډيس	۳۴
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	عبداللہ حبيبزى	مجله-مهالنې	گلاب	۳۵
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	سيد الياس صداقت	جريدہ-مهالنې	توکل	۳۶
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	حميد اله مشکور	مجله-مهالنې	ولسي هنداره	۳۷
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	محمد يوسف غيرت	مجله-مهالنې	نبوونه روزنه	۳۸
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	احسان نادولتي مؤسسہ	مجله-مهالنې	احسان	۳۹
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	حاجي خدمت	مجله-مهالنې	سپيشل المپيک	۴۰
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	اسدالله حصارشاهيوال	مجله-مهالنې	لوی ننگرهار	۴۱
۱۰۰۰	۱۳۸۱	ننگرهار	حفيظ اله تراب	مجله-دوه مياشتنې	ډالۍ	۴۲
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	خوشال بشر دوست	جريدہ-مهالنې	مشرق	۴۳
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	فضل حق مراد	جريدہ-مهالنې	مراد	۴۴
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	ارين يون	مجله-مهالنې	ناهيدي	۴۵
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	نوراغا خواک	جريدہ-مهالنې	سمون	۴۶
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	محمدالله علمي	جريدہ-مهالنې	څړيکه	۴۷

۱۰۰۰	۱۳۸۴	ننگرهار	مطیع الله مومند	جریده-مهالنۍ	معلم	۴۸
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	ملوک رغون	جریده-مهالنۍ	مخکښ	۴۹
۵۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	بتيکوت محصلينو ټولنه	جریده-مهالنۍ	تپه	۵۰
۵۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	عبدالمعید هاشمي	جریده-مهالنۍ	د سولې کاروان	۵۱
۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	عبدالصمد کامه وال	مجله-دوه میاشتنۍ	ارزښت	۵۲
۱۰۰۰	۱۳۸۳	ننگرهار	نجیب الله زاخبلوال	مجله-دوه میاشتنۍ	طب	۵۳
۱۰۰۰	۱۳۸۴	ننگرهار	ښوونې او روزنې پوهنځي محصلین	جریده-مهالنۍ	تاند	۵۴
۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	شان باچا شینواري	جریده-میاشتنۍ	پښتون	۵۵
۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	عبداللہ حبیبزی	جریده-اونیزه	پرمختیا	۵۶
۵۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	سمسور تعلیمی مرکز	جریده-دوه میاشتنۍ	سیلی	۵۷
۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	عبدالجلیل ولسمل	مجله-درې میاشتنۍ	جلال آباد	۵۸
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	نجیب الله کامه وال	جریده-دوه میاشتنۍ	سلام ځوانان	۵۹
۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	انجینر اباسین بهیر	مجله-درې میاشتنۍ	سیول انجینر	۶۰

۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	جمشید ملکزى	جریده-دوه میاشتنی	کلی غږ	۶۱
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	عبدالهادي زماني	جریده-مهالنې	ملي ځوانان	۶۲
۱۰۰۰	۱۳۸۴	ننگرهار	اباسين بهير	جریده-میاشتنی	سپوږمې	۶۴
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	فرید رسولزی	جریده-مهالنې	کاروان	۶۵
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	چپرهار ځوانان	مجله-دوه میاشتنی	پرکنډ	۶۶
۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	چپرهار ځوانان	مجله-مهالنې	للمه	۶۷
۵۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	تریلي لېسه	جریده-مهالنې	ځلانده ستوری	۶۸
۱۰۰۰	۱۳۸۵	ننگرهار	حبيب الله مشرف	مجله-مهالنې	زیتون	۶۹
۱۰۰۰	۱۳۸۷	ننگرهار	فریدون خوځون	جریده-میاشتنی	وده	۷۰
۱۰۰۰	۱۳۸۲	ننگرهار	عبدالواسع ناصري	جریده-دوه میاشتنی	څلی	۷۱
۱۰۰۰	۱۳۸۷	کونړ	ادریس غروال	مجله-دوه میاشتنی	کونړ غږ	۷۲
۱۰۰۰	۱۳۸۷	کونړ	جنت گل فدا	مجله-درې میاشتنی	کونړ	۷۳
۱۰۰۰	۱۳۸۳	کونړ	سمیع الله تړون	مجله-دوه میاشتنی	خوځښت	۷۴
۱۰۰۰	۱۳۸۲	کونړ	ضیاالدین احساس	جریده-مهالنې	ستوری	۷۵

۱۰۰۰	۱۳۸۶	لغمان	انقلابي ځوان	مجله-دوه مياشتنۍ	زرکمر	۷۶
۱۰۰۰	۱۳۸۶	لغمان	څارنوال تره خېل	مجله-دوه مياشتنۍ	ورښت	۷۷
۵۰۰	۱۳۸۷	لغمان	عبدالوکیل	جریده-مهالنۍ	لغمان بولتین	۷۸
۱۰۰۰	۱۳۸۳	لغمان	صفي الله باران	جریده-مياشتنۍ	مهترلام	۷۹

په همدې اندول د هېواد په نورو ولايتونو کې هم د خپرونو څومره والی په يو څه توپير اټکلولاى شو.

۲ - اوربډنۍ رسنۍ:

د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته، په افغانستان کې ګڼ شمېر راډيوګانې نوې جوړې شوې، هم د دولتي راډيوګانو شمېر زيات شو او هم د ازادو راډيوګانو؛ ګڼ شمېر ولايتي راډيوګانې هم جوړې شوې او هم زيات شمېر ازاد راډيو ستېشنونه فعال شول، ددې ترڅنګ يو شمېر بهرنيو راډيوګانو هم په پښتو او هم په دري ژبو د افغانستان لپاره خپلې نوې خپرونې پيل کړې او يا يې هم پخوانۍ هغه زياتې کړې، د چاپي او ټلويزيوني خپرونو په پرتله د راډيويي خپرونو د پوښښ ساحه او د ګټه اخيستونکو شمېر ځکه زيات و، چې راډيو هر ځای، په کليو، غرو، رغو او ښارونو کې، هر څوک؛ زور او ځوان، نرينه او ښځينه، لوستي او نالوستي ټول اوربډلای او ګټه ورنه پورته کولای شي، خو چاپي خپرونې د لويو او منځنيو ښارونو په انډول کليو او بانډو ته يا بېخي نه رسېږي او يا هم کمې او ناوخته رسېږي. پر چاپي خپرونو د ګټه اخيستونکي مالي لګښت هم راځي او بله اساسي مسئله داده، چې چاپي خپرونې يوازې د لوستي قشر له خوا مطالعه کېږي، نالوستي ترې ګټه نه شي پورته کولای، په لوستي قشر کې هم بيا هغه لوستي قشر، چې له مطالعې سره علاقه ولري او د چاپي خپرونو پر مفهوم پوه شي. چاپي خپرونې وخت او انرژي دواړه ضايع کوي، نو ځکه خو يې د راډيويي خپرونو په انډول د پوښښ

ساحه کمه او تنگه ده. دلته په لاندې کټه گوريو کې د اوربډنيو (راډيويي) رسنيو کميت يا نوملړ درته وړاندې کړو:

۱- دولتي راډيوگانې، ۲- خپلواکې راډيوگانې

۱- دولتي راډيوگانې:

الف- په پلازمېنې کابل کې دولتي راډيوگانې: په کابل کې د دولتي راډيوگانو شمېر ډېر زيات نه دی، ددې يو علت شايد دا وي، چې راډيو افغانستان د خپل فعاليت ډېره اوږده سابقه لري، نه يوازې په کابل، بلکې ټول افغانستان تر پوښښ لاندې راوستلای شي. په کابل کې دغه لاندې دولتي راډيوگانې اوس فعاليت لري.

۱- راډيو افغانستان: د ټول افغانستان لپاره خپرونې کوي او تر هېواده بهر ځينو ځايونو کې هم اوربډل کېږي.

۲- راډيو کابل: دا راډيو هم په ټول هېواد کې اوربډل کېږي.

ب- په ولايتونو کې دولتي راډيوگانې:

هر ولايت لږ تر لږه يوه دولتي راډيو لري، اکثره دا راډيوگانې د همغه ولايت په نومونو نومول شوي دي، خو ځينې ولايتونه شته چې تر يوې زياتې دولتي راډيوگانې لري. دغه لاندې دولتي راډيو سټېشنونه اوس په ولايتونو کې فعاليت لري:

گڼه	نوم	بڼه	فريکونسي (KHz)
۱	ارزگان	اي ام	۱۴۸۵
۲	بادغيس	اي ام	۱۵۰۰
۳	بدخشان	اي ام	۵۸۴
۴	بلخ	اي ام	۹۰۹
۵	خوست	اي ام	۱۲۰۰
۶	زابل	اي ام	۹۳۲
۷	سمنگان	اي ام	۱۵۰۰
۸	غزني	اي ام	۱۰۱۷
۹	غور	اي ام	۱۵۸۴
۱۰	فارياب	اي ام	۱۰۴۴
۱۱	کندهار	اي ام	۸۲۴
۱۲	کنډز	اي ام	۱۲۰۲
۱۳	کونړ	اي ام	۱۵۰۰
۱۴	لغمان	اي ام	؟
۱۵	نيمروز	اي ام	۱۵۸۴
۱۶	ننګرهار	اي ام	۹۹۹
۱۷	هرات	اي ام	۱۵۰۰
۱۸	هلمند	اي ام	۱۵۰۰

۲- خپلواکي راډيوگانې يا راډيو سټېشنونه: د دولتي راډيو سټېشنونو ترڅنګ، ګڼ شمېر خپلواکي راډيوگانې هم، په مرکز او ولايتونو کې فعاليت لري، په خپلواکو راډيوگانو کې هغه ټولې راډيوگانې شاملې دي، چې يا د اشخاصو يا هم د نادولتي موسساتو او يا هم په مستقيم او نامستقيم ډول د بېلابېلو تنظيمونو له خوا جوړې شوي دي. د ازادو راډيوگانو ګڼ شمېر په پيل کې د انټرنيوز په مرستو پر فعاليت پيل کړی او بيا وروسته، د امتياز خاوند او چلوونکو ته ورسپارل شوي دي. دا راډيوگانې په مرکز او ولايتونو کې په بېلابېلو نومونو فعاليت کوي، دلته يې نومونه يادوو:

الف- په پلازمېنې کابل کې خپلواکي راډيوگانې

ګڼه	نوم	امتياز خاوند
۱	اريانا	احسان الله بيات
۲	شهر	احمد ناصر طوطا خېل
۳	افغانې بڼځې غږ	افغانې بڼځې غږ. موسسه
۴	اګاه	انجنير عبدالرزاق راملي
۵	عالم	ايمل مرجان
۶	تپش	بهر روز کلام
۷	کلید	د بشري انکشاف موسسه
۸	نوا	دلشاد سلما
۹	اموز ګار	رحمت الله بېګانه
۱۰	اوا	سید عیسی

۱۱	ارمان	سید نجیب الله
۱۲	نرگس	شهلا شقایق
۱۳	خاور	عبدالباري سلام
۱۴	رادیونی	عبدالمجیب خلوتگر
۱۵	اواز سبای افغانستان	غلام نبی خاطر
۱۶	هامون	محمد اسلم عسکریار
۱۷	منار نور	محمد صابر
۱۸	قره باغ	معراج الدین
۱۹	وطندار بلخ	میرویس سوسیال
۲۰	سلام وطندار	نوید فریور

ددې ترڅنګ، (دریا)، (شهر)، (موج)، (فردا)، (الکسز)، (نور)، (افغان)، (صدای صلح)، (سراهنګ)، (FM)، (سروش)، (شورا)، (تجارت)، (اترا)، (بهار) او ځینو نورو راډیوګانو هم د فعالیت جواز ترلاسه کړی، ځینې یې فعالې شوي او ځینې نورې یې د فعالېدو په حال کې دي.

ب- په ولایتونو کې خپلواکې راډیوګانې

ګڼه	نوم	امتیاز خاوند	ولایت	ثبت نېټه
۲	بامیان	علي عرفاني	بامیان	۱۸/۵/۱۳۸۲
۳	امو	روزبه بهروز	بدخشان	۱۷/۴/۱۳۸۳
۴	پیام	عبدالله ضیایي	بدخشان	؟
۵	صدای کشم	نور اغا	بدخشان	؟
۶	تراجمیر	لطیفه	بغلان	۷/۳/۱۳۸۲
۷	پژواک	محفوظ الله سعیدی	بغلان	؟

۸	ارزوها	شیرمحمد جهش	بغلان	؟
۹	ادیب	حبیب الرحمن	بغلان	؟
۱۰	نوبهار بلخ	محمد فهیم صادق	بلخ	۳/۹/۱۳۸۲
۱۱	برنا	عنایت الله	بلخ	؟
۱۳	ستاره سحر	محمد کاوه راشد	بلخ	؟
۱۴	ارزو	کمال نبی زاده	بلخ	؟
۱۵	راد یو صلح	ذکیه ذکی	پروان	۱۸/۹/۱۳۸۲
۱۶	پکتیکا غر	بارت مشال	پکتیکا	؟
۱۷	مشعل	محمد برات مشعل	پکتیکا	؟
۱۸	پکتیکا غر	ایوا عمري	پکتیکا	؟
۱۹	ارمغان	فتانه فردوس	تخار	۱۰/۲/۱۳۸۲
۲۰	ای خانم	عطا الله عبیدی	تخار	؟
۲۱	همصدا	سمین	تخار	؟
۲۲	ائینه	سید فهیم ظفر	جوزجان	۲۴/۴/۱۳۸۳
۲۳	د سولې پیغام	زاهد شاه انگار	خوست	۱۵/۹/۱۳۸۲
۲۴	ولس غر	بسم الله حقمل	خوست	؟
۲۵	یاران	سید محمد حنیف هنگام	غزنی	۱۶/۵/۱۳۸۳
۲۶	دهکده	فرید احمد	غزنی	؟
۲۸	امید جوان	عبد الصبور حمید	غزنی	؟
۲۹	صدای عدالت	علی ظفر	غور	۲/۱۲/۱۳۸۲
۳۰	صدای نجراب	عبد المطلب	کاپیسا	؟
۳۱	صدای زنان کندز	ملی مشارکت ټولنه	کندز	۱۷/۱۲/۱۳۸۲
۳۲	روشنی	صدیقه شبرزی	کندز	؟

۳۴	زهرة	ناجیه خداییار	کندز	؟
۳۵	رابعه بلخي	ناجیه حنیفي	کندز	؟
۳۶	ارغوان	د حقوقي او مدني ټولنې لپاره د افغانانو موسسه	کندهار	۲/۹/۱۳۸۳
۳۸	ازاد افغان	عبدالقيوم کرزی	کندهار	؟
۳۹	تعلیم اسلامي	محمد عمر خطابي	کندهار	؟
۴۰	استقلال	نصرالله ستانکرزی	لوگر	۴/۴/۱۳۸۲
۴۱	پیغام ملي	محمد عثمان طارق	لوگر	۲/۴/۱۳۸۲
۴۲	شرق	شفیق الله شایق	ننګرهار	۷/۳/۱۳۸۲
۴۳	مومند	مطیع الله مومند	ننګرهار	؟
۴۴	رنا	باز محمد صادق	ننګرهار	؟
۴۵	خپلواک	شفیق الله شایق	ننګرهار	؟
۴۶	زنان هرات	هولان خطیبي	هرات	۱/۲/۱۳۸۵
۴۷	ندای صبح	جمشید نیکجو عزیزي	هرات	۱۲/۱۲/۱۳۸۲
۴۸	هرات پوهنتون	هرات پوهنتون	هرات	۱۰/۲/۱۳۸۳
۴۹	ضیا	محمد عارف کریمی	هرات	؟
۵۰	طنین	محمد گل خیرخواه	هرات	؟
۵۱	فریاد	خلیل احمد	هرات	؟
۵۲	سمون	محمد سلیم زمريال	هلمند	؟

ټولې راډیوګانې چې د بېلابېلو مرستندویانو له خوا فعالې شوي دي. د پورتنی لست په شان، نه د اطلاعاتو او کلتور وزارت او نه هم کومې بلې موسسې منظم لست خپور کړی، دا لست هم ما د څو بېلابېلو سرچینو په مټ ترتیب کړی. د انټرنیوز او ځینو نورو موسسو له خوا په افغانستان کې د ازادو او دولتي راډیو

ګانو یو لست خپور شوی دی، چې دا دی دلته یې په ترتیب سره وړاندې کوو، چې پر ځینو پورتنیو راډیوګانو سربېره یو شمېر نورې هم په کې شاملې دي.

ګڼه	راډیو نوم	ولایت	د جلد څرنګوالی	فریکونسي
۱	بامیان	بامیان	اف ام	۸۸,۰
۲	آمو	بدخشان	اف ام	۹۱,۵
۳	تراجمیر	بغلان	اف ام	۹۱,۳
۴	بلخ	بلخ	اف ام	۸۷,۹
۵	نوبهار	بلخ	اف ام	۸۸,۵
۶	بلخ	بلخ	اف ام	۱۵۱۸,۰
۷	سیاګرد	پروان	اف ام	۹۰,۲
۸	پکتیا	پکتیا	میډیم	۲۲۱,۰
۹	څمکنی غږ	پکتیا	اف ام	؟
۱۰	شرنه	پکتیکا	اف ام	۹۲,۹
۱۱	تخارستان	تخار	اف ام	۸۸,۷
۱۲	تخار	تخار	میډیم	؟
۱۳	سولې پیغام	خوست	اف ام	۹۳,۱
۱۴	خوست	خوست	میډیم	۱۰۳۰,۰
۱۵	دایکندي	دایکندي	اف ام	۹۱,۵
۱۶	صدای حقیقت	سمنگان	اف ام	؟
۱۷	سمنگان	سمنگان	اف ام	۹۱,۸
۱۸	غزنویان	غزني	اف ام	۸۹,۳

۸۷,۸	اف ام	غزني	جاغوري	۱۹
۸۸,۳	اف ام	غزني	ارتباط	۲۰
۱۰۱۷,۰	میدیم	غزني	غزني	۲۱
۸۸,۹	اف ام	غور	لعل و سر جنگل	۲۲
۹۰,۳	اف ام	غور	صدای عدالت	۲۳
۹۲,۵	اف ام	فاریاب	قیصار	۲۴
؟	اف ام	فاریاب	قویاش	۲۵
۵۹۴,۰	میدیم	فاریاب	فاریاب	۲۶
۱۰۴۴,۰	میدیم	فراه	فراه	۲۷
۸۷,۵	اف ام	کابل	وطندار	۲۸
۹۳,۵	اف ام	کابل	ظفر	۲۹
۸۸,۰	اف ام	کابل	کلید	۳۰
۹۱,۳	اف ام	کابل	قره باغ	۳۱
۹۲,۱	اف ام	کابل	ارمان	۳۲
۱۲۸۷,۰	اف ام	کابل	افغانستان	۳۳
؟	اف ام	کابل	کابل پوهنتون	۳۴
۹۱,۲	اف ام	کابل	افغانې نسخې غږ	۳۵
۹۰,۲	اف ام	کاپیسا	نجراب	۳۶
۹۰,۵	اف ام	کندهار	ظهرا	۳۷
۸۱,۰	اف ام	کندهار	جیون	۳۸
۸۸,۱	اف ام	کندهار	ازاد افغان	۳۹
۸۸,۰	اف ام	کندهار	سوله	۴۰
؟	اف ام	کندهار	سپین بولدک	۴۱

۸۸۲,۰	میدیم	کندهار	کندهار	۴۲
۱۵۸۰,۰	میدیم	کونړ	کونړ	۴۳
؟	افام	لغمان	لغمان	۴۴
۸۹,۵	افام	لوگر	استقلال	۴۵
۹۴,۰	افام	لوگر	ملي پیغام	۴۶
۸۹,۴	افام	ننگرهار	سپین غر	۴۷
۸۷,۶	افام	ننگرهار	شرق	۴۸
۱۵۳۰,۰	میدیم	ننگرهار	ننگرهار	۴۹
۱۵۸۴,۰	میدیم	نیمروز	نیمروز	۵۰
۸۸,۷	افام	هرات	سهار	۵۱
۹۰,۴	افام	هرات	ندای صبح	۵۲
؟	افام	هرات	صدای جوان	۵۳
؟	افام	هرات	غوریان	۵۴
۱۵۵۰,۰	میدیم	هرات	هرات	۵۵
۸۸,۰	افام	هلمند	سباوون	۵۶
۱۲۸۰,۰	میدیم	هلمند	هلمند	۵۷
۸۸,۰	افام	وردگ	یووالي غږ	۵۸

پر پوټنیو راډیوگانو سربېره کېدی شي نورې خپلواکې راډیوگانې هم وي، خو موږ تراوسه د هغو په باب معلومات نه دي ترلاسه کړي.

۳- لیدنی رسنی:

هغه رسنی چې لیدل کېږي، هغو ته لیدنی رسنی ویل کېږي، لکه ټلويزیوني خپروني، سینمايي نندارې او ځینې نورې. ټلويزیونونه؛ لیدنی یا تصویري رسنی د اغېز له مخې پر پورتنیو (چاپي او اورېدنیو) دواړو رسنیو غښتلې دي او موثریت یې

زیات دی، ځکه چې دا

رسنیزه وسیله، هم لیدل

کېږي او هم اورېدل کېږي.

ټلويزیوني رسنی د

راډیويي خپرونو په شان

یوه بې فشاره مطالعه ده،

اغېز یې تر نورو رسنیو

زیات دی، خو دا چې په

افغانستان کې دا شبکې لا تراوسه پورې پوره پراخه شوې نه دي او د برېښنا د نشتوالي له امله ټول افغانان، ټلويزیوني رسنیو ته لاس رسې نه لري او هم ټلويزیون د راډیو په شان د انتقال اسانه وسیله نه ده، نو ځکه یې د راډیويي خپرونو په انډول، په افغاني ټولنه کې د پوښښ ساحه ډېره پراخه نه ده، خو په لویو ښارونو او هغو سیمو کې، چې د برېښنا امکانات شته او ټلويزیوني خپروني

ورته رسېدلې، د نورو خپرونو يا رسنيو په انډول د تلويزيوني رسنيو موثريت او د مينوالو شمېر زيات دى.

دلته به افغاني ليدنۍ رسنۍ په لنډيز سره په لاندې کټگوريو کې درته معرفي کړو:

۱- دولتي تلويزيونه، ۲- خپلواک تلويزيونه، ۳- کپلې شبکې.

۱- دولتي تلويزيونه:

دولتي تلويزيونه هم په مرکز کابل کې فعاليت کوي او هم په ولايتونو کې، په ولايتونو کې چې کوم تلويزيوني سټېشنونه دي، هغه هم د مرکزي، سراسري او يا ملي تلويزيون پروگرامونه خپروي او هم خپلې خپرونې لري.

الف- په مرکز کې دولتي تلويزيونه:

۱. ملي راډيو تلويزيون: په کابل کې يو لوى دولتي تلويزيون فعاليت کوي، چې د ملي تلويزيون په نامه يادېږي. دا تلويزيون نه يوازې (مرکز کابل) تر پوښښ لاندې راوړي، بلکې خپرونې يې ټول افغانستان او د نړۍ يوازې شمېر هېوادونو ته هم رسېږي. ملي تلويزيون نه يوازې په مجموعي ډول د افغانستان د دولت پاليسي تعقيبوي، ددې ترڅنگ اوس د پخوا په انډول په کې تر يوه حده سمون راغلى دى؛ پخوانى فکري انحصار، چې د بېلابېلو حکومتونو پر مهال پر دې سراسري رسنۍ واکمن و، تر

یوه حده خپل ځای ازادى. ته پرې ایښی دی او ورځ پر ورځ لا نور د ازادى پر لوري گامونه اخلي.

۲- ښوونیز او روزنیز راډیو تلويزیون: دا هم دولتي راډیو تلويزیون دی، چې په کابل کې د پوهنې وزارت له خوا خپرونې کوي او خپرونې یې اکثره د زده کوونکو د روزنې، د ښوونکو د تجربو د زیاتونې او د پوهنې پر بېلابېلو برخو راڅرخي.

ب- په ولایتونو کې:

په یو زیات شمېر ولایتونو کې ولایتي تلويزیونونه چې د همدې سراسري یا مرکزي تلويزیون تر چتر لاندې کار کوي، فعال دي. دلته یې یادونه کوو:

موقعیت	نوم	گڼه
اسعد اباد	کونړ	۱
ایبک	سمنگان	۲
بغلان	بغلان	۳
تخار	تخار	۴
جلال اباد	ننګرهار	۵
جوزجان	جوزجان	۶
چاریکار	پروان	۷
زرنج	نیمروز	۸
غزني	غزني	۹
فیض اباد	بدخشان	۱۰

۱۱	کندز	کندز
۱۲	کندهار	کندهار
۱۳	بلخ	مزار شریف
۱۴	لغمان	مهترلام
۱۵	فاریاب	میمنه
۱۶	هرات	هرات
۱۷	پکتیا	گردېز

همدارنگه په ځینو نورو ولایتونو کې هم دولتي تلويزیونونه فعال دي او یا د فعالېدو په حال کې دي.

۲- خپلواک تلويزیونونه:

اوس په افغانستان کې یو زیات شمېر تلويزیونونه فعالیت کوي، چې نه یوازې د کابل شاوخوا سیمې تر پوښښ لاندې راولي، بلکې ځینې یې د ټول هېواد په کچه هم نشرات کوي. ظاهراً خو ټولې دا ډول رسنۍ د ازاد امتیاز په نامه فعالیت کوي، خو د ځینو تلويزیونونو د خپرونو لید لوری او ذهني تگلوری دا په ډاگه څرگندوي، چې دا رسنۍ نه یوازې نا پېلې نه دي، بلکې د مشخصو ډلو ټپلو ملاتړ کوي او ځینې یې د نورو هېوادونو ژبنۍ او کلتوري پراختیا لپاره کار کوي. دلته به دغو تلويزیونونو ته لنډه اشاره وکړو:

الف- په کابل کې خپلواک ټلويزیونونه

ولایت	امتیاز خاوند	نوم	گڼه
کابل	احسان الله بیات	اریانا	۱
کابل	احمد شاه افغانزی	افغان	۲
کابل	احمد جاهد محسني	طلوع	۳
کابل	برهان الدین رباني	نور	۴
کابل	تلشاد سبا ملالی	سبا	۵
کابل	حاجي محمد محقق	فردا	۶
کابل	فضل کریم فضل	شمشاد	۷
کابل	محمد اصف محسني	تمدن	۸
کابل	محمد زید محسني	لمر	۹
کابل	محمد عارف نوري	نورین	۱۰
کابل	نجیب الله کابلی	امروز	۱۱

پر پورتنیو ټلويزیونونو سر بېره یو شمېر نورو ټلويزیونونو هم جواز ترلاسه کړی، خو پر فعالیت یې پیل نه دی کړی. دغه لاندې ټلويزیونونه په کې شامل دي:

امتیاز خاوند	نوم	گڼه
احمد غوث زلمی	خلو	۱
احمد ناصر طوطا خپل	شهر	۲
اسد الله رامین	سیمای خراسان	۳
جمیله مجاهد	ملالی	۴

۵	ستاره	حميد الله اميري
۶	۷	عبدالباري نجيب
۷	اريا	عبدالغفار داوي
۸	ميوند	عزيزي هوتک گروپ
۹	باختر	کابل بانک
۱۰	ژوندون	محمد اسمعيل يون
۱۱	شقايق	محمد عثمان نجيب
۱۲	۱	محمد فهيم فريد
۱۳	وطندار	ميرويس سوسيال
۱۴	کابل	نصير وزيرخان

ب- په ولايتونو کې خپلواک ټلويزيونونه:

د مرکز کابل ترڅنگ، په ولايتونو کې هم يو شمېر نوي ازاد ټلويزيونونه راتوکېدلي دي. ځينې دا ډول ټلويزيونونه، يوازې په خپل اړوند ولايت کې نشرات لري، خو د ځينو نورو بيا د پوښښ ساحه پراخه ده.

تراوسه پورې دغو ټلويزيونو جواز ترلاسه کړی، چې ځينې يې فعاليت لري او ځينې نور د فعاليت لپاره هڅه کوي:

گڼه	نوم	امتياز خاوند	ولايت
۱	فروغ	فضل الدين	بغلان
۲	ارزو	کمال الدين نبي زاده	بلخ
۳	لحظه	محمد ابراهيم غضنفر	بلخ
۴	پروان	حفيظ الله حبيب	پروان

۵	ائينه	سید فهيم ظفر	جوزجان
۶	هېواد	قيوم کرزی	کندهار
۷	شرق	شفیق الله شایق	ننگرهار
۸	سیمای غوریان	جمشید نیکجو عزیزي	هرات
۹	هري	سیدنجیب الله	هرات
۱۰	ساقی	محمد طارق نبی	هرات
۱۱	ملت	ناصر نېکزاد	هرات

۳- کپېلي شبکې:

پر خپلواکو ټلويزيونونو سربېره د هېواد پر مرکز او ولايتونو کې يو زيات شمېر کپېلي شبکې هم فعاليت کوي، چې خلکو ته هم بېلابېل کورني او نړيوال ټلويزيوني چينلونه او هم کله کله خپل توليدات او اعلانونه هم وړاندې کوي. سره له دې چې کپېلي شبکې مستقل ټلويزيونونه نه دي، خو تاثيراتو ته يې ځکه په کمه سترگه نه شي کتل کېدې، چې په ډله ييز ډول ټلويزيوني خدمات وړاندې کوي او تريوه واحد ټلويزيوني چينل يې اغېزې زياتې دي.

الف- په مرکز کې کپېلي ټلويزيوني شبکې:

گڼه	نوم	امتياز خاوند	ادرس
۱	باختر	اجمل	قمبر څلور لارې، ۱۵ بلاک ترشا
۲	شفاف	احمد تميم	رحمان مېنه، نجونو لېسې ته مخامخ
۳	کيهان	احمد تميم	سید نور محمد شاه مېنه، ۳ سرک

۴	آريانا	احمد حامد	نهمه ناحيه، درېيم مکروريان، ازادۍ چاپخونې ته مخامخ
۵	زرنګار	احمد راشد	ده افغانان
۶	ورلډ	ايمل	لسمه ناحيه، خيرخاني مېنې درېيمه برخه، مريم لېسه
۷	ساحل	توره باز	لومړۍ پوړ، جبار نعيم مارکېټ، اتم سرک، کلوله پشته
۸	سهراب	خليل احمد	پروان کارته، درمسال ته مخامخ
۹	باختر	ربيع الله	پنځمه ناحيه، قمبر څلور لارې
۱۰	شاداب	سيد عبدالله	سيد نور محمد شاه مېنه، اول سرک
۱۱	کابل پامير	صلاح الدين	فتح الله کلا درېيم سرک، اووم نمبر کور
۱۲	آريانت ورک	عبد البصير (قيومي)	څلورمه ناحيه د انصاري پخوانۍ تمځۍ، کلوله پشته
۱۳	کابل کيهان	عبد الواحد	د کور جوړولو فابريکې بازار
۱۳	مشعر	عبدالله	ده دانا
۱۵	خليل	عبد الناصر	غيبې کلا، چهلستون
۱۶	پرنده آبي	غلام سخي	دشت برچي د تېلو ټانک تمځۍ
۱۷	گل سرخ	فلکناز	جمال مېنه
۱۸	کيهان	محمد باقي	سيد نور محمد شاه مېنه نوۍ سرک، عارف مارکېټ
۱۹	کهکشان	محمد بشير	علاوالدين درې لارې
۲۰	خيبر	محمد زبير	چهار قلعه وزير آباد، ولي افغان مارکېټ
۲۱	آريا	محمد نعيم حکيمي	مرواريد هوتل شاته، د کلوله پشتې پخوانۍ تمځۍ

٢٢	آمو کبيل	محمد همايون	نهمه ناحيه، درېيم مکروريان
٢٣	سي.ان.ان	محمد وصيل	مسکن څلورلارې، پي.سي.او ترڅنگ
٢٤	گلکسي	محمد يوسف	شهيد څلورلارې- فتح الله کلا
٢٥	افغان ستلايت	محمد فاروق	نوی ښار، د پارک لويديزه برخه
٢٦	کابل ستيار	مير حمزه	نهمه، ناحيه، درېيم مکروريان، شينوزاده کلنيک
٢٧	شاهين	نجيب الله	آغا علي شمس کوڅه، ماموريت
٢٨	صفا	هدايت الله	نجيب زراب مارکيت، ٢١٤ اتاق ٢ پور، قواي مرکز
٢٩	پامير	وحيد الله	خيرخاني مېنې لومړۍ برخه، نجارانو کلا
٣٠	ستي	ولي الله	تايمني پروژه، درېيم سړک

باوردی چې پر پورتنیو کبيلي شبکو سرپرته یو شمېر نورې کبيلي شبکې هم په کابل کې فعالیت کوي او دا شبکې نورې هم د پراخېدو په حال کې دي، خو تر دې دمه موږ ته د همدغو شبکو په باب معلومات لاسته راغلل.

ب- په ولایتونو کې کبيلي ټلويزیوني شبکې:

ګڼه	نوم	امتیاز خاوند	ولایت	ثبت نېټه
١	برگ سبز	رحمت الله	بدخسان	٦/٧/١٣٨٥
٢	جواد کبيل	احمد جواد	بدخشان	٢٠/٨/١٣٨٥
٣	جل غر	احمد شاه	بدخشان	٧/١٠/١٣٨٥
٤	بغلان	عبدالرسول بغلانی	بغلان	٢٨/٣/١٣٨٦
٨	افغان	محمد رفيع	پلخمری	٤/١٢/١٣٨٣
٩	چاه آب	حفیظ الله	تخار	٤/١٢/١٣٨٣

۱۵/۵/۱۳۸۴	جوزجان	محمد سرور	فناعت	۱۰
۹/۲/۱۳۸۴	جوزجان	سید اسدالله	آسمان کبیل	۱۱
۹/۷/۱۳۸۵	جوزجان	سید یوسف	آچه کبیل	۱۲
۱۷/۲/۱۳۸۴	خوست	محمد هاشم	خوست کبیل	۱۳
۱۵/۷/۱۳۸۳	سرپل	الحاج محمد الله	سرپل کبیل	۱۴
۵/۱۰/۱۳۸۵	سمنگان	سید ندیم	خرم کبیل	۱۵
۱۲/۱۱/۱۳۸۵	سمنگان	کریم الله	سمنگان	۱۶
۱۵/۷/۱۳۸۳	شبرغان	محمد ناصر	جهان نما	۱۷
۱۱/۹/۱۳۸۳	غزنی	صدیق الله	غزنوی	۱۸
۱۸/۵/۱۳۸۲	فاریاب	محمد افضل	تونوغ	۱۹
۲۰/۵/۱۳۸۲	فاریاب	روزی قل	ستاره الکر	۲۰
۲۰/۵/۱۳۸۲	فاریاب	سید محمد نسیم	پامیر فاریاب	۲۱
۲۰/۵/۱۳۸۲	فاریاب	سید شکرالله	روشن	۲۲
۵/۲/۱۳۸۴	فاریاب	روزی قل	اندخوی کبیل	۲۳
۴/۲/۱۳۸۲	فاریاب	اورنگ زب	فاریاب جهان نما	۲۴
۲۵/۱۱/۱۳۸۴	کنده	فرید حسن	کنده جهان نما	۲۵
۹/۲/۱۳۸۵	کنده	سید محبوب الله	جزیره	۲۶
۲۷/۲/۱۳۸۵	کنده	حمید الله	قطغن	۲۷
۲۷/۲/۱۳۸۵	کنده	حمید الله	اتفاق	۲۸
۲۸/۱۱/۱۳۸۵	کنده	عبدالله	شرق کبیل	۲۹
۵/۴/۱۳۸۲	لغمان	احسان الله	دیجیتل لغمان	۳۰
۱۴/۷/۱۳۸۲	لغمان	سید شکب	ملت	۳۱
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شریف	احمد ولی بدوی	پامیر کبیل	۳۲
۲۲/۱/۱۳۸۲	بلخ	محمد رفیع	رومان کبیل	۳۳

۱۵/۷/۱۳۸۳	بلخ	احمد ولي بدوي	پامير	۳۴
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	محمد ناصر	مصور كپبل	۳۵
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	قربان	البرز	۳۶
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	عبد المتين	گل سرخ	۳۷
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	عبد الغفور	صلح سيئي كپبل	۳۸
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	جواد	آريانا بلخ	۳۹
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	محمد نسيم	سميع كپبل	۴۰
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	عبد البصير	سه ستاره	۴۱
۱۵/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	غلام حسين	زحل	۴۲
۸/۷/۱۳۸۳	مزار شريف	احمد فاروق وركزی	ستار كپبل	۴۳
۲۳/۱۰/۱۳۸۳	مزار شريف	عبد الطيف	سوشل	۴۴
۱۲/۴/۱۳۸۴	مزار شريف	فريد الله	روين كپبل	۴۵
۱۱/۴/۱۳۸۴	مزار شريف	محمد اكرم	راشد كپبل	۴۶
۳۱/۵/۱۳۸۴	مزار شريف	عبد البصير	نوبهار كپبل	۴۷
۹/۲/۱۳۸۴	مزار شريف	فتح محمد	خلم جهان نما	۴۸
۲۱/۴/۱۳۸۴	ننگرهار	زلمی	افغان كپبل	۴۹
۲۴/۴/۱۳۸۳	ننگرهار	وحيد الله	اسيا	۵۰
۵/۹/۱۳۸۳	ننگرهار	شفيق الله شايق	شايق	۵۱
۲۷/۲/۱۳۸۵	ننگرهار	غلام حيدر	افشار	۵۲
۱۰/۱۱/۱۳۸۵	ننگرهار	ايمل	تور غر	۵۳
۲۸/۲/۱۳۸۵	نيمروز	همايون	نيمروز كپبل	۵۴
۲۱/۷/۱۳۸۳	هرات	محمد صديق	هرات كپبل سيئي	۵۵
۲۰/۷/۱۳۸۳	هرات	عبد الرزاق	هرات كپبل	۵۶
۲۷/۷/۱۳۸۳	هرات	عبد الجميل	پيمان سيئي	۵۷

۱۷/۸/۱۳۸۳	هرات	عبدالرحيم	صميم کبيل	۵۸
۲۴/۲/۱۳۸۳	هرات	فضل الدين	وارث کبيل	۵۹
۱۵/۹/۱۳۸۳	هرات	عبدالرسول	برادران يوسفزايي	۶۰
۱۵/۹/۱۳۸۳	هرات	چارگل	خوشحال	۶۱
۱۵/۹/۱۳۸۳	هرات	صالح محمد	صالح تره کی	۶۲
۲۸/۹/۱۳۸۳	هرات	عزيز احمد	عزيزي	۶۳
۲۸/۹/۱۳۸۳	هرات	خواجه عبدالقهار	جام	۶۴
۲۸/۱۰/۱۳۸۳	هرات	عبدالناصر	ظاهر کبيل	۶۵
۲۷/۱۰/۱۳۸۳	هرات	حميد الله	ارين هوتل	۶۶
۱۷/۱۱/۱۳۸۳	هرات	مسعود	انوري	۶۷
۱۷/۱۱/۱۳۸۳	هرات	شمس الدين	بهروز	۶۸
۲۱/۱۱/۱۳۸۳	هرات	احمد شاه	اميد	۶۹
۱۳/۱۲/۱۳۸۳	هرات	نجيب الله ديانت	نجيب الله ديانت	۷۰
۲۹/۱۲/۱۳۸۳	هرات	ايمل	سپين غر	۷۱
۱۷/۱/۱۳۸۴	هرات	ادريس حازم	تورغونډی	۷۲
۳۱/۱/۱۳۸۴	هرات	بصير احمد	روشن	۷۳
۳۱/۱/۱۳۸۴	هرات	احمد فريد	هرات باستان	۷۴
۳۱/۱/۱۳۸۴	هرات	پامير	افغان کبيل	۷۵
۱۳/۲/۱۳۸۴	هرات	اختر محمد	زبير کبيل	۷۶
۱۷/۸/۱۳۸۳	هرات	عبدالرحيم	صميم	۷۷

سر بېره پر پورتنیو کبيلي شبکو، نورې داسې کبيلي شبکې هم شته، چې يا يې په خپلو ولايتونو کې له اطلاعاتو او کلتور رياستونو د کار اجازه اخيستي، يا يې له مرکز څخه اجازه، خو تراوسه لا اطلاعاتو او کلتور وزارت د هغو کوم منظم لست نه دی وړاندې کړی.

۴- کتنی رسنی:

هغه ډول رسنی دي، چې هم کتل کېږي، هم لیدل کېږي، هم اورېدل کېږي او هم لوستل کېږي، دې ډول رسنیو ته برېښنايي زې

رسنی هم وايي، چې د انټرنټ په مټ خپرېږي، په دې ډول رسنیو کې ځانگړې پاڼې (وېبسایټونه)، شخصي وېبلاگونه او نور راځي. مور دې ته ځکه کتنی رسنی وايو، چې کتل کېږي. د کتل او لیدل، فعلونو یا مصدرونو ترمنځ، سره له دې چې ماناوې یې سره نږدې او مترادفې دي، خو حقیقي مترادفې نه دي. حقیقي مترادفې دېته ویل کېږي، چې یوه کلمه د مانا له پلوه سل په سلو

کې د بلې کلمې ځای ونیسي، نو څرنگه چې ټلویزیوني (لیدني) او برېښنايييزې يا انټرنټي (کتني) رسني سل په سلو کې تر يوې کټه گوري لاندې نه راځي، نو ځکه مو ورته (کتني رسني) اصطلاح وکاروله. د کتنیو رسنیو ځانگړتیا داده، چې برید او سرحد نه لري او د سانسور خپسه یې هم په اسانۍ سره نه شي زندگی کولای، نو ځکه خو هر څوک په ازاد مټ خپلې لیکنې ورلېږلای او که د سایت د چلوونکو خوښه وي، هغه خپرولای شي. په پښتو او دري ژبو تراوسه په سلگونو وېبسایتونه او په زرگونو شخصي وېبلاگونه جوړ شوي او نور هم په ډېرې چټکۍ سره د جوړېدو په حال کې دي، موربه دلته یوازې تردې دمه مشهورې پښتو او دري وېبپاڼې تاسو ته په لنډيز سره در وپېژنو:

الف- دولتي کتنۍ رسني:

- ۱- **اریانا افغان هوایي شرکت:** د مسافرو پروونکو او بار پروونکو الوتکو په اړه معلومات په کې ترلاسه کولای او هم افغانستان ته د سفر ټکټونه په کې رانیولای شئ.
- ۲- **اریانا ټکټ پلورنځی:** د هالنډ او اروپایي مېشتو افغانانو لپاره د ټکټ پلورنځي پاڼه ده، چې آنلاین ټکټونه په کې رانیولای شئ.
- ۳- **افغان سفارت په استراليا کې:** په استراليا کې د افغانستان سفارت وېبپاڼه ده.

- ۴- **د المپیک ملي کمیټه:** دا وېبپاڼه د افغانستان د بدني روزنې (سپورټ)، د ملي لوبغاړو او ملي ټیمونو په اړه معلومات خپروي.
- ۵- **د بهرنیو چارو وزارت:** د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت رسمي پاڼه ده، چې د همدې وزارت او سفارتونو معلومات په کې ځای شوي دي.
- ۶- **د بیا ودانولو وزارت:** د همدې وزارت د اطلاعاتي مرکز وېبپاڼه ده، چې په هېواد کې د بیا ودانولو اړوندو پروژو په اړه معلومات خپروي.
- ۷- **د سوداګرۍ وزارت:** دا د افغانستان د سوداګرۍ وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت اړوند مواد په کې خپرېږي.
- ۸- **د کرنې وزارت:** دا د کرنې وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت په اړه معلومات په دري او انګلیسي ژبو خپروي.
- ۹- **د کلیو او پراختیا وزارت:** د کلیو او پراختیا وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت د فعالیتونو په اړه معلومات خپروي.
- ۱۰- **د ماليې وزارت:** د ماليې وزارت رسمي پاڼه ده، چې په درېو ژبو (پښتو، دري او انګرېزي) معلومات خپروي، د (ثروت) مجله هم دلته لیدلای شئ.
- ۱۱- **د مخابراتو وزارت:** دا د مخابراتو وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت په اړه معلومات او هم د همدې وزارت ځینې خبرتیاوي خپروي.

- ۱۲ - **اطلاعاتو کلتور وزارت:** د همدې وزارت وېبپاڼه ده، په درېو ژبو (پښتو، دري او انگليسي) د نوموړي وزارت په اړه معلومات خپروي.
- ۱۳ - **د عدليې وزارت:** د افغانستان د عدليې وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې په درېو ژبو (پښتو، دري، انگرېزي) د همدې وزارت د فعاليتونو په اړه معلومات خپروي.
- ۱۴ - **د کانو او صنايعو وزارت:** د افغانستان د کانو او صنايعو وزارت انټرنټ پاڼه ده، چې د همدې وزارت د کارونو په اړه معلومات خپروي.
- ۱۵ - **د لوړو زده کړو وزارت:** د افغانستان د لوړو زده کړو د وزارت رسمي وېبپاڼه ده، چې د همدې وزارت په اړه معلومات خپروي.
- ۱۶ - **د مخدره موادو د کنټرول وزارت:** په افغانستان کې د نشه يي توکو او مخدره موادو د کنټرول وزارت معلوماتي وېبپاڼه ده.
- ۱۷ - **د ولسمشر رسمي پاڼه:** د افغانستان د جمهور ريس رسمي پاڼه ده، چې د ولسمشر د دفتر او مشرتابه د کتنو په اړه معلومات په کې خپرېږي.
- ۱۸ - **کندهار راډيو ټلويزيون** - د نوموړي ټلويزيون خپرونې، کندهار راډيو، طلوع افغان ورځپاڼه او نور په زړه پورې مواد په کې موندلای شئ.

ب- خپلواکې کتنې رسنۍ:

- ۱- **اریافت**- د جمشید شفق په مسولیت پر ۱۳۸۳ل کال تاسیس شوی، په دري ژبه پر خبرونو سربېره د بېلابېلو سیاسي، ټولنیزو او کلتوري مسایلو په باب لیکنې خپروي.
- ۲- **اراکوزیا** - دارکوزیا افغان اعلاناتو تجارتي پانډه ده، چې د همدې شرکت په اړه او هم دارکوزیا مشورتي گروپ معلومات خپروي.
- ۳- **اریایي**: د عزیز جرئت په مسولیت په دري ژبه خپرېږي، چې مختلف سیاسي، ټولنیز او نور مطالب لري.
- ۴- **الامارت**: په افغانستان کې د طالبانو تحریک د فرهنگي چارو د کمیسیون پانډه ده، چې سیاسي او جگړیزې پېښې، لیکنې او شننې په کې خپرېږي.
- ۵- **ازادي**: د نجیب روشن په مسولیت په دري ژبه ډول ډول مطالب خپروي.
- ۶- **ازمون ملي**: د ویس ناصر په مسولیت، په دري ژبه خپرونې کوي.
- ۷- **استادگل پاچا الفت** - د ستر لیکوال ارواښاد استاد گل پاچا الفت پانډه ده، چې د استاد د ژوندلیک ترڅنګ د هغه یو شمېر ادبي لیکنې خپروي.
- ۸- **اسد ۲۸** - د ایوه خپلواکه ادبي، کلتوري او تاریخي پانډه ده، چې د افغانستان او سیمې په اړه خبرونه، مقالې او نور مطالب خپروي.

- ۹- **اسمايي**: د ديپلوم انجنير حميد الله عبيدي په مسوليت خپرېږي، چې خبري، معلوماتي، کلتوري او سياسي مطالب خپروي. اکثره ليکنې يې په دري ژبه دي.
- ۱۰- **افغان ادبي بهير**: د افغان ادبي بهير ځانگړې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي ادبي بهير د غونډو او فعاليتونو په اړه معلومات او همدارنگه ادبي او فرهنگي ليکنې خپروي.
- ۱۱- **افغان بېسيم**: د همدې مخابراتي شرکت پاڼه ده، چې د شرکت معلومات او هم د همدې شرکت مخابراتي سامان الات په کې تر لاسه کولای شئ.
- ۱۲- **افغان جرمن انلاين**: له جرمني هېواد څخه په پښتو، دري او جرمني ژبو خپرېدونکې وېبپاڼه ده.
- ۱۳- **افغان رساله** - په کاناډا کې د خپرېدونکي اخبار افغان رسالې پاڼه ده، چې د نوموړي اخبار مطالب او نور مواد په کې لوستلای شئ.
- ۱۴- **افغان فرهنگي يون**: کابل مېشتو او پېښور مېشتو افغان ليکوالو له خوا خپرېدونکې په زړه پورې ادبي، کلتوري وېبپاڼه ده.
- ۱۵- **افغان کلتور**: په جرمني کې د افغانستان د کلتوري ودې ټولني وېبپاڼه ده، چې د همدې ټولني د فعاليتونو او نورو کلتوري مسایلو په اړه معلومات خپروي.
- ۱۶- **افغان لينگويجز**: د جان محمد په مسوليت په پښتو، دري او انگرېزي ژبو خپرونې کوي.

- ۱۷ - **افغان ملت:** د افغان ټولنپال ولسواک گوند ځانگړې خپرنیزه وېبپاڼه ده، چې د دغه گوند د تاریخچې، کار او مبارزو په باب معلومات لري.
- ۱۸ - **افغان نټ:** یوه کلتوري او تاریخي وېبپاڼه ده، چې پر نورو په زړه پورو معلوماتو سر بېره د پښتونود تاریخي او فرهنگي نومیالیو څېرو د پېژندنې برخه یې هم شتمنه ده.
- ۱۹ - **افغانستان:** د ارواښاد کانديد اکاډميسين استاد محمد انور نومیالی فرهنگي ژوند، لیکنو او اثارو ته ځانگړې شوې وېبپاڼه ده.
- ۲۰ - **امین زی:** د همت الله امین زی وېبپاڼه ده، چې بېلابېل مسایل خپروي.
- ۲۱ - **برېښنا:** د برېښنایي کتابتون او په نوې او اسانه بڼه د پښتو کتابونو جوړولو او لوستلو لپاره لارښوونې، مینوالو ته وړاندې کوي.
- ۲۲ - **بېنوا:** په پښتو ژبه یوه غني او په زړه پورې وېبپاڼه ده، د ورځنیو خبرونو او کلتوري موضوعاتو په خپرولو، د لوستونکو تنده ماتوي.
- ۲۳ - **پسرلی:** استاد محمد صدیق پسرلي ته ځانگړې شوې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي د ژوند، لیکوالۍ او اثارو په اړه معلومات خپروي.

- ۲۴ - **پندار:** مسول مدير بي عظيم بابک دی، په دري ژبه بېلابېل مطالب خپروي.
- ۲۵ - **پوهاند دوست** - د ارواښاد پوهاند دوست شينواري په نامه يوه تخنيکي معلوماتي پاڼه ده، چې د کمپيوټر په اړه معلومات خپروي.
- ۲۶ - **پيام مجاهد:** د پيام مجاهد اخبار وېبپاڼه ده، چې د نوموړي اخبار ليکنې او نور مختلف سياسي مطالب په کې راځي.
- ۲۷ - **پيام وطن:** د ايمل پېروز په مسوليت خپرېږي، په دري ژبه ټولنيز، سياسي او نور مطالب خپروي.
- ۲۸ - **پښتانه** - د پاڼه تر اوسه پورې پر پښتنو له راغلو سترو غميزو څخه د خلکو د خبرولو په موخه د هرې موضوع لپاره، تريوه وخته ځانگړې کېږي.
- ۲۹ - **پښتو اسلام** - داد (نفيس علمي ټولنې) اسلامي پاڼه ده، چې په خپل وارسره په پښتو ژبه د اسلام د مبارک دين په اړه معلومات خپروي.
- ۳۰ - **پښتو سافت:** پښتو سافت نومي د ښاغلي کمپيوټر پوه اسرار احمد کریمزي له خوا خپرېدونکې ښکلې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي له خوا جوړ شوي پښتو پوستکالي هم ترې دگټې لپاره راکښته کولای شو.
- ۳۱ - **پښتو:** دا يوه اسلامي او نيمه تجارتي پاڼه ده، چې د اسلام تبليغي کستونه په کې اورېدلای شئ او هم يې رانيولای شئ.

- ۳۲ - **پښتونخوا:** د پښتنو ټولنيز ولسيز گوند په زړه پورې وېبپاڼه ده، چې مينه وال په کې سياسي، ټولنيزې او کلتوري ليکنې موندلای شي.
- ۳۳ - **پښتو ټکی نېټ** - دا يوه خپلواکه ادبي پاڼه ده، چې په انگليسي ژبه د پښتو او پښتنو په اړه معلومات، تر بهر مېشت ځوان کهول پورې رسوي.
- ۳۴ - **ټانډ** - دا يوه کلتوري پاڼه ده، چې د ورځنيو خبرونو تر څنگ بېلابېلې ادبي او هنري ليکنې او نور مواد خپروي.
- ۳۵ - **ترقي:** د دکتور محمد سالم سپارټک په مسوليت خپرېږي او په دري ژبه بېلابېل مطالب خپروي.
- ۳۶ - **تل افغان** - له مسکوه خپرېدونکې خپلواکه، ناپېيلې، فرهنگي، ټولنيزه وېبپاڼه ده، چې کلتوري توکي او خبرونه خپروي.
- ۳۷ - **جوانان بيدار:** د طارق پيکار په مسوليت، په دري ژبه خپروني کوي.
- ۳۸ - **جاوېدان** - په دري ژبه پر خبرونو سربېره سياسي، کلتوري، ټولنيز او تاريخي مطالب هم خپروي.
- ۳۹ - **خيبر:** دا هم يوه ناپېيلې هنري او کلتوري وېبپاڼه ده، چې په پښتو او انگرېزي ژبو خپروني لري.
- ۴۰ - **خاوران** - د ضيا رهين په مسوليت په دري ژبه، سياسي، کلتوري او ټولنيز مطالب خپروي.

- ۴۱- **د افغانانو ټاټوبی**: یوه خپلواکه ادبي او معلوماتي وېبپاڼه ده، چې د افغانستان او افغانانو په باب معلومات خپروي.
- ۴۲- **د افغانستان کتابتون**: په دې وېبپاڼه کې د افغانستان هغه کتابونه ځای پر ځای شوي، چې د امیر عبدالرحمن خان په دارالاسلطنت مطبعه کې چاپ شوي دي.
- ۴۳- **داسټانونه**: د انټرنټ پرمخ له کابل څخه خپرېدونکې داسټانونومجلې وېبپاڼه ده، چې له گڼو ژبو پښتو ته داستاني اثار را ژباړي او هم د کیسې اړوند مواد مینه والو ته وړاندې کوي.
- ۴۴- **د دعوت**: له ناروې څخه د (دعوت) نومې میاشتني جریدې وېبپاڼه ده، چې د انټرنټ پرمخ هم په زړه پورې سیاسي، ټولنيزې او کلتوري لیکنې خپروي.
- ۴۵- **دیدگاه**: د فیاض نجیمي په مسولیت په دري ژبه د بېلابېلو مسایلو په اړه نشرات لري.
- ۴۶- **راه روشنايي**: د فرید فرخزاد په مسولیت په دري ژبه ډول ډول مطالب خپروي.
- ۴۷- **رشاد**: ارواښاد اکاډمیسیین استاد عبدالشکور رشاد ته ځانگړې شوې وېبپاڼه ده، چې د نوموړي ارواښاد استاد اثار او د هغه په اړه لیکنې خپروي.
- ۴۸- **روزنه**: د نور محمد عطازی په مسولیت خپرېږي، په دري ژبه ټولنيز او نور مطالب خپروي.

- ۴۹- **روشن شرکت:** داپه افغانستان کې د تېلېفون د دویم نړیوال شرکت پانډه ده، چې د شرکت گرځنده تېلېفون او سیم کارتونو په اړه معلومات خپروي.
- ۵۰- **روشنایي:** یو مدیره هیئت لري او ډول ډول ټولنیز، سیاسي او ادبي مسایل خپروي.
- ۵۱- **روشنک:** د انجنیر سید مهران په مسولیت په دري ژبه نشرات کوي.
- ۵۲- **روغتیا:** دافغان ډاکترانو له خوا جوړه شوې وېبپاڼه ده، چې د روغتیا په هکله تازه معلومات، لیکنې او څېړنې په پښتو ژبه خپروي.
- ۵۳- **روهی:** ارواښاد کانديد اکاډمیسین استاد محمد صدیق روهی ته منسوبه پښتو وېبپاڼه ده، چې ادبي کلتوري، سیاسي او ټولنیزې لیکنې خپروي.
- ۵۴- **رښتیني افغانان:** یوه کلتوري وېبپاڼه ده، په پښتو او دري ژبو خپرېږي، د خبرو اترو د تالار او د افغانستان د نومیالیو څېرو د پېژندنې برخه یې خورا په زړه پورې ده.
- ۵۵- **زموږ افغانستان:** د ښاغلي اکمل ساپي له خوا یوه شخصي وېبپاڼه ده، چې ډېر په زړه پورې معلومات لري.
- ۵۶- **زنده گي:** د فرید سیاوش په مسولیت په دري ژبه د بېلابېلو مسایلو په اړه نشرات کوي.

- ۵۷ - زیار ټکی نټ:** د هېواد نامتو لیکوال او ژبپوهاند، د کابل پوهنتون پخواني استاد ښاغلي پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار وېبسایت دی، چې د نوموړي استاد لیکنې، څېړنې او شعرونه په کې خپرېږي.
- ۵۸ - ژواک:** د کبیر شاغاسي په مسولیت خپرېږي او بېلابېل مطالب خپروي.
- ۵۹ - سباوون آنلاین:** یوه خپلواکه کلتوري او ټولنیزه وېبپاڼه ده، چې په پښتو او انگریزي ژبو خپرونې لري.
- ۶۰ - سپرغی:** د سیاسي، ادبي، علمي او هنري افکارو او نظریو د خپرولو خپلواکه او ناپېیلې وېبپاڼه ده.
- ۶۱ - سپېده دم:** د واحد فیضي وېبپاڼه ده، چې په دري ژبه نشرات کوي.
- ۶۲ - ستوری:** د پښتنو د ټولنیز ولسولیز گوند د پخواني مشر، ارواښاد ډاکتر کبیر د اند و ژوند په اړه بشپړ او په زړه پورې وېبسایت دی، چې د نوموړي د سیاسي ژوند، لیکوالۍ او اثارو په اړه معلومات خپروي.
- ۶۳ - سلام فرهنگي ټولنه:** د هالنډ مېشتې سلام فرهنگي ټولنې وېبپاڼه ده، چې د هېواد د تاریخ، کلتور او لرغونپوهنې په باب څېړنیزې لیکنې خپروي.

۶۴ - **سمسور**: یوه هنري پښتو وېبپاڼه ده، چې د پښتو موسیقي او افغاني هنر د وړاندې کولو تر څنګ، ځینې ادبي مواد هم خپروي .

۶۵ - **سورغر اوونیزه** - دارکوزیا افغان مشورتي ګروپ له خوا خپرېدونکې اوونیزه ده، چې په کندهار کې په لوړ کیفیت او تیراژ خپرېږي .

۶۶ - **سیمه ییز مطالعات**: د افغانستان د علومو اکاډمۍ د سیمه ییزو مطالعاتو د مرکز وېبپاڼه ده، چې د دغه مرکز د فعالیتونو او د سیمې د حالاتو په باب معلومات په کې خپرېږي .

۶۷ - **شاخه**: د فضل الرحیم رحیم په مسولیت، په دري ژبه بېلابېل مطالب په کې خپرېږي .

۶۸ - **شبکه غروۍ الوثقی**: د افغانستان لپاره د قرآنکریم تر ټولو لومړۍ او ستره انټرنټي شبکه ده، چې د قرآنکریم په اړه هر راز معلومات او نورې اسلامي لیکنې خپروي .

۶۹ - **طنزونه**: طنزونو ته ځانګړې شوې وېبپاڼه ده، چې د هېواد د غښتلي طنز لیکونکي بناغلي محمود نظري له خوا خپرېږي .

۷۰ - **علامه حبيبي** - دا د ارواښاد لوی استاد پوهاند علامه عبدالحی حبيبي وېبپاڼه ده، چې د علامه استاد اثار په کې خپرېږي .

۷۱ - **فرياد ازادي**: د جلیل پرشور په مسولیت خپرېږي او بېلابېل سیاسي او ټولنیز مطالب خپروي .

- ۷۲- کابل ناته:** د ایشرداس و بېپانه ده، چې ډول ډول مطالب خپروي.
- ۷۳- گفتمان:** د انجنیر عبدالله الم په مسولیت په دري ژبه سياسي، ټولنيز او نور مسايل خپروي.
- ۷۴- لراو بر:** له هالنډ څخه خپرېدونکې په زړه پورې و بېپانه ده، چې د لراو بر افغانستان د ورځنيو پېښو په هکله، خبرونه، انځورونه او وېډيويي کلپونه خپروي.
- ۷۵- لوی افغانستان:** يوه ازاده او خپلواکه و بېپانه ده، چې د افغانستان او په سر کې د لوی افغانستان بېلابېل مسايل په پښتو ژبه وړاندې کوي.
- ۷۶- ليکوال -** د ليکوالو لپاره د خالد هادي په زيار جوړه شوي ځانگړې پاڼه ده، چې د افغان ليکوالو په اړه مواد او معلومات خپروي.
- ۷۷- ليکوال:** د افغان ليکوالو او د هغوی د اثارو په اړه د معلوماتو خپراوي ته ځانگړې شوې و بېپانه ده.
- ۷۸- لېوال نېټ:** د لېوال شرکت و بېپانه ده، چې نوموړی شرکت په ارزانه بيه پښتو پوستکالي، د انټرنټ اسانتياوې او کمپيوټر اړوند سامانونه مينه والوته وړاندې کوي.
- ۷۹- مسافر:** يوه خپلواکه ادبي او هنري و بېپانه ده، چې پښتو موسيقي ته هم په کې ډېرځای ورکړ شوی دی.

۸۰ - **مستانه**: په انټرنېټ کې د افغاني موسيقي او هنر تر ټوله شتمنه پاڼه ده، چې په وړيا توگه خپلو مينه والو ته موسيقي وړاندې کوي .

۸۱ - **مشرق سافت**: دا يوه تخنيکي او معلوماتي وېبپاڼه ده، چې په پښتو ژبه د کمپيوټر او انټرنېټ په اړه معلوماتي مواد خپروي.
۸۲ - **ملالی جویا**: د ملالی جویا د ملاتړ کمېټې په مسولیت، سياسي او ټولنيز مسايل خپروي. اکثره ليکنې يې په دري ژبه دي.

۸۳ - **مهر**: د انجنير عبدالقيوم ميرزاده په مسولیت، په دري ژبه خپروني کوي.

۸۴ - **نهضت اينده افغانستان**: د پوهندوی دوکتور بسم الله شيوامل په مسولیت، په دري ژبه بېلابېل مسايل خپروي.

۸۵ - **نورالانوار**: د دوکتور عبدالستار سيرت خانگړې وېبپاڼه ده.

۸۶ - **نوید فردا**: د فاروق فردا په مسولیت خپرېږي، په دري او پښتو ژبو نشرات کوي او ډول ډول خبري، سياسي، ټولنيز او کلتوري مطالب خپروي.

۸۷ - **هېواد افغانستان** - دا يو خپلواکه وېبپاڼه ده، د پښتو موسيقي او هنر تر څنگ نور کلتوري مواد هم خپروي.

- ۸۸ - **هېواد**: د بساغلي هېواد شېرزاد له خوا يوه شخصي ادبي، کلتوري وېبپاڼه ده، چې د پښتو ادب او کلتور په اړه ليکنې په کې خپرېږي.
- ۸۹ - **وربل** - دافغان ولسپال ځوانانو له خوا د بنځو لپاره ځانگړې شوې پاڼه ده، چې په پښتو او انگليسي ژبو خپرونې کوي.
- ۹۰ - **وطندار**: د انجنير نجيب په مسوليت خپرېږي او په دري ژبه نشرات کوي.
- ۹۱ - **ورانگه**: دا يوه ادبي او کلتوري وېبپاڼه ده، چې تاريخي او کلتوري مسايل په کې خپرېږي.
- ۹۲ - **ټول افغان**: يوه په زړه پورې کلتوري وېبپاڼه ده، چې د بحث فورم، الکترونيکي لوبو او تخنيکي ستونزو د حل لپاره، موادو ته هم په کې ځای ورکړل شوی دی.
- ۹۳ - **ټيک افغان**: د کمپيوټر د زده کړې يوه بډايه وېبپاڼه ده چې دافغانستان له هرات ښار څخه خپرېږي.
- ۹۴ - **گوربت**: دگوربت فرهنگي ټولني وېبپاڼه ده، چې د ورځنيو خبرو تر څنگ نور ادبي، کلتوري مواد هم په کې خپرېږي.
- ۹۵ - **۲۴ ساعت**: د مهدي بشير په مسوليت په دري ژبه نشرات کوي، خبري او نور مطالب خپروي.

پر پورتنیو خپلواکو وېبپاڼو سر بېره نورې ازادې وېبپاڼې هم شته، چې تر دې دمه یې په باب معلومات زما لاس ته رانغلل. دغه راز کتنې رسنۍ په تېره بیا وېبپاڼې په ډېرې چټکۍ سره د زیاتېدو په حال کې دي، چې د ټولو راټولول یې او سمهال ماته ممکن نه و.

خبري اژانسونه او خبرپاڼې

پر پورتنیو وېبپاڼو سر بېره د دولتي اژانس تر څنګ یو شمېر نور ازاد اژانسونه هم فعالیت لري، دا اژانسونه نه یوازې نورو رسنیو ته خبرونه او نور خپرنیز مواد ورکوي، بلکې خپله هم ځانګړې وېبپاڼې لري، چې اکثره یې په خپلو نومونو دي، چې دلته ورته اشاره کېږي:

۱- **افغان اسلامي اژانس** - دا اژانس، چې پر ۱۹۸۲ م کال د یعقوب شرافت له خوا رامنځته شوی، په افغاني رسنیو کې د پام وړ رول لري.

۲- **باختر اژانس** - د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت اړوند خبري اژانس دی، چې د افغانستان، سیمې او نړۍ په اړه خبرونه او نور معلومات خپروي.

۳- **پژواک خبري اژانس** - خپلواک خبري اژانس دی، چې په پښتو، انګلیسي او دري ژبو، د افغانستان د ورځنیو خبرونو تر څنګ د کلتوري خبرونو برخه هم لري.

۴- **ققنوس خبري اژانس** - دا هم یو نوی خبري اژانس دی، چې د خبري اژانس تر څنګ نور کلتوري فعالیتونه هم لري.

- ۵- **کوچه خبري اژانس** - نوی جوړ شوی خبري اژانس دی، چې د هېواد د بېلابېلو پېښو په اړه خبرونه خپروي.
- ۶- **هندوکش خبري اژانس** - له څو کلونو راهیسې فعالیت لري، د بېلابېلو پېښو په اړه خبرونه خپروي.
- ۷- **وخت خبري اژانس** - په هېواد کې یو نوی جوړ شوی ازاد خبري اژانس دی، چې له ټول افغانستان څخه په درېو ژبو (پښتو، دري، انگرېزي) خبرونه خپروي.
- ۸- **روز خبري اژانس** - په هېواد کې یو نوی خبري اژانس دی، چې د صفيې ميلاد له خوا جوړ شوی او پر خبرونو سربېره د نورو مسایلو په باره کې هم مطالب خپروي.
- د یادونې وړ ده، چې د ټولو اژانسونو وېبپاڼې هم په همدې نومونو نومول شوي دي.

درېم څپرکی

له پانگيز يا تمويليز پلوه د رسنيو وپش

کله چې د افغانستان او سنيو رسنيو ته گورو، نو طبعاً د هغو د تمويل د سرچينو په باب هم د سړي په ذهن کې پوښتنې راتوکېږي، له ليدنيو او اورېدنيو رسنيو پرته، چې هغه هم په پيل کې يو ډول مخنۍ پانگې ته اړتيا لري او يو شخص په اسانۍ سره نه شي کولای، دومره دروند مالي بار اوچت کړي، نورې رسنۍ په تېره بيا چاپي رسنۍ له چاپه بيا تر نشره پورې اکثره د زيان په زغم چلېږي. ليدنۍ او اورېدنۍ رسنۍ د وروستيو څو کلونو په بهير کې د خپل دورانې حرکت له لارې خپل ژوند تضمينوي، يانې دا چې د گڼو اعلانونو د خپراوي او نورو گټندويو پروگرامونو د جوړولو له لارې تر يوه زياته بريده خپل لگښت پوره کوي، خو چاپي رسنۍ بيا په ټولنه کې د لوستي قشر د کمي له امله په دې دريځ کې نه دي، نو ځکه د رسنيو پر مالي لگښت د خلکو شک پيدا کېږي. د افغانستان اساسي قانون او د رسنيو قانون ددې اجازه نه ورکوي، چې کوم گوند، شخص يا ډله دې د خپلو سياسي او رسنيزو فعاليتونو لپاره له بهرنيو سرچينو څخه نامشروع مالي پانگه ترلاسه کړي، خو څرنگه چې تراوسه پورې

زموږ په ټولنه کې قانون په بشپړ ډول واکمن نه دی، نو د قانون له دې نیمگړي حاکمیت او خلا څخه یو شمېر کورني اشخاص او د رسنیو چلوونکي هڅه کوي، د ځان لپاره گټه پورته کړي او یو شمېر لرې او نږدې هېوادونو او نړیوالو سیاسي او ناسیاسي، خیریه او نا خیریه موسسو څخه مغرضې او نا مغرضې مرستې ترلاسه کړي. دلته به له پانگیز پلوه د رسنیو پر څرنگوالي لنډې خبرې وکړو:

۱- دولتي رسنۍ: هغه رسنۍ دي، چې د دولت له خوا تمویلېږي او د دولت افکار ځلوي. دا رسنۍ په عمومي ډول د خپل لگښت ډېره کمه برخه هم نه شي پوره کولای او دولت د پخواني دود له مخې مجبور دی، په دې برخه کې زیان وزغمي. کله چې په هېواد کې ازادې رسنۍ رامنځته شوي، د دولتي رسنیو انحصار هم ختم شو، نو د لیدونکو، اورېدونکو او لوستونکو شمېر یې هم څه ناڅه کم شو. د باور له پلوه هم دولتي رسنۍ د پخواني تاریخ او دود له کبله په ښه دریځ کې نه دي، که څه هم د وروستیو څو کلونو په بهیر کې دولتي رسنیو ته هم د ځینو بهرنیو هېوادونو له خوا په رسمي ډول ډېرې مرستې شوي او لاهم دا لړۍ روانه ده، خو په مجموعي ډول دولتي رسنۍ اساساً د دولت له خوا تمویلېږي. د جاپان، جرمني، هندوستان، د امریکا متحده ایالاتو او ځینو نورو هېوادونو، د افغانستان د دولت له سراسري او ولایتي ټلويزیونونو او راډیوگانو سره په لسگونو ملیونه ډالره مرسته کړې، دغه راز د ځینو خیریه موسسو

له خواله چاپي رسنيو سره هم مرسته شوې ده. لويې دولتي رسنۍ؛ ملي تلويزيون او دهغه مربوط ولايتي تلويزيونونه، همدارنگه راډيو افغانستان او ولايتي راډيو ستېشنونه دي، په چاپي خپرونو کې هېواد، انيس، اصلاح، کابل ټايمز، افغانستان ټايمز ورځپاڼې او دولتي ارگانونو نورې اړوندې مرکزي او ولايتي خپرونې (اونيزې، مياشتنۍ او کلنۍ) راځي.

۲- تنظيمي يا گوندي رسنۍ: هغه رسنۍ دي، چې د بېلابېلو سياسي ډلو او گوندونو له خوا خپرېږي، د تمويل سرچينې يې هم د همدې گوندونو مشروع او نامشروع مالي منابع دي.

په افغانستان کې د چاپي رسنيو په برخه کې ددې ډول رسنيو شمېريات دي، تنظيمي يا گوندي رسنۍ هم د دولتي هغو په شان د فکري انحصار پر ناوړغۍ اخته دي، ډېر مينه وال نه لري، يوازې د خپلو گوندي گټو او نظرونو پر محتوا راڅرخي. که څه هم ظاهراً ددې رسنيو لگښت د اړوندو گوندونو له خوا ورکول کېږي، خو څرنگه چې په افغانستان کې اکثره سياسي ډلې له کورنيو مالي سرچينو څخه نه خړوبېږي او يا خپل کورني امکانات ورته پوره نه دي، نو دوی له ځينو هغو بهرنيو سرچينو څخه، چې دوی ورځنې په سياسي برخه کې الهام اخلي، ددې رسنيو لپاره هم پيسې ترلاسه کوي، خو لکه څنگه چې په سياسي برخه کې دا ډلې ټپلې خپل بهرني روابط ردوي، دغسې په رسنيزه برخه کې هم دوی دېته تيارې نه دي، چې خلکو ته رښتيا ووايي.

په افغانستان کې د داسې يو قوي او قانوني حکومت تر رامنځته کېدو پورې، چې دولت د هېواد پر ټول جوړښت بشپړ حاکمیت ولري او ټولې بهرنۍ مرستې له يوه فلتره تېرې کړي، دا ډول ستونزې به وي او د بهرنیو په مرسته د جوړو شویو گوندونو رسنۍ به همدا ډول فعالیت کوي. یو شمېر سیاسي ډلې او گوندونه اوس خپلې خپلې رسنۍ لري، د بېلگې په توگه:

اقتدار ملي، پیام مجاهد، محاذ، مجاهد جریدي، تمدن، فردا، نور، ټلويزیونونه، ملي جبهه، تکبیر، افغان ملت جریدي او نورې رسنۍ د گوندي یا تنظیمي رسنیو له جملې څخه دي.

جمهوري غږ، همبستگی غږ، نوید فردا، پیام ملي، یووالی، میلاد وحدت، راه ازادی، ارمان مردم، نخبه او ځینې نورې هم، دا ډول رسنۍ دي.

۳- ازادې رسنۍ: هغه رسنۍ دي، چې په رښتیا هم د فکر او مالي امکاناتو له مخې ازادې وي. دا ډول رسنۍ د خپل دورانې حرکت له مخې خپل لگښت پوره کوي او په دې ډول خپل ژوند غځوي، خو په افغانستان کې ددې ډول رسنیو په تېره بیا د ازادو چاپي رسنیو ستونزه داده، چې تر ډېره وخته دوام نه کوي، اکثره له ځنډ او خنډ سره مخامخېږي، کله کله د مالي سرچینو د وچېدو له امله پر تپه ودرېږي، کله د مسئولو چلوونکو د وظیفې بدلون، کله د چلوونکو د زیاتې ستړیا او کله هم د خپلمنځي اختلافاتو له امله له منځه ځي. په افغانستان کې د اوسنیو ازادو رسنیو بهیر که څه هم له ځنډ و خنډ سره مل دی او اوسمهال له

ځينو دولتي او تنظيمي رسنيو سره د صحافت او مالي امکاناتو له پلوه رقابت نه شي کولای، خو پر ازادو رسنيو د باور تله ورو ورو درنږي، د ازادو رسنيو د ودې بهير طبيعي دي، خو د تنظيمي هغو تصنعي؛ هر کله چې د قانون حاکميت رامنځته شي او د ټولو اشخاصو، سياسي ډلو او گوندونو پانگه رڼه شي، نو هغه وخت کېدی شي ډېرې گوندي خپرونې يا رسنۍ له ستونزو سره مخامخ شي. دا به هغه حالت وي، چې د ازادو رسنيو د نورمالي ودې لپاره ښه زمينه برابره شي، خو په تېر څو کلن بهير کې هم دولتي، هم گوندي او هم ازادو رسنيو بهرنۍ مالي مرستې ترلاسه کړي دي:

«تر ۲۰۰۶ کال پورې له خپلواکو رسنيو سره د متحده ايالتونو د نړيوالې پرمختيايي ادارې او اروپايي کميسيون مرسته ۳۰ مليونه امريکايي ډالره وه، چې شاوخوا ۱۵ مليونه امريکايي ډالره يې د ولسمشرۍ ټاکنو پورې په اړوند فعاليتونو باندې لگېدلې وو.

په ۲۰۰۶م کال کې له خپل خپلواکو رسنيو سره مرسته خواوشا ۳ مليونه امريکايي ډالرو ته راکښته شوه او په ۲۰۰۷م کال کې دغه ډول بودجه نه شته. په ۲۰۰۳م کال کې له رسنيو سره د اروپايي کميسيون مرسته ۵ مليونه يورو وه، چې په ۲۰۰۶ کال کې ۲۰۱ مليونو يورو او په ۲۰۰۷م کال کې ۳۰۰۰۰۰ يورو ته راکښته شوه».^(۱) دلته به د ځينو ازادو رسنيو نومونه واخلو:

^(۱) ريکارډ گراسي، رسنۍ يعنې پرمختگ، کلید گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲مخ.

شمشاد، سبا، لمر، افغان، طلوع، امروز ازاد ټلويزيونونه دي، سره له دې چې دا ټلويزيونونه ازاد دي، خو له فكري پلوه يې اكثرولا تراوسه خپل ناپېيلتوب پوره نه دی جوت كړی. د ازادو ټلويزيونو په نوم نور ټلويزيونونه هم شته، خو اكثره يې تنظيمي لېوالتيا لري.

اكثره هغه راډيوگانې چې د انټرنیوز په مرسته جوړې شوي، اوس د مشخصو افرادو له خوا پر كار مصروفې دي. ټوليز شمېر يې تر اوسه ستېشنونو هم اوړي. اكثره يې په بېلابېلو ولايتونو او ولسواليو كې فعاليت كوي.

ويسا، اراده ورځپاڼې، گنج اونيزه، ائینه زن، هشت صبح، چراغ، عصر جمهوريت او ځينې نورې د ازادو رسنيو له جملې څخه دي. ازادې چاپي خپرونې په سوونو دي، خو په دې كې داسې چاپي رسنۍ چې ناپېيلتوب يې ډېر څرگند وي ډېرې زياتې نه دي.

۴- انجیویزي رسنۍ: یو شمېر داسې چاپي رسنۍ هم شته، چې د مشخصو انجیوگانو یا نادولتي موسسو له خوا تمویلېږي او د هغوی د فکر، نظر او فعالیتونو بنکارندويي کوي. که څه هم ځینې انجیوگانې له ځینو دولتي، تنظيمي او ازادو رسنيو سره هم مالي مرستې کوي او تر یوه بریده پرې د خپلو هدفونو ځینې قیدونه هم مني، خو ددې ترڅنګ خپله هم چاپي رسنۍ لري. ددې رسنيو صحافت د ازادو، تنظيمي او دولتي چاپي رسنيو په پرتله په لوړه بیه پرېوزي، ددې یو علت دادی،

چې دا رسنۍ د چاپ او خپراوي لپاره پراخې سرچينې لري. ددې ډول رسنيو عمر هم ډېر دوام نه کوي، عمري يې د خپروونکو موسسو له عمر او فعاليت سره مستقيماً ارتباط لري، که دا موسسې ژوندۍ او فعالې وي، نو دا رسنۍ هم کېدې شي فعالې وي، کله کله د رسنيو پانگه زياته او کله کمه شي، دا حالت هم د دوی د چاپي رسنيو پر ژوند متناسب تاثير لري. له فکري پلوه دا رسنۍ پر سياسي چارو ډېرې مصروفې نه دي، کله کله د بنسټو د حقوقو او نورو مدني مسايلو په باب تبليغاتي هڅې کوي، خو اکثره خپرونې يې د خپلو صنفې او مسلکي فعاليتونو په باب دي. دغه څو چاپي رسنۍ دلته د بېلگې په توگه راوړو:

پيوستون، ډالۍ، کلید، صبا، همکاري، حقوق مردم، جامعه مدني، دموکراسي، مرسل او ځينې نورې.

۵- د ازادو رسنيو په نوم نا ازادې رسنۍ: د تېرو دېرشو کلونو پر مهال په افغانستان کې له ځينو نومونو او اصطلاحاتو سره عجيبه لوبه شوې؛ نومونه به يو ډول وي، عملونه به بل ډول. تر ۱۳۵۷ل کال وروسته په افغانستان کې د خلکو، مزدورانو، کارگرانو، کارگرې طبقې، د خلکو حکومت، د وطن ابادي، انقلاب، هېواد پالنه او داسې نور شعارونه له يوې خوا گرم وو، خو دا چې ددې شعارونو پلويانو څومره خپل شعارونه عملي کړل او څومره خپلو شعارونو ته ژمن پاتې شول، هغه ټولو خلکو په خپلو سترگو وليدل. هغه بل لوري ته بيا د هرې ډلې ټپلې او تنظيم له نامه سره ضرور «اسلامي» روستاري ملگري کېده؛

له «اسلامي» لفظ پرته د يوه حرکت پيلول هلته ناشوني وو، دا چې هغه ډلې څومره اسلام ته متعهدې وې او بيا يې د خپلې واکمنۍ پر مهال په کابل او نورو سيمو کې څه وکړل، هغه هم ټولو خلکو وليدل. د طالبانو نظام خو خپل بېل خصوصيات درلودل؛ هغوی له رسنيو په تېره بيا تصويري رسنيو سره نه پخلا کېدونکي واټن درلود، کله چې د طالبانو نظام ختم شو، گڼو ډلو ټپلو خپل «اسلامي» روستاري لري کړل او د هغو پرځای يې «ملي» اصطلاح وکاروله، دا چې دا ډلې ټپلې څومره ملي دي، دا اوس خلکو ته بڼې معلومېږي. د رسنيو په برخه کې هم يوه داسې اصطلاح، چې تر نورو جالبه وه او د ورځني مودو، وکارېدله «ازاده، مستقله، خپلواکه، غير وابسته، ناپېيلې...» څرنگه چې په افغانستان کې دا وخت نوې «ديموکراسي» راټوکېدلې وه او د رسنيو قانون هم نوی جوړ شوی و، نو هر چا د «ازاد» له کلمې څخه د خپل تعبير، خپل استعداد او خپلې خوښې مطابق معقوله او نامعقوله گټه پورته کولای شوه. يو شمېر سياسي اشخاصو، چې دا مهال خپل گوندونه يا پخوانۍ ډلې ټپلې وليدل، نو په دې لټه کې شول، چې د ازادو رسنيو له لارې په «ازاد سياسي بازار» کې ځان مطرح کړي. په همدې خاطر يو شمېر داسې چاپي رسنۍ هم رامنځته شوي، چې ظاهراً د ازادو رسنيو په نوم خپرېږي، خو واقعيت کې خپل سياسي، قومي، ژبني او سيمه ييز ليدلوري لري.

دوی تر ډېره حده کونښن کوي، چې جنجاليز مسایل په يو اړخيز ډول مطرح کړي او په دې ډول ځان د شهرت پړاو ته ورسوي. دا ډول رسنۍ اکثره د هېواد د بېلابېلو شخصیتونو پر ضد تبلیغات کوي، خو اسلامي جمعیت تنظیم او د هغو په شان نورې ډلې، چې د جگړو د اصلي لوبغاړو په توګه مطرح وو او همدارنګه د هغوی د لوړ پوړو غړو په باب ځکه څه نه وایي، چې له هغوی سره فکري لېوالتیا او ارتباط لري، د بېلګې په توګه به د یو څو دا ډول خپرونو نومونه واخلو:

ملي ارمان، پیمان ورځپاڼې، اګاه، کابل اونیزې، نور، نورین ټلويزیونونه او داسې نورې رسنۍ. دا رسنۍ که څه هم په نورو مسایلو کې د خپراوي ازاد لاس لري، خو کله چې خبره د اسلامي جمعیت او نظار شورا په باب راشي او بیا د هغو د تېرو ناوړه عملونو په باب د لیکنو او ویناوو خپراوي ته، نو بیا دوی په اسانه زړه نه ښه کوي، چې دا ډول لیکنې او ویناوې خپرې کړي. د دوی د خپرونو لیدلوری له ورايه معلومېږي.

۶- د افغانستان لپاره نړیوالې رسنۍ: له نږدې شلو کلونو راهیسې یو شمېر نړیوالې رسنۍ د افغانستان لپاره خپرونې لري، خو د دې وروستیو څو کلونو په بهیر کې دا خپرونې نورې هم زیاتې او ځانګړې شوې دي، په دې کې راډیويي او ټلويزیوني خپرونې په تېره بیا راډیويي هغه زیاتې دي. ددې خپرونو او رسنیو ټول لګښت د هغه مربوطه هېواد له خوا ورکول کېږي. طبیعي خبره ده، چې دا رسنۍ یوازې د افغانانو د اذهانو د خبرتیا

او روښانتيا لپاره کار نه کوي، د پردې تر شا خپل هدفونه هم لري، خو په هر ترتيب زموږ د ټولني په خبرتيايي بهير کې يې کارنده ونډه اخيستي ده. دلته به ددې رسنيو د ځينو لنډه يادونه وکړو:

ازادي راډيو: د افغانستان لپاره په شپه او ورځ کې (۱۲) ساعته په پښتو او دري ژبو نشرات لري او داسې اټکل کېږي، چې په افغانستان کې تر ټولو زيات اورېدونکي لري، دا راډيو ددې وس لري، چې د ورځنيو پېښو په باب تازه رپوټونه په مستقيم ډول خلکو ته ورسوي او نورې ژوندۍ خپرونې هم جوړې او خپرې کړي، نو ځکه يې د اورېدونکو شمېر هم زيات دی. ددې راډيو مرکزي دفتر د چک جمهوريت په مرکز (پراگ) او سيمه ييز دفتر يې په کابل کې دی او مالي لگښت يې د امريکا متحده ايالاتونو د کانگرس له خوا ورکول کېږي.

بي بي سي: تر ټولو مشهوره او موثره راډيو ده، چې له دوو لسيزو راهيسې د افغانستان لپاره خپرونې کوي. ددې راډيو پښتو او دري خپرونې په افغانستان کې خپل خاص اغېز لري او د خلکو د باور کچه پرې ډېره اوچته ده. ددې راډيو مرکزي دفتر په لندن او سيمه ييز دفتر يې په کابل کې دی. د تمويل چارې يې طبعاً د انگليستان د حکومت او خپلو گټندويو منابعو څخه سمبالېږي.

امريکا غږ: اشنا راډيو: دا د امريکا دولتي راډيو ده، چې د افغانستان لپاره په پښتو او دري ژبو خپرونې کوي، پخوا «د امريکا غږ» په نامه يادېده اوس «د امريکا غږ اشنا راډيو» په

نامه ياد پرې. ددې ترڅنگ دوی د «ډيوه راډيو» په نامه بل راډيو بي پروگرام هم لري، چې اکثره د کوزې پښتونخوا د پښتنو لپاره خپروني لري، خو د افغانستان سياسي او ټولنيز مسايل هم په کې خپرېږي. سربېره پر دې د امريکا غږ آشنا ټلويزيون هم ټول ټال يو ساعت د افغانستان لپاره په پښتو او دري ژبو خپروني کوي، چې د افغانستان د ملي ټلويزيون له لارې خپرېږي. يو مهال د جرمني هېواد هم د افغانستان د ملي ټلويزيون له لارې په پښتو او دري ژبو همدومره نشرات درلودل.

ځيني نورې بهرنۍ راډيوگانې: ايران هم په پښتو او دري ژبو د افغانستان لپاره نشرات لري، چې دا نشرات ټول د ايران د حکومت په انحصار کې دي او د همغه دولت د فکر څرگندونه کوي. د وچويله المان غږ، چين راډيو، مسکو راډيو، ال انډيا راډيو، همدارنگه په افغانستان کې د ايساف له خوا خپرېدونکې «ازادۍ غږ راډيو» او ځيني نورې راډيوگانې هم د افغانستان لپاره په پښتو او دري ژبو خپروني کوي، ددې راډيوگانو د تمويل سرچينې د همغو هېوادونو دولتونه دي.

د اغېز او موثريت له مخې په بهرنيو راډيوگانو کې «ازادي»، «بي بي سي» او «امريکا غږ» تر نورو زيات تاثير او زيات اورېدونکي لري؛ ددې راډيوگانو تاثيرات دومره زيات دي، چې په اورېدنيو رسنيو کې تر کورنيو دولتي او نا دولتي راډيوگانو هم ډېر تاثير ښکاري.

څلورم څپرکی

د اوسنیو رسنیو فکري لوری

د تېرو اوو اتوو کلونو په ترڅ کې افغاني رسنۍ، د سیاست، اقتصادي اړو پېچ او خپلو تجربو تر بېلابېلو پړاوونو تېرې شوي او لا تېرېږي. په دې رسنیو کې له شخصي عقدو نیولې، تر رغوونکو ټولنیزو او سیاسي نیوکو پورې ډېر مسایل نشر شوي دي. تخصصي او علمي رسنیو البته په خپله برخه کې خپل رول ادا کړی او هغه رسنیزه خلا، چې د نږدې دوو لسيزو په بهیر کې رامنځته شوې وه، تقریباً ډکه شوې، خو په مجموعي ډول دا ډېره سخته خبره ده، چې ټولې رسنۍ دې له فکري پلوه، په څو فکري لیکو کې مطالعه او وارزول شي. هره رسنۍ په واقعیت کې خپل یو جلا فکر او لید لوری لري او که چېرې د یوې رسنۍ فکر له بلې سره هماهنگ او منطبق وای بیا خو نو بلې ته اړتیا نه پیدا کېدلې. که موږ غواړو پر هر اړخیز ډول د رسنیو فکر وشنو نو اړ یو چې هره رسنۍ په جلا جلا ډلو تحلیل کړو، ان په دې حالت کې هم کېدی شي یوې واحدې نتیجې ته ځکه ونه رسېږو، چې د هرې رسنۍ فکر له پیله یو ډول، د کار په یو څه بهیر کې بل ډول او د

نور وخت په تېرېدو سره یې لا هم تغیر موندلای دی. ځینو رسنیو د خپل ژوند په بهیر کې له فکري پلوه منحنی حرکت کړی، ځینو منکسر او یو شمېر رسنۍ بیا داسې دي، چې خپل خاص تنظیمي، سیمه ییز او قومي اهداف تعقیبوي او په فکري لوري کې یې چندان بدلون نه دی راغلی.

له دې ټولو متضادو او متغیرو نظرونو او لیدلوریو څخه یو څو مهمو مسایلو ته اشاره کوو، چې ځینو رسنیو رانغاړلي او پر همدې محور یې لیکنې او مطالب خپاره کړي دي.

۱ - ملتپالنه: په پرمختللو، مخ پر ودې او ان په وروسته پاتې هېوادونو کې ملتپالنه د هېواد د ملي ارزښتونو او مقدساتو په توګه مطرح وي؛ د یوې ټولنې رسنۍ، علمي او مدني مرکزونه، سیاستوال او لیکوال، روڼ اندي، روحانیون او عوام ځانونه د ملي ګټو او ملي ارزښتونو پر پالنې او ساتنې مکلف ګڼي. سیاسي ګوندونه او اشخاص د قدرت پر سر د مناقشې او مناظرې مشروع او نامشروع لارې کاروي، خو هېڅوک هم د ملي هویت او ملي ګټو پر وړاندې ودرېدلای نه شي. په هغو ټولنو کې چې جګړې ځپلې وي او ګڼې ناروغۍ په کې ټوکېدلې وي، یوه ناروغي په کې همدا وي، چې ځینې خلک هسې د ملي ګټو د تعریف او تشخیص لپاره پلمې لټوي او دوی په دې پلمه، چې اول باید ملي ګټې، ملي هویت او ملي ارزښت تعریف شي، بیا پرې توافق وشي تر هغو وروسته به بیا مور پرې بحث وکړو.

دا نو هغه پلمه ده، چې د معقول زور له استعمال پرته بل ځواب نه شي لرلای، ځکه په ټولنيزو علومو او سياسي چارو کې د يوې پديدې تعريف هغسې مشخص نه دی، لکه د ساينسي هغو په شان، چې څوک بيا په کې دويمه خبره نه شي کولای، نو کله که په ټولنيزو علومو او چارو کې خبره د تعريف پر سر توافق ورسېدله، نو بيا خو پلمه جوړونکي پر هېڅ ډول تعريف موافقي ته حاضر نه دي. زموږ په نظر ملي ارزښتونه همغه دي، چې د پېړيو په اوږدو کې د ملت بېلابېلو وگړو او اقشارو پرې له کومې سياسي لاسوهنې او فشار پرته توافق درلود، دوی دا ارزښتونه درانه ساتلي او چا يې چې پر وړاندې دريځ نيولی، د هغو پر وړاندې ودرېدلي دي.

زموږ ځينو رسنيو د ملت د دغو ملي او طبيعي ارزښتونو خيال ساتلی او کوبښن يې کړی داسې څه خپاره کړي، چې په ملت کې د ملي روحيې د پياوړتيا سبب شي، د کمترۍ او پرديپالنې احساس له منځه يوسي او د ملت د ارزښتونو دفاعي جوړښت ټينگ کړي. که څه هم په تېر او ه کلن بهير کې د فعالو ملتپالو رسنيو شمېر د ناملتپالو او ملت ضد رسنيو تر شمېره کم و او لا کم دی، خو بيا يې هم ځينو ملي رسنيو په دې برخه کې د دفاعي او تعرضي رسنيو رول اجرا کړی دی. په چاپي رسنيو کې ويسا، ارادې، کلید خپرونو، پخلاينې جريدې، يوزيات شمېر ولايتي راډيويي او چاپي خپرونې او همدارنگه ځينو دولتي ليدنيو،

اورېدنيو او چاپي خپرونو د دې وروستيو څو کلونو په بهير کې تر يوه حده خپل ملي مسوليت ترسره کړی دی. اريانا تلويزیوني شبکې هم تر زیاته حده د ملي ارزښتونو ملاتړ کړی، شمشاد، امروز او لمر تلويزیونونو هم په دې برخه کې مناسبه ونډه اخیستې او افغان تلويزیون هم تر خپله وسه کار کړی دی.

۲- سمون او ولسواکي:

د رسنيو يا مطبوعاتو په اړه دا خبره عامه ده، چې د ټولني يا هېواد د ځواک څلورمه قوه ده، طبعاً په هغو ټولنو کې، چې د دولت نورې درې گونې قواوې پر خپل ځای، پر فعاليت بوختې وي، يوه بلې سره د همکارۍ او ارتباط له مخې په خپل حقوقي او قانوني مسير کې کار کوي، ټولنه يې تر مستقيم کنټرول لاندې وي او د هېڅ ډول انارشۍ وېره نه وي، نو په داسې حالاتو کې که رسنۍ د يوه څلورم رکن يا قوت په توگه مطرح شي، نه يوازې دا چې ټولني ته يې هېڅ خطر نه شته او يا هم ډېر کم گواښ ورڅخه متصور دی، بلکې د زياتې گټې، سمون او هر اړخيزې ذهني رغونې او فکري پرمختيا اټکل يې شته. خو زموږ په ټولنه کې چې د دولت نورې درې گونې قواوې لا تراوسه د استحکام، قوت او پوخوالي ټول مميزات نه لري، نه يې ټول هېواد تر بشپړ کنټرول لاندې دی او نه هم په خپل منځ کې پوره هماهنگي او همکاري لري، اداري فساد يې تر ستوني رسېدلی او د پوره اداري کفايت د نشتوالي له ستونزې سره مخ دي، نو په داسې

حالت کې د ډله ییزو رسنیو پوره خپلواکي او بشپړه ازادې له
 خطرونو خالي نه ده. په هر حال دې ډول خطرونو او پردیپالنې ته
 به هم، لږ څه وروسته اشاره وکړو، خو د اټکلي او بلفعلو خطرونو
 ترڅنګ د افغانستان او سنیو رسنیو، د هېوادنیو چارو په سمون،
 د ځینو چارواکو د زیاتو او نامشروعو غوښتنو په مهارولو او د
 ولسواکۍ په پراختیا کې کارنده رول لوبولای دی. همدا رسنۍ
 دي، چې د حکومت کړنې یې څارلي، ارزولي، د خلکو غږ یې
 دولت ته رسولی او د دولت فعالیتونه یې ولس ته ورڅرګند کړي
 دي. د دې تېرو اوو کلونو په واک کې هېڅ بله داسې مرجع یا
 سرچینه، چې د حکومت د درېواړو ارګانونو سترګه دې له هغو
 څخه وسوزي، له رسنیو پرته بله نه وه. یوازې همدا رسنۍ وې،
 چې دا ارګانونه یې تر یوه حد تر تاثیر لاندې راوستي وو. په ټولیز
 ډول د هغو نظرونو، مرکو او لیکنو شمېر لکونو ته رسېږي، چې
 په هغو کې د دولت پر کړنو نیوکې شوي او د همدې ازادو رسنیو
 له خوا خپاره شوي دي. که چېرې همدا کورنۍ او بهرنۍ رسنۍ نه
 وای نو خدای (ج) خبر، چې د افغانانو پر ستوني به د ظلم څومره
 خطرناکه خپسه ناسته وه، هم به ولس کړول کېده، هم به وژل کېده
 او هم به ټکول کېده، خو د فریاد او چغې ایستلو توان او امکان به
 یې هم نه درلود، اوس که له یوې خوا په دولت کې د فساد، رشوت
 او خیانت بازار ګرم دی، نو نادولتي موسسې او ان نړیوالې
 خیريې او نادولتي موسسې هم د لوټ او تالان په دې پړاو کې تر
 دولتي چارواکو او مامورینو کمې نه دي او ولس د فساد د ژرندي

ددغو دواړو پلونو ترمنځ گير دی، همدا رسنۍ دي، چې له دې فساد څخه پرده پورته کوي، که څه هم فساد تر دې حده لوړ او د مهارت تر وروستۍ کچې رسېدلی، چې خپله کله کله یو زیات شمېر رسنۍ هم د هغوی تر انحصار لاندې راځي او اوس لاهم، لوی، اصلي او ستر فسادگر، مفسدین، جنایتکار او محتکر د انتقاد له څپې معاف او خوندي دي او لاهم په اکثر ورسنیو کې ددې وس نه شته، چې هغو ته گوتې وروړي، خو بیا هم ځینې رسنۍ شته، چې ددې ډول اشخاصو د لسگونو ډول ډول فسادونو له یونیم څخه پرده پورته کوي. یوه غټه مغالطه داده، چې خپله مفسدین، محتکرین او جنایتکاران د رسنیو خاوندان شوي او د ازادو رسنیو په نوم یې خپلې تنظیمي او شخصي رسنۍ فعالې کړي او پر دې بریالي شوي، چې عامه ذهنیت گډوډ او ابهام رامنځته کړي، دا کار ددې سبب ګرځي، چې ځینې خلک د رښتینو او نارښتینو ازادو رسنیو توپیر ونه کړای شي، خودې سره سره افغاني ازادې رسنۍ ورو ورو د پوځوالي پر لوري ګامونه اخلي او ورځ پر ورځ نوې تجربې ترلاسه کوي. د همدې ازادو رسنیو اغېز دی، چې په یو زیات شمېر دولتي موسسو کې په ښکاره ډول د فساد مخه نیول شوې ده، همدا رسنۍ وې، چې د هېواد له بېلابېلو گوتونو څخه یې په خپلو راپورونو، د ولس د مظلومیت غږ، د حکومت لوړ پوړو چارواکو ته رسولای دی. ما څو ځله د ولسمشر له خولې په رسنیو او له خلکو سره په غونډو کې اورېدلي، چې زه د رسنیو له لارې پر دې ستونزه خبر شوم او

بیا مې د هغه ځای مشران او حکومتی چارواکي راغونښتي او مشکلات مې حل کړي دي. په لسگونو ځله داسې پېښ شوي، چې په یوه سیمه کې کوم دولتي چارواکي پر خلکو ظلم کړی او یا یې له خلکو سره ناوړه چلند کړی، مخکې تر دې چې د حکومت نورې اړوندې ادارې، لوړ پوړي حکومتی چارواکي خبر کړي، میډیا مخکې تر مخکې د خلکو غږ خپور کړی، جمهور رئیس څو ځله د همدې رسنیو له لارې د خپاره شوي رپوټ پر بنسټ خپل ځینې محلي چارواکي له دندې لرې او یا یې بدل کړي دي. همدا راز دا رسنۍ وې، چې دولتي چارواکي، مخور شخصیتونه او د ولس استازي او ان د دولت سیاسي مخالفین یې مخامخ سیاسي بحثونو ته سره کېنول او قضاوت یې ولس ته پرېښود، سره له دې چې په ځینو ډول بحثونو کې به د ازادو رسنیو په نامه ځینې نا ازادو رسنیو خپل لیدلوری هم پر بحثونو تحمیل کړی وي، خو بیا هم ډېرې داسې ازادې رسنۍ وې، چې د ناپېلتوب اصل یې مراعت کړی دی. ازادو رسنیو ولس له دولت او دولت له ولس سره وصل کړی او یو بل ته یې د هغوی پیغامونه رسولی دي، ولس د ازادو رسنیو له لارې خپل فریادونه او غوښتنې حکومت ته رسولی، دغسې حکومت هم خپل غږ او هغه غوښتنې، چې د خپلو دولتي رسنیو له لارې یې د رسولو جوگه نه و، د همدې ازادو رسنیو له لارې، هم خپل ولس ته، هم خپلو مخالفینو، هم گاونډیو هېوادونو او هم خپلو نورو سیالانو ته رسولی دي. دولتي رسنۍ، چې په افغانستان کې له لسیزو راهیسې د باور پر

بحران اخته دي، په خپل هېواد، سيمه او نړۍ کې يې اغېز کم دی، ځای يې همدې ازادو رسنيو ډک کړی دی. د ازادو رسنيو رول دومره زيات و، چې کله به هم په افغانستان کې د پاکستان د پوځي مداخلې موضوع مطرح کېدله، نو د افغانستان دولت به زياتره د همدې ازادې رسنۍ له لارې خپل پيغام، ولس او نړيوالو ته رسوه. همدې ازادو رسنيو به دا موضوع ډېره گرموله، ان تردې حده چې يو وخت د پاکستان حکومت رسماً له نړيوالې ټولنې وغوښتل، چې حامد کرزي دې نور په ميډيا کې په موږ پسې تبليغ نه کوي. په مقابل کې د حامد کرزي غبرگون دا و، چې پاکستان دا مهال په هر لحاظ تر افغانستانه غښتلی دی، په تېره بيا له پوځي او اقتصادي پلوه، ماته همدا يوه لاره پاتې ده، چې د (ميډيا) له لارې خپل غږ پورته کړم او د دنيا پام په افغانستان کې د پاکستان مداخلې ته راواړوم. په همدې وجه د پاکستان حکومت څو ځله په پاکستان کې پر خپرېدونکې افغان ازادې ميډيا باندې بنديز ولگاوه. که څه هم د پاکستان پر وړاندې د افغانستان د ازادې ميډيا ژبه تېره وه او لا تېره ده، خو د ايران د مداخلو په باب بيا هغومره تېزه نه ده، دلته بيا سړي ته د رښتيني، ازادې او خپلواکې ميډيا په باب پوښتنې راپيدا کېږي، خو دې توپير سره سره ايران هم سل په سلو کې د ازادو رسنيو له گوزارونو خوندي نه دی. هغو تنظيمونو، ډلو، رسنيو او اشخاصو ته، چې ايران پيسې ورکوي، هغوی خو طبعاً پر ايرانپالنه مصروفې دي او د مذهب تر چتر لاندې د ايرانپالنې

چوپړ کوي، خو په دې ترڅ کې بیا زموږ یو شمېر داسې ازادې رسنۍ شته، چې نه یوازې د پاکستان لاسوهنو ته متوجه دي، بلکې د ایران مداخلې هم له نږدې څاري، دې رسنیو د مذهب په جامه کې د ایران له مداخلو څخه پرده پورته کړې او هغه شبکې، اشخاص، تنظیمونه او رسنۍ یې رسوا کړي، چې په بنسټکاره او پټه د ایران له خوا تمویلېږي، ددې کار په مقابل کې نه یوازې ایرانيانو ډلو ټپلو سخت غبرگون ښودلی، بلکې د ایران حکومت هم سخت وارخطا شوی او په کابل کې د ایران سفیر څو واره د اطلاعاتو او کلتور وزارت له مسولینو او همدارنگه نورو دولتي چارواکو څخه جدي غوښتنه او هیله کړې، چې د ایران پر ضد باید دا ډول تبلیغات بند شي او که نه نو موږ به افغانستان ته پر خپلو مرستو (!) له سره غور وکړو.

د ایران سفارت د چارواکو ددې وارخطایۍ علت دا و، چې افغاني ازادو رسنیو د نښې منځ ویشتی و. افغاني ازادې رسنۍ اوس د شک، تردید او باور له همداسې کرلېچونو تېرېږي، خو د دې تېرو نږدې اوو کلونو په اوږدو کې، چې دې رسنیو کوم بریالیتوبونه ترلاسه کړي او څومره چټک پرمختګ یې کړی، د نړۍ په هېڅ هېواد کې د میډیا پرمختګ له دې چټک پرمختګ سره د پرتلې وړ نه دی؛ د دې تېرو څو کلونو په ترڅ کې افغاني رسنیو د افغاني ټولني اکثره برخې تر پوښښ لاندې راوستي دي. «په ۲۰۰۶م کال کې کلید ګروپ او فریدریک ایبرټ سټیفتنګ (FES) د رسنیو د پوښښ، لاسرسی او د معلوماتو د

مهمو سرچينو په هکله يوه سروې ترسره کړه، ددې څېړنې له مخې:

- روانې جگړې د پوښښ تر ټولو لوړه کچه ۳۲، ۱۷٪، د بشر حقونو ۷، ۱۰٪ او بيا رغونې ۵، ۹٪ درلوده، خو که چېرې اقتصاد ۹۲، ۵٪ چې د يوې بېلې کتگورۍ په توگه په پام کې نيول شوی و، ورسره يوځای شي، وروستی هغه ۴۲، ۱۵٪ ته لوړېږي.
- د خلکو د اړتياوو او غوښتنو په هکله راپورونه په بيا رغونې پسې راځي ۲۰، ۸٪، سياست په ده پسې راځي ۹۲، ۷٪ او ټولنيز سلوک په سياست پسې، چې ۹۲، ۲٪ جوړوي.
- په سروې کې شاملې موضوع پورې اړوندې نورې ساحې د ټول پوښښ تر ۵٪ کمه برخه جوړوي، چې په دې کې مخدره موادو د پوښښ لاندې راغليو راپورونو ۹۳، ۴٪، اداري فساد ۸، ۴٪، نړيواله مرسته ۲۱، ۴٪، چاپېريال ۷، ۲٪ او د حکومتي ادارو حساب ورکول يوازې ۸۲، ۰٪ جوړوي.
- د بشر د حقونو په هکله د راپورونو د کتلو پر وخت دغه اړخونه په پام کې نيول شوي وو:
- د بشر حقونه په عمومي توگه ۳۳، ۴٪، د بنسټو حقونه ۳۰، ۴٪ او ډيموکراتيک حقونه ۲۰، ۷٪.

- د معلوماتو سرچینې تر ډېره حده حکومتې وې؛ د خپرو شویو معلوماتو د نږدې ۴۰٪ نسبت حکومتې سرچینو ته شوی و، مرکزي حکومت ۲۲،۹۲٪ او ځایي حکومتونه ۱۲،۴۸٪. البته دغه پوښښ هغه وخت ۵۲،۶۰٪ ته لوړ شو، چې بین الحکومتې سازمانونه ۱۰،۶۵٪ او بهرني حکومتونه ۲،۱۹٪ په ورته ګروپ کې سره ونيول شول.

- د معلوماتو نورې سرچینې: اشخاص ۸،۵۳٪، مدني ټولنه ۸،۲۳٪، نور موسسات ۷،۸٪ او محلي فعالین ۵،۴۲٪ وو.

- نړیوال خبري اژانسونه د افغاني رسنیو د پوښښ ۱۲،۷۲٪ برخه جوړوي. دغه شمېر د رسنیو له خوا د باختر د دولتي خبري اژانس د نړیوالې څانګې له خوا د برابرې شویو خدمتونو په پام کې نیولو پر اساس ټاکل شوی دی. (باختر خبري اژانس تر ډېره حده ۸۵٪ بهرني مواد ژباړي). کله چې باختر خبري اژانس ترې وایستل شو، نړیوالو خبري اژانسونو د افغاني رسنیو د پوښښ ۲۳،۱۰٪ جوړوله.

- په څېړنه کې شاملو رسنیو د افغان خبري اژانسونو مواد کارول- ۲۴،۷۲٪ د هغو معلوماتو چې خپاره شوي، زیاتره د پژواک، افغان او باختر خبري اژانس په واسطه برابر شوي دي.^(۱)

^(۱) رسنۍ یعنې پرمختګ، ۲۰۰۷م کال، چاپ، ۲۹-۳۰ مخونه.

په دغسې يوه پېچلي سياسي، پرمختيايي او جگړه ييز حالت کې د رسنيو دا ډول پرمختگ له قربانيو پرته ناشونی دی، د تېرو اوو کلونو په اوږدو کې په مجموعي ډول لس تنه افغان ژورناليستان وژل شوي، په لسگونو تنه لنډ مهالي زنداني شوي او په مجموعي ډول د ژورناليستانو پر وړاندې د تاوتريخوالي په سلگونو پېښې ثبت شوي دي. د همدغو قربانيو برکت و، چې زموږ په ولس کې د جرئت روحیه وروزل شوه، په سياسي ډلو کې د زغم کلتور تر يوه بريده دود شو، جنگسالارانو او نور زورواکو د رسنيو له وېرې په خپل تشدد کې کمی راوست؛ ان د افغانستان ملي شورا، چې د يو زيات شمېر جنگسالارانو، زورواکو او سرتمبه اشخاصو کمیت په کې له ورايه ښکاري او پر لومړيو شپو ورځو يې ځان له هر ډول انتقاده خوندي باله، همدې ډله ييزو رسنيو کنترول کړه او دا يې ورته څرگنده کړه، چې که تاسو پر حکومت نظارت کوئ، داسې نور څوک هم شته، چې تاسو هم وڅاري، نو په دې ډول ازادو رسنيو د ولس د ذهني کچې په اوچتيا او د ولسواکۍ په پراختيا کې تر خپله وسه ونډه واخيسته.

۳- پرديپالنه:

په تېرو بحثونو کې مو ورته اشاره وکړه، چې ټولې افغاني رسنۍ ازادې نه دي، د ازادو په نامه نا ازادې يا تړلې رسنۍ هم شته، چې د رسمي اسنادو او نورو حقوقي مدارکو له مخې يې سپينول او زباتول اسانه خبره نه ده، خو ددې رسنيو؛ تصويري دي

که چاپي، اورېدنی دي که کتنی، د چلوونکو له فکري لیدلوري او خپله ددې رسنیو د مطالبو له څرنګوالي سرې ته پته لګي، چې ددې خپرونو سلسله چېرته رسي. د دې رسنیو خپرنيز حجم، ورځنی لګښت، د کارکوونکو د معاشونو او نورو لګښتونو قریبه او د لګښتونو د نه بشپړاوي دوراني حرکت، د سرې باور پیاوړی کوي، چې دا ډول خپرونې یا رسنۍ له بهرنیو سرچینو خړوبېږي. د دې رسنیو د چلوونکو ساده ګي په دې کې ده، چې خپل غرضونه او د پردیو ورسپارل شوي نظرونه، په اسانۍ سره نه شي پتولای او هر څه دومره ډانګیېلې وایي، چې سرې فکر کوي؛ د کوم ګاونډي هېواد رسنۍ وي. دا رسنۍ له ظاهري سلیقې یا ډیزانه نیولې، د ژبې تر کارونې او بیا د هغې تر فکري محتوا پورې اکثره محتویات داسې ډانګیز خپروي، چې بل ثبوت ته یې هېڅ اړتیا نه شته. په افغانستان کې د ازادو رسنیو په نامه د نا ازادو رسنیو تر شا کېدی شي د یو زیات شمېر هېوادونو په تېره بیا د ګاونډیو هېوادونو لاس وي، خو هېڅ بل ملک یا هېواد به په رسنیز فعالیت کې دومره مصروف نه وي، لکه ایران، چې په افغانستان کې بوخت دی. په افغانستان کې ګڼ شمېر ټلويزيونونه د ایران له خوا نصب او مونتاژ شوي او د نږدې اویاوو (۷۰) په شاوخوا کې چاپي رسنیو ته پیسې ورکوي. د پیسو د ورکړې په باب داسې کوم مستقیم سند نه شته، نه یې څوک پیدا کولای شي او نه هم په دې معاصره نړۍ کې څوک چاته د مداخلې داسې لاسوند په لاس ورکوي، چې هغه دې په سیمه کې د هغه نورو رقیبو ډلو ته هم په لاس ورشي، خو دا د لمر په

شان یو څرگند حقیقت او واقعیت دی، چې ایران په افغانستان کې مذهبي، ژبني، کلتوري، سیاسي او اقتصادي ټول هدفونه تعقیبوي، نور هېوادونه په افغانستان کې د ایران په شان کوم خاص ژبني او کلتوري هدفونه نه لري، البته نور هدفونه طبعاً لري، نو ځکه خو د ایران ستر مخالفین؛ د امریکا متحده ایالتونه او نور په افغانستان کې د ایران فرهنگي، مذهبي مداخلې ته د ډېر خطر په سترګه نه ګوري، ایران له دې حالت نه اعظمي ګټه پورته کوي او په افغانستان کې د خپلې اوږدې ستراتیژۍ پر اساس فرهنگي، مذهبي او ژبني فعالیتونه ترسره کوي. د ایران ترڅنګ پاکستان، روسیه، هند، ترکیه او د منځنۍ اسیا ځینې هېوادونه هم دلته خپل فرهنگي هدفونه تعقیبوي، خو ډېری هماغه کورنۍ شبکې او اشخاص چې له ایران سره اړیکې لري، له همدې هېوادونو څخه هم خوږلني ترلاسه کوي. ځینې رسنۍ په هېواد کې د هندي کلتور د خپراوي سبب ګرځي، دا خپرونې اکثره د ټلويزیوني فلمونو او ډرامو له لارې ترسره کېږي، کله چې څوک پر نیمه شپه کابل کې کوم شخصي ټلويزیون ګوري، نو په اکثره کې یې هندي فلمونه خپربېږي، ځینې یې ډوبله شوي او ځینې له ډوبلې یا ژباړې پرته هم خپربېږي. ددې ډول ډرامو او فلمونو خپرول نه یوازې د ځوان نسل د روحيې د خرابېدو سبب ګرځي او زموږ د ماشومانو او تنکیو ځوانانو فکر کېږي، بلکې د کورنیو پر مېرمنو او نورو محسنو اشخاصو هم اثر کوي؛ په دې ډرامو کې دومره هنري قوت شته، چې یو ځل یا دوه ځله یې څوک وګوري، نو د مخدره موادو د روږدې په څېر پرې عادت شي، دا

ډول ډرامې نه يوازې پر اوږده مهال زموږ پر ټولنه منفي تاثيرات لري، بلکې همدا اوس يې هم په گڼو کورنيو کې کورني اختلافونه پيدا کړي دي. کېدې شي په ناشمېره کورونو کې د همدې ډرامو د کتلو يا نه کتلو او په کورنيو کې پر مېرمنې او مېر، خواښې او نرېور باندې د هغو د پرېوتو تاثيراتو له امله، د هغوی ترمنځ سختې لفظي او فزيکي جگړې او نورې خواږدې رامنځته شوي وي، خو ددې ډرامو او هندي فلمونو له لارې، د هندي کلتور ددې روان سېلاب تر شا کوم سياسي او استخباراتي لاسونه کار نه کوي، دا يوازې د همغو تصويري رسنيو کار دی، چې غواړي له دې لارو خپل مينه وال زيات کړي او بيا د اعلانونو له لارې گټه ترلاسه کړي. د هندي فلمونو د خپراوي لپاره نه يوازې دوی ته هندي کمپنۍ پيسې نه ورکوي، بلکې دوی لا مجبور دي د ځينو ډرامو د خپراوي په خاطر همغو کمپنيو ته پيسې ورکړي، خو د ايران فرهنگي او مذهبي مداخله بيا د هندوستان په شان نه ده، دوی له همدې فرهنگي او مذهبي لارې غواړي، په افغانستان کې د خپلې پراختيا غوښتنې د اوږدې ستراتيژۍ عملي کېدو ته لاره اواره کړي، نو ځکه خو يې دلته د اشخاصو او تنظيمونو په نامه گڼ شمېر تصويري او نورې رسنۍ فعالې کړي او د هغوی لگښت برابر وي. دا رسنۍ په ډېره سپين سترگۍ سره په څرگند او مستقيم ډول او له کوم هنري کيفيت پرته د ايراني کلتور د پراختيا لپاره کار کوي. ايراني ژبه او لهجه ان په دې ډول کاروي، چې تصنع او تکلف په کې له ورايه ښکاري، خو څرنگه چې پرې د فشار قوه واردېږي، ځان اړباسي په همغه شکل

خپرونې وکړي، چې ايران يې غواړي. دا ډول رسنۍ دومره په پردیپالنه کې ډوبې دي، چې څوک هسې هم د ايران د مداخلې نوم واخلي، نو دوی بدورگې شي، ددې پر ځای، چې د ايران خپل مقامات او رسنۍ يې ځواب ورکړي، دوی يې پر ځواب اخته کېږي. په دې ډول رسنيو کې چاپي، تصويري، اورېدنې او کتنې ټولې شاملې دي. دا ډول خپرونې که د ايران له مالي او تخنيکي نعمت څخه محرومې شي، نو عمر يې تر يوې مياشتې هم نه شي غځېدلای، خو اوس يې د ازادو رسنيو رنگه تر ډېره بده کړې ده. اوسمهال په واقعيت کې ايران په رسنيزه برخه کې تر هر بل هېواد او ان زموږ تر خپل دولته هم برلاسی دی. ددې برلاسي يو علت د ايران خپله سرشاره مالي منابع دي، چې په دې برخه کې يې لگوي او بل علت يې دا دی، چې د افغانستان د دولت په درېواړو ارگانونو کې داسې لوړ رتبه او ټيټ رتبه چارواکي او مامورين شته، چې د ايران له دې پالیسي سره همغږي دي او د ايران دې مداخلې ته لاره اواروي. د ځينو شمېرنو له مخې ايران هر کال رسنيو او فرهنگي چارو ته درې سوه (۳۰۰) ميليونه ډالره پانگه بېلوي، ددې پانگې يوه برخه يې په نورو هېوادونو او له هغې جملې نه په افغانستان کې مصرفېږي او نوره اکثره يې په خپله ايران کې لگېږي، دا په داسې حال کې ده، چې د افغانستان دولت د مامورينو له معاشونو پرته، د انکشافی کارونو لپاره د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته په کال کې يو ميليون ډالر پانگه هم نه ورکوي، خو ايران کېدی شي يوازې په دې فرهنگي او ژبنۍ برخه کې د افغانستان پنځوس برابره لگښت

وکړي، نو ځکه خو په افغانستان کې اوسنۍ ميډيا تر ډېره ځايه د ايران له خوا کنټرولېږي او هغه برخه، چې د ايران ددې ډول مداخلې مخالفت کوي، هغه له تخنيکي، اقتصادي او صحافتي پلوه د ايران پلوه خپرونو په انډول په قوي دريځ کې نه ده. ضرور نه ده، چې مور دلته د ټولو ايرانپلوه رسنيو نومونه واخلو، که نومونه يې ياد هم کړو، نو پرته له دې چې په رسنيو کې د ځان پر ضد يوه تبليغاتي جبهه پرانيزو، بل څه نه شو ترلاسه کولای. د افغانستان دولتي ارگانونه هم، اوس په دې موقف کې نه دي، چې د پرديپالو رسنيو څارنه، پلټنه او کنټرول وکړي، که کولای يې شوای، نو خبره دې حد ته نه رسېدله، ددې ډول ارگانونو اکثره دا غوښتنه او پوښتنه وي، چې ثبوت بايد وړاندې شي، دوی ثبوت هغو کاغذونو ته وايي، چې رسماً د ايران د حکومت ټاپه او د چارواکو لاسليکونه ورباندې وي، خو هغو ته ثبوت نه وايي، چې عملاً د ايران د تاريخي ورځو، شخصيتونو او نظرياتو نمائځنه کېږي، د ايران په څرگند ملاتړ او لسگونو مليونو ډالرو لگښت ورته مدرسې جوړېږي او په مليونو مليونو ډالره ورته ټلويزيونونه فعالېږي، ددې مدرسو او ددې رسنيو ورځنۍ لگښت ثبوت نه دی؟ ښه به وي، چې دلته د ثبوت په اړه د يو نوميالي سياستوال يو مثال هم وړاندې کړو: «له خان عبدالولي خان نه چا پوښتنه وکړه، چې ته د هغه شخص په باب څه ثبوت لري؟ هغه ورته وويل: «ثبوت له علایمو ښکاري؛ يو شی دی، ژېړ دی، گرد دی، تريو دی، په لاس کې ځايېږي، نو پرته له دې چې زه يې درته ووايم، ته بايد خپله پوه شي چې نارنج دی.» يو ډاکتر هم، چې د

یو ناروغ ناروغي تشخیصوي، نوله نښو نښانو او علایمو یې معلوموي، نو خپله دغه نښې نښانې او ددغو رسنیو فزیکي او فکري موجودیت، ایرانپالنه او ایرانسټاینه د ایران د مداخلو ثبوت دی. یوازې یو مثال به د یوې ضروري بېلگې په توګه راوړو. (تمدن) ټلويزيون او د (خاتم النبیین) په نوم د شیخ محمد اصف محسنی تر چتر لاندې جوړه شوې مدرسې، د ایران د مداخلو څرګند ثبوت دی. د زیات باور لپاره خپله د ټلويزيون نشرات، د ټلويزيون د مونتاژ چارې، وسایل او خپله د مدرسې داخلي او بهرنی جوړښت وګورئ، فکر کوم همدا به کفایت وکړي. کومې نورې ایران پلوه رسنۍ چې دي، هغوی په قصدي، شعوري او څرګند ډول د ایران تائید او توصیف کوي، تردې بل زیات یا څرګند ثبوت څه ته وایي؟ پر ایران او هند سربېره، چې په بېلابېلو ډولو، کلتوري تاثیرات لري: ایران په ژبني، مذهبي او کلتوري او هند په کلتوري برخه کې، ځینې نور هېوادونه هم خپل خپل تاثیرات لري. زموږ میډیا په یو ډول د غربي کلتور د خپراوي لپاره هم کله کله استعمالېږي، دا کېدی شي د لویډیز کلتور عام تاثیرات وي او یا هم کېدی شي د ځینو رسنیو د اقتصادي ګټو په موخه وي، خو په هر ترتیب دا ډول تاثیرات هم شته.

پنځم څپرکی

پر افغاني ټولنه د رسنيو اغېز

د هرې پدیدې شتوالی د هغې پدیدې له ضرورت سره نسبت او تناسب لري؛ که چېرې په ټولنه کې د یوې یا بلې پدیدې د شتوالي ضرورت او ظرفیت نه وي او چاپېریال ورته مساعد نه وي، نو هغه پدیده اصلاً هېڅ رامنځته کېږي نه او که رامنځته هم شي، نو عمر به یې ډېر لنډ او تنگ وي. افغاني اوسنۍ رسنۍ هم زموږ د ټولنې یو ضرورت دی، خو دا چې دا رسنۍ د ټولنې ټولې اړتیاوې خړوبوي او یا په دې لاره کې هڅه کوي که نه؟ دا بیا یو بل بحث دی. په هر ډول زموږ اوسنۍ رسنۍ پر ټولنه خپل تاثیرات لري او د ټولنې خپل تاثیرات بیا پر رسنيو دي، البته ځینې هغه رسنۍ چې له بهرنیو سرچینو خړوبېږي، د افغاني ټولنې د تعاملاتو ډېر خیال نه ساتي، خو بیا هم پر ټولنې زیاتره خپل تاثیرات پرېږدي. رسنۍ لکه څنګه چې په نورو ټولنو کې د خلکو د ذهني ودې سبب ګرځي، زموږ په ټولنه کې هم دا حالت لري، خو دلته څه ناڅه په ځینو برخو کې د انارشي لامل شوي هم دي، په هر ترتیب پر ټولنه یې ذهني تاثیرات شته، چې دلته به په څو کټه ګوريو کې ورته نغوته وکړو:

۱- د ولس پر ذهن يې اغېز: په ولس کې د بېلابېلو پارکو د ډلبندی او په خپله د رسنيو د بڼې او ظرفیت له مخې د ټولو رسنيو تاثیر، پر ټولو خلکو يو شان نه دی. دلته کولای شو ټولنه له ذهني پلوه پر عوامو او خواصو يا عوامو او روښنفکرو پارکو ووېشو:

الف- عوام: له رسنيو څخه د عوامو اخیستنې يا هم د ولس پر ذهن د رسنيو تاثيرات هغه شان نه دي، لکه د روښنفکرانو چې دي او نه يې تاثير هغه شان دی، لکه پر روڼ اندو. عوام او په تېره بيا نالوستی قشر د رسنيو له ټولو ډولونو څخه پوره گټه نه شي اخیستلای او نه ورته لاسرسی لري. راډيو په کليوالي سيمو او ټلويزيون په بناري سيمو کې د عوامو پر ذهن خپل خپل اغېز لري. عوام هم پر دوو برخو وېشلای شو، يوه برخه لوستي عوام او بله نالوستي عوام. له رسنيو څخه ددې دواړو اخیستنې هم يو شان نه ده. لوستي عوام د رسنيو پر دې پورته دوو ډولونو سربېره له چاپي او کتنيزو يا برېښنايي رسنيو څخه، که چېرې لاسرسی ورته ولري، هم گټه اخیستلای شي، بل د افغانستان د اکثر او ان څه کم ټولو رسنيو ژبه رسمي بڼه لري، يانې په رسنيو کې د ليک او کتاب ژبه کارول کېږي، چې طبعاً دا د عوامو له ورځنۍ محاوره يې ژبې سره توپير لري، نو ځکه خو د عوامو يوه درنه برخه د رسنيو پر هغې رسمي ژبه سم نه پوهېږي، چې دوی يې کاروي. خو د عوامو لوستی قشر کېدی شي د ژبې له دې ډول کارونې گټه واخیستلای شي.

د ليدنيو رسنيو تصوير تر ډېره بريده د رسمي يا ليكني ژبې ستونزه اواره كړې، ځكه په دې ډول رسنيو كې تصوير په خپله خبرې كوي. خو دې رسنيو ته لاهم ډېر مزل پاتې، چې د هېواد كليو، غرو او رغو ته ځان ورسوي، په هر ترتيب د افغانستان عوام (لوستي او نالوستي) په يوه نه يو ډول له رسنيو او د هغو له بېلابېلو ډولونو سره تړلي دي. همدا رسني دي، چې دا ستونزې يې وخت پر وخت حكومت ته رسولي او د حكومت د مسولينو پيغام يې هغوی ته لېږدولای دی. هر كله چې عوام يا ولس له دولتي چارواكو په تنگ شي او يا هم له نورو ظلمونو سره لاس او گربوان شي، نو وروستی دمه ځای يې همدا رسني دي. رسني تر دې حده د خلكو پر ژوند تاثير كوي، چې يوه رسني پر دې هم بريالی شوه، چې د يوې سيمې د خلكو څلوېښت كلنه دښمني پايته ورسوي. (لمر) ټلويزيون يو ځل د ننگرهار د (دره نور) ولسوالۍ د هغې سيمې د خلكو د ژوند پر حال يو رپوټ برابر كړی و، چې دا څو لسيزې په خپلو كليو كې يو بل ته په مورچل كې ناست وو او پر دواړو خواوو ژوند ډېر تنگ شوی و، كله چې دا رپوټ له ټلويزيون څخه خپور شو، د مركزي او سيمه ييز حكومت چارواكي ورته ډېر متوجه شول او دا شخړه يې د جرگې مركې او دولتي فشار له لارې په داسې ډول اواره كړه، چې دواړه لوري پرې خوشاله شول. د سيمې خلكو د حكومت ترڅنگ له رسنيو (لمر) ټلويزيون څخه هم مننه وكړه، په واقعيت كې همدا رسني ددې سبب شوې، چې دا ستونزه حل كړي. په دې ډول پر

رسنيو د سيمو خلکو باور زيات شو. افغاني رسنيو د تېرو اوو کلونو په اوږدو کې د خلکو د ژوندانه او ستونزو په باب په لکونو راپورونه خپاره کړي، خو بيا هم هغه ډول، چې رسنۍ نورو ټولنو کې د خلکو پر ذهن حکومت کوي، دلته لا هغې مرحلې ته نه دي رسېدلي. کېدې شي ددې علت له يوې خوا د ټولني د اکثريت نالوستوب وي، خو له بلې خوا د رسنيو نوي پيل شوي ژوند دی، چې تر اوسه لا ډېره تجربه نه لري او ډېر عمر يې نه دی خوړلای. ددې ترڅنگ د پخوانيو دولتي رسنيو تاثيرات هم رول لري، چې يو اړخيز نشرات يې کول او خلکو پرې باور نه کاوه، اوس شايد ځينې خلک فکر وکړي، چې ازادې رسنۍ هم همغه ډول رسنۍ دي. ددې ترڅنگ د ځينو رسنيو منفي ليدلوري او تگلوري، تنظيمي او قومي مميزات هم کولای شي پر رسنيو د خلکو باور کمزوری کړي، خو په هر ډول اوس زموږ په ټولنه کې د رسنيو اغېز ورځ پر ورځ زياتېږي، دا تاثيرات د ولس ذهن ته ور رسېدلي او لا ور رسېږي، خو لکه څنگه چې دمخه مو يادونه وکړه د ټول ولس پر ذهن دا تاثيرات يو شان نه دي. له رسنيو څخه د روښنفکره قشر او سياسي پارکي تعبير، تفسير او گټه اخيستنې بيا بل ډول ده، چې دلته به ورته په لنډيز سره اشاره وکړو.

ب- د روښنفکر قشر: رسنيو نه يوازې زموږ د عوامو پر ذهن تاثير کړی، بلکې تر هغو زيات يې د روښنفکرانو ذهنونو ته هم لاره کړې، اصلاً خو د رسنيو تاثيرات زياتره پر همدې روښنفکره قشر دي؛ رسنۍ په واقعيت کې د همدوی په زور

چلېري، د همدوی افکار تمثیلوي او پر همدوی باندې تر هر چا زیات اغېز ښندي.

د افغانستان په اوسنیو ازادو رسنیو کې په زرگونو لیکوال، ژورنالیستان، تخنیکي کارکوونکي او د نورو برخو چلوونکي پر کار بوخت دي، څوک چې بحثونو ته راغونښتل کېږي او یا پرې بحثونه کېږي، هغوی اکثره له لوستي او روښنفکره قشر څخه دي، لنډه دا چې د یوې خپرونې یا رسنۍ چلوونکي، چې خپله روښنفکران وي، نو مخاطبین به یې هم طبعاً اکثره د همدې قشر اړوند خلک وي، خو د هېواد پر روښنفکره قشر د رسنیو تاثیر بیا هغه شان نه دی، لکه پر عوامو چې دی؛ رسنۍ د عوامو پر ذهنیت ورو ورو تاثیر کوي او که چېرې رسنۍ مثبت او یا هم منفي لیدلوري ولري، نو دا تاثیرات هم پر هغوی، ورو ورو اغېز کوي او یو اوږد زماني واټن غواړي، ددې علت دادی، چې زموږ د رسنیو ژبه د عوامو له هغې څخه تر یوځایه توپیر لري، خو دا تاثیرات بیا پر روښنفکره قشر آني دي. اوس زموږ ازادې رسنۍ د روښنفکره قشر په هغو بېلابېلو ډلو پورې تړلي، چې خپل خپل ذهني تمایلات لري، په ځینو برخو کې کېدی شي دا ذهني تمایلات خپلواکې سرچینې ولري، خو تر ډېره دا فکرونه له بهرنیو سرچینو څخه الهام اخلي، طبیعي خبره ده، چې د دوی له خوا سمبالېدونکې رسنۍ هم ددې ډول افکارو خپرندويي دي، دا هغه جریان دی، چې یو شمېر تحصیل کړي اشخاص یې پر خپرولو مصروف دي او یو شمېر نور بیا د دې جریان پر ضد خپل

فعالیتونه کوي، په دې ډول د هېواد د روښنفکره قشر یوه خورا زیاته برخه له رسنیو څخه د خپرېدونکو متضادو فکري جریانونو پر خپراوي، رفعې او دفعې مصروف دي. په دې منع کې هغه ازادې رسنۍ، چې د خپلواکو شخصیتونو له خوا خپرېږي، جانبي عوارض یې کم دي، خو گټه یې زیاته ده، دا ډول خپرونې یا رسنۍ د هېواد د ټولو قشرونو په ذهني عمار کې کارنده ونډه اخلي او د ملت د وینتابه سبب گرځي. دې ډول رسنیو د هېواد د یو زیات شمېر روښنفکرانو د ذهني سطحې په ښه‌پرازی کې هم ښه رول ادا کړی او ادا کوي یې. که دا رسنۍ نه وای، ډېره سخته به وای، د هغو رسنیو مخه نیول شوې وای، چې د ازادو رسنیو په نوم خپرېږي، خو په واقعیت او حقیقت کې ازادې نه دي. په مجموعي ډول زموږ له رسنیو څخه، د هېواد روښنفکره قشر زیات اغېزمن شوی او اغېزمنېږي، دا اغېزمني، په مثبتې او منفي دواړو خواوو کې محسوسه ده.

۲- پر دولتي چارواکو یې اغېز:

د تېرو اوو کلونو په اوږدو کې رسنیو، لکه څنگه چې د عام ولس او روښنفکره قشر پر ذهن خپل اغېز شیندلی، دغسې یې پر دولتي چارواکو هم تر بل هر څیز زیات اغېز کړی دی. په تېر اووه کلن بهیر کې د دولت ټول درېواړه ارگانونه د رسنیو تر سخت فشار لاندې وو او ملي شورا یا پارلمان خو رسنۍ بېخي خپل رقیب او سیال گانه. که څه هم د ملي شورا یو شمېر زورواکو او

ناقانونه پانگوالو وکیلانو له ځینو رسنیو سره لاره و نیوله؛ د حق
السکوت او تفاهم له لارې یې هغوی ته هم څه خواږه ورکړل، له
قومي نسبت څخه یې هم ناوړه گټه پورته کړه او یو شمېر رسنیو
یې د ځان ترڅنګ کړې، خو په عام ډول همدا رسنیو وې، چې ددې
نامتجانس پارلمان ناممکن هوسونه یې مهار کړل او پر انتقاد
کوونکو یې هم په ولس کې د انتقاد روحیه پیاوړې کړه، ددې
ترڅنګ یې اجرائیه قوه هم تر سخت فشار لاندې راوسته، د اکثره
سیمه ییزو او نورو سراسري زورواکو له ظلم و زوره یې پرده
پورته کړه، دولت او د هغه د مخالفو ډلو استازو ته یې په گردیو
مېزونو کې د مخامخ خبرو اترو زمینه برابره کړه، ولس هم مخامخ
د همدې رسنیو له لارې له چارواکو سره مخامخ شو. د دولت په
داخل کې یې د مامورینو اداري فساد ډاگیز کړ، سره له دې چې
اوس هم فساد ترکچې زیات دی، خو که چېرې د رسنیو دا وېره او
کنټرول نه وای، نو د قدرت بله سرچینه خو نه شته؛ د قانون د
تطبيق اصلي سرچینه خو خپله دولت دی، خو کله چې دولت د
فساد پر ناروغۍ اخته وي، نو له رسنیو پرته د هیلې بله لار نه
پیدا کېږي. د افغانستان په قضایي سیستم کې د رشوت او فساد
له شتوالي څخه هم همدې رسنیو پرده پورته کړې او یو زیات
شمېر قاضیان د همدې رسنیو له وېرې رشوت ته ډېر زیات زړه نه
بڼه کوي، نو چې د رسنیو دا وهم نه وي، نو یو قاضي، چې په
حکومت کې د رشوت عام کلتور وویني، څه فکر کېږي، چې دی
به په اسانۍ د رشوت له دې خوړلنیو څخه ځان وباسي؟.

ددې ترڅنگ رسنۍ، د دولتي چارواکو د ځينو نامشروعو هيلو په کنټرول او مهارولو کې هم لوی لاس لري، دگن شمېر مثبتو دولتي پرمختياوو په انعکاس کې يې هم فعاله ونډه اخيستې، په تېر څو کلن واټن کې يې ان تر دولتي خپرونو هم موثريت او کميت زيات و. په مجموعي ډول رسنيو هم پر دولت او هم پر ملت خپل ذهني تاثيرات پرې ايښي دي؛ رسنيو هغه بېلابېلو مسایل خپاره کړي، چې د دولت او ملت په ورځني ژوندانه پورې يې اړه لرله.

شپږم څپرکی

اوسنی رسنۍ او ادبیات

په عام ډول ژورنالیزم او ادبیات سره ډېر نږدې اړیکې لري او ان سره تړلي دي. د ادبیاتو یو تعریف دا هم دی، چې «ادبیات یو ژبني هنر دی». ژورنالیزم هم یو ژبني مسلک دی. ژورنالیزم او ادبیات رښتیا هم دومره سره نږدې دي، چې کله کله یې په ځینو برخو کې بریدونه هم سره گډ شي، سړی ژر حکم نه شي کولای، چې ووايي دا یو ژورنالیستیک اثر دی که ادبي؟ دا نږدېوالی نه یوازې زموږ په ټولنه کې محسوس دی، بلکې ټولې نړۍ کې دا نږدېوالی څرگند دی، البته پرمختللو هېوادونو اوس د مسلکي معیارونو له مخې هر څه سره بېل کړي دي. نه یوازې د ژورنالیزم او ادبیاتو بریدونه یې مشخص کړي، بلکې خپله په ادبیاتو او ژورنالیزم دواړو کې یې د بېلابېلو څانگو یا برخو بریدونه هم څرگند کړي، خو دا څرگندتیا په دې مانا نه ده، چې دوی دواړه یو بل سره اړیکې او پیوند نه لري. د ژورنالیزم او ادبیاتو ترمنځ اړیکې دومره زیات وو، چې زموږ په خپله ټولنه کې هم ډېر زیات وخت د ژورنالیزم پوهنځی، د بشري علومو او د ادبیاتو پوهنځی یو ډیپارټمنټ و او وروسته یې بیا د جلا پوهنځي بڼه غوره کړه. رسنيزې وسيلې بيا هغه خبرتيايي او څېړنيزې وسيلې دي، چې د

نورو ټولو ډگرونو په انډول ژورناليزم سره ډېر پيوند لري. په همدې خاطر رسنيو ته ژورنالستيکي وسيلې وايي. که دا خبره يوه فرضيه وگڼو، نو بيا خو ويلای شو، چې ژورناليزم د ژوند د نورو خواوو ترڅنگ ډېر زيات د ادبياتو په خدمت کې دی. همدا ژورنالستيکي وسيلې يا رسنۍ دي، چې د اديب، ادبپوه او عالم پيغامونه ولس ته رسوي او عامه ذهنيت پرې روښانوي. رسنۍ ان دومره موثرې دي، چې د يوه ولس د ادبياتو په وده کې ټاکونکي رول لري؛ رسنۍ ددې سبب گرځي چې د يوې ژبې يوه ادبي دوره له بلې بېله کړي. موږ په خپله ټولنه کې د رسنيو دا جوت تاثير گورو، د پښتو ادبياتو د دورو د وېش په باب له ځينو ادبپوهانو سره دا نظر دی، چې د پښتو ادبياتو معاصره دوره د شلمې پېړۍ له دويمې لسيزې پيلېږي. په دې برخه کې د ځينو نظر دادی، چې دا مهال (سراج الاخبار) چاپي رسنۍ رامنځته شوه او دې کار د پښتو ادبياتو په فکري تحول کې خپل اغېز درلود.

«د سراج الاخبار افغانستان لومړۍ گڼه د مولوي عبدالروف په مديريت د جنورۍ په (۱۱) نېټه، په (۱۹۰۲) م کال کې نشر شوه او بيا دغه جريده د انگرېزانو په لمسون د يو څه وخت لپاره مصادره شوه. مگر څو کاله وروسته يې د مشروطه خواهانو له خوا بيا په (۱۹۱۱) کال کې د سراج الاخبار افغاني تر نامه لاندې د محمود طرزي په مديريت په خپرونو پيل وکړ.»^(۱)

^(۱) پوهاند ډاکټر زبورالدين زبور، د پښتو ادبياتو تاريخ اوسنۍ دوره، د ساپي د

پښتو څېړنو او پراختيا مرکز، ۱۳۸۵ ل کال، ۹ مخ.

استاد محمد صدیق روحي وايي:

[«په افغانستان کې د سراج الاخبار دوهم ځل (۹۱۱ع کال) په خپرېدو سره د پښتو معاصر ادب بنسټ کېښودل شو».

«محمود طرزي او عبدالرحمن لودين په (سراج الاخبار افغانيه) کې د پښتو نظمونو او مقالو خپرولو ته په اگاهانه توگه پاملرنه اړولې وه. د پښتو لومړی شعر چې په نوموړې جریده کې خپور شو د مولوي صالح محمد کندهاري شعر دی.

دا څه عجب دوران دی	چې راغلی پر افغان دی
رنگارنگه ترقي ده	څه عجب محبوب عنوان دی
داله کومه سو په مور کې	چې ظاهر او نمایان دی
دا خو عصر د سراج دی	چې افغان ټول پرې روښان دی
ته سراج الاخبار ته گوره	چې د ملک په تن کې ځان دی
اوس بیا نور اعلی نور سو	په پښتو چې دی گویان دی» ^(۱)

که څه هم د یوې ژبې د ادبي دورې ټاکل په یوې رسنۍ او یا څو رسنیو پورې نه محدودېږي، خو کوم وخت چې سراج الاخبار، اخبار خپرېده، د هغه وخت د شرایطو او امکاناتو په پام کې نیولو سره یې پر پښتو او دري ادبیاتو څرگند تاثیر درلود. نو ځکه کله چې د پښتو معاصرو ادبیاتو د پیل خبرې کېږي، د سراج الاخبار تاثیراتو ته هم په کې نغوته کېږي.

^(۱) کاندید اکاډمیسین سرمحقق محمد صدیق روحي، د پښتو ادبیاتو تاریخ (معاصره دوره)، د محمد صدیق روحي فرهنگي ټولنه، ۱۳۸۷ل کال چاپ، ۵۳ او ۵۵ مخونه.

په ټوليز ډول ادبيات که له يوې خوا له موسيقي سره نږدې اړيکي لري، موسيقي پر نظم او شعر ډډه لگوي او بيا په خپله د شعر او يا نظم د تبليغ وسيله هم گرځي.

دغسې رسنۍ يا ژورنالستيکي وسيلې هم د ادبياتو د تبليغ، ترويج او خپرېدو وسيلې دي. په ژورناليزم کې هم له ادبياتو يا ادبي ژبې څخه کار اخيستل کېږي. ځينې ژورنالستيک فورمونه لکه (اوچرک)، (ادبي راپورتاژ) او نور له ادبي ژانرونو سره نږدې پيوند لري. لنډه دا چې ژورناليزم او ادبيات يا رسنۍ او ادبيات يو له بل سره اوږه پر اوږه روان دي او يو د بل د پرمختگ سبب کېږي. دلته به په لنډيز سره د رسنيو بېلابېلو ډولونو ته نغوته وکړو، چې د ادبياتو د ودې لپاره څومره موثر نقش لوبوي:

چاپي رسنۍ او ادبيات: په افغانستان کې له لومړيو چاپي خپرونو؛ شمس النهار، ارشاد النسوان او سراج الاخباره رانيولې بيا تر دې دمه هېڅ داسې چاپي رسنۍ نه شې په گوته کولای، چې په هغو کې دې د ادبياتو يوه برخه نه وي ځلېدلې. ادبيات او د هغو بېلابېل ډولونه په واقعيت کې د چاپي رسنيو د خپرنيزو موادو يوه غوښنه برخه جوړوي او داسې يوه برخه ده، چې خلک ترې د خپل ذوق مطابق خوند او گټه اخيستلای شي. سره له دې چې زموږ چاپي رسنيو د سياسي تحولاتو او نورو رسنيو له امله وخت پر وخت خپل رنگ او خپله بڼه بدل کړي، خو په افغانستان کې چې هر مثبت او منفي بدلون راغلی، چاپي رسنيو له ادبياتو سره خپله رابطه نه ده شلولې. ددې يو علت دادی، چې ادبيات هنر

دی او هنر ته په هر وخت د هر چا اړتیا وي. د زمانې په بهیر کې چاپي رسنیو ځکه د ادبیاتو زیات خپراوي ته زړه ښه کاوه، چې ادبي لیکنې بې خطرې او بې ضررې دي، نورې لیکنې په تېره بیا سیاسي لیکنې کېدې شي جابني عوارض ولري؛ د رسنیو مسولینو ته له هغو څخه د بېلابېلو تعبیرونو له امله ستونزې راولاړې شي، خو د ادبیاتو په خپراوي کې د دې ډول ستونزو د پېښېدو احتمال کم دی، البته ځینې سیاسي شعرونه او نظمونه هم دا ډول ستونزې راولاړولای شي، خو په مجموعي ډول چاپي رسنۍ د ادبیاتو د ودې او پالنې لپاره ښه خپرنیزو وسایلو دي، بالمقابل ادبیات هم د رسنیو د خپرونو لپاره ښه مواد دي.

د گډو وجوهاتو له امله د رسنیو او ادبیاتو دا پیوستون تر اوسنیو چاپي رسنیو راروان دی. زموږ اوسنۍ چاپي رسنۍ، چې شمېر یې سوونو عنوانو ته رسېږي، له ځینو استثناو پرته به هېڅ داسې خپرونه پیدا نه کړي، چې هغه دې ادبي برخه ونه لري؛ ضرور یې د خپلو مخونو یوه برخه ادبیاتو ته ځانگړې کړې ده، ځینې رسنۍ په منظم ډول د ادبیاتو لپاره خپلې کلېشې لري او ځینې هم له کوم ځانگړي عنوان پرته د ادبیاتو د بېلابېلو فورمونو یا صنفونو بېلگې خپروي. د ساري په توگه (الاسلام) اوونیزه د ادب کلکڅونه لري، (ازادۍ) اوونیزه خپله ځانگړې ادبي پاڼه، (ارمان صلح) اوونیزه په اوونۍ کې یو ځل د «شگوفه های نورسته په نوم ادبي پاڼه لري. (هېواد) ورځپاڼه د «نکریزو پاڼه» خپروي، (ملي ارمان) د «فرهنگ کده» په نوم پاڼه لري، (اصلاح) ورځپاڼه

«در گسترده فرهنگ»، «چراغ» ورځپاڼه د «در قلمرو بیکرانه شعر و ادب» د «ابادی» او ونیزه «دل نوشته ها» په نوم بېلابېلې کليشي لري او تر دې عنوانونو لاندې ادبي مطالب خپروي، (پکتیا غږ) او (شایق) جريدې، (ننگرهار) ورځپاڼه، (نړۍ) مجله او په سلگونو نورې چاپي رسنۍ خپلې ادبي برخې لري.

سربېره پر دې چې یو زیات شمېر چاپي رسنیو په خپلو پاڼو کې ادبي لیکنو ته ځای ورکړی دی. ډېرې نورې داسې چاپي خپرونې هم شته، چې یا ټولې یا اکثره برخې یې ادبي لیکنې خپروي، د ساري په توگه، داستانونه مجله، الفت او روحي مجله، بسکلا مجله، هوسی او گوربت مجله او ځینې نورې.

که په مجموعي ډول د افغانستان ټولې چاپي رسنۍ له نظره تېرې کړو، نو د ژوند هېڅ ډگر او د هغه په باب هېڅ لیکنې به په کې دومره ځای او ځلا ونه لري، لکه ادبي برخه یا ادبیات یې چې لري.

اورېدنی رسنۍ او ادبیات: د چاپي رسنیو ترڅنګ راډیويي رسنیو هم د ادبیاتو په خپراوي کې ډېره زیاته ونډه اخیستې ده، ان تر چاپي رسنیو هم یې ونډه زیاته ده، راډیويي خپرونې تر چاپي هغو زیات مطالب ځایولای او خپرولای شي، راډیوگانې په واقعیت کې د ژرندو مثال لري، چې همپس باید پرې د لیکنو دانه سوره وي او که نه خو پر تپه ودرېږي، په افغانستان کې د ډاکتر نجیب الله د حکومت تر ړنګېدو دمخه د ټولو راډیويي خپرونو په سلو کې (۷۰) برخې نشرات موسیقي وه

او پاتې په سلو کې دېرش برخې نورو، ټولنيزو، سياسي، ديني، علمي او نورو مسایلو ته ځانگړې شوې وې. ددې کار يو علت دا و، چې نورو لیکنو او پروگرامونو زیات وخت او لگښت ته اړتیا لرله او ترڅو پرې حده یې تکرار هم نه شو زغملای، ځکه د خپرونو تکرار خپرېدل د اورېدونکو پر ذوق منفي اغېز کاوه، نو یوازې او کم لگښته لاره همدا وه، چې دوی باید نوې او پخوانې موسیقي خپره کړي. د موسیقي تکرار خپرېدل نه یوازې اورېدونکي نه ستړي کول، بلکې په خپله د اورېدونکو غوښتنه هم وه، نو په دې خاطر به راډیويي خپرونې ترڅو پرې حده په موسیقي پوره کېدلې.

موسیقي که څه له ادبیاتو سره څو پرې نږدې پیوستون لري، خو خپله ادبي خپرونې هم څو پرې زیاتې وې. د ډاکتر نجیب الله نظام تر ړنگېدو وروسته، په تنظیمواکۍ کې راډیويي خپرونې، لکه د ژوند د نورو برخو په څېر له ستونزو سره مخامخ شوې، په څومره والي او څرنگوالي کې یې څو پرې تنزیل راغی، خو بیا هم کوم نشرات چې کېدل په هغو کې ادبي برخه شامله وه. د طالبانو په واکمنۍ کې خو غیر له هغې هم پر اکثر و تفریحي او موسیقیزو پروگرامونو بندیز ولگېد، دا مهال ادبیاتو او شاعرۍ په تېره بیا ترنمي شاعرۍ د موسیقي ځای ونیو او پر هغه وخت به د فعالو راډیو گانو له څپو څخه همدا مترنمه شاعري خپرېدلې، مانا دا چې د ژوند د نورو برخو په انډول د ادبیاتو برخه کمه متضرر شوه. د طالبانو په واکمنۍ کې د نیمژواندو رسنیو، په تېره بیا د

راډيويي رسنيو له لارې د ادبياتو خپراوي ته لاره خلاصه وه. د طالبانو نظام تر ړنگېدو وروسته په افغانستان کې يو دم دومره راډيوگانې راوټوکېدې، چې لکه د راډيوگانو بزغلی چې وشيندې، چا خيال هم نه کاوه، چې پر دومره کم وخت دې دومره زيات راډيويي سټېشنونه فعال شي. پر موسيقي لگېدلی بنديز هم او تومات پورته شو او گڼو راډيوگانو په متواتر ډول د موسيقي پر خپرولو پيل وکړ. د FM دومره راډيو سټېشنونه جوړ شول، چې د هېواد هر گوټ يې تر پوښښ لاندې راوست، هر چېرته چې راډيو فريکونسي بدلوي، نو د موسيقي غږ دې تر غوږو کېږي. د موسيقي تر څنگ ادبي خپرونې هم له شمېره ووتې، د راډيو کميت دومره زيات شو، چې دوی مجبور شول د خپلو پروگرامونو د موادو پوره کولو لپاره پر موسيقي او ادبي خپرونو ډډه ولگوي، نو تقريباً هرې راډيو په خپلو څپو کې ادبي پروگرامونو ته ځای ورکړ، دې کار نه يوازې تېرو ادبي ليکنو ته د خپراوي زمينه برابره کړه، بلکې نور گڼ شمېر ځوان ليکوال او شاعران يې هم وروزل، اکثرو راډيوگانو د پنځه لس دقيقه يي، نيم ساعته، يو ساعته او ان څو ساعته ادبي خپرونو پروگرامونه جوړ کړل، تر مشخصو او بنکلو کليشو لاندې يې دا پروگرامونه سره منظم کړل. د بېلگې په توگه کلید راډيو په مرکز او ولايتونو کې د «لونگو درېڅپې»، «رڼه چينه»، «شرق راډيو» د غزل په زمزو کې، «ننگرهار راډيو» «د ستورو کاروان»، «مرام راډيو»، «مرام په زمزمو کې» ادبي خپرونې لري. بي بي سي راډيو د «مرغلرو

امېل»، پېلوځی، اومه ستوډیو)) ادبي او هنري خپرونې لري، د امریکا غږ راډیو هم د شعر او موسیقۍ پروگرامونه او ادبي بنډارونه لري، ازادۍ راډیو، د «شکو چینه» «د گوږې اچار»، «مربا مرچ» ادبي او طنزي خپرونې لري او همدا ډول هره کورنۍ راډیو چې اورې ضرور په کې ادبي خپرونه وي او یا هم د افغانستان لپاره بهرنۍ راډیوگانې چې اورئ، له ادبي خپرونو بې برخې نه دي. که په مجموعي ډول موږ د وروستیو څو تېرو کلونو په بهیر کې د ټولو راډیوگانو یوازې ادبي خپرونې محاسبه کړو، نو پر شپه او ورځ تر (۲۴) ساعتونو هم اوږې او دا هغه حالت او واقعیت دی، چې په اوسنیو راډیويي رسنیو کې لیدل کېږي، دا حالت د چا په خوب او خیال کې هم نه ګرځېده. طبیعي خبره ده، چې دا بهیر زموږ د ادبیاتو له غورېدو او پرمختګ سره مرسته کوي.

لیدنۍ رسنۍ او ادبیات: د چاپي او اورېدنو رسنیو ترڅنګ لیدنۍ رسنۍ، لکه څنګه چې د تاثیر یا اغېز له مخې په قوي دريغ کې دي، دغسې یې د ادبیاتو خپراوي کې هم کارنده ونډه اخیستې ده. پخوا چې افغانستان کې یوازې یو سراسري دولتي او نور څو ولایتي دولتي ټلوویزیونونه فعال وو، نو دې ټلوویزیونونو د اورېدونکو او لیدونکو ادبي ذوق تر یوه حده خړوباوه؛ د «هفت شعر هنر»، «ټلوویزیوني مجله» او نورو منظمو ادبي او هنري خپرونو د خپراوي ترڅنګ یې د گڼو ادبي غونډو، مشاعرو او سیمینارونو رپوټونه هم خپرول، سربېره پر دې یې له

ليکوالو او شاعرانو سره مرکې هم کولې، د هغوی نوي چاپ شوي کتابونه يې معرفي کول. د طالبانو نظام تر ړنگولو وروسته چې په افغانستان کې د ازادو رسنيو خپه خپره شوه، نو دې سره گڼ شمېر ټلويزیوني چینلونه فعال شول، هر ټلويزیون د خپلو نورو خپرونو ترڅنگ هنري او ادبي خپرونو ته پوره ځای ورکړی دی. ان نورې خپرونې يې لا د مهال له مخې دې کچې ته نه رسېږي. د ټلويزیوني خپرونو تاثيرات تر تېرو دوو رسنيو ځکه زیات دي، چې دلته مطالب او مسایل هم لیدل کېږي او هم اورېدل کېږي، اکثره خلک ترې گټه پورته کولای شي؛ هم يې خواص، هم لوستی قشر يې گوري او هم نالوستی قشر د خپلې ذهني کچې مطابق ترې گټه پورته کولای شي. تراوسه د ټلويزیوني خپرونو د پوښښ ساحه یوازې پر هغه چاپېریال راڅرخي، چې برېښنا په کې غځېدلې ده او له نورې ډول برېښنا گټه پورته کوي. افغانستان کې د برېښنايي شبکې د پراختیا په حالت کې ټلويزیوني شبکې نورې هم غځېدې شي. ددې لیدنیو رسنيو بله نښگڼه داده، چې په ځینو خپرونو کې يې ادبیات یا ادبي لیکنې، له لیکنې او گڼې حالت څخه راکښلي او تصویري کړي دي. یانې د ادبي کلام د اورېدو ترڅنگ لیدونکی د پردې پرمخ د هغې تصویر هم گوري، دا کار د ادبي کلام هغه روح او مانا راژوندي کوي، چې د دې کلام په متن کې پرته ده. لیدونکي په دې حالت کې نه یوازې د ادبي وینا له اورېدلو اغېزمن کېږي، بلکې د تصویر په قوت دی لا د هغې ادبي وینا د مانا تل ته ورننوزي. په ادبیاتو؛ شعر یا یو

ژبني هنري اثر کې معمولاً دوه ډوله تصويرونه زيات يادېږي: يو ته يې عيني تصويرونه وايي او بل ته يې ذهني، البته د دې دوو تركيب هم شته، عيني تصوير همغه ته ويل کېږي، چې انځورگر يا عکاس د هغه فزيکي تصوير د کاغذ او يا هم د سکرين پر مخ ترسيم کړای شي او هغه مانا چې په خبرو يا ادبي اثر کې دننه خوندي ده، هغه د تصوير په قوت د کاغذ يا پردې پر مخ ترسيم کړي. ليدنيو رسنيو بل کمال دا کړی، چې د ادبياتو د بېلابېلو فورمونو لکه، لنډه کيسه، منځنۍ کيسه، اوږده کيسه، ډرامه او د ادب نور بېلابېل ډولونه يې مصور کړي او د تلويزيون د پردې پر مخ يې خلکو ته څرگند کړي دي. اوس زموږ په ټولنه کې هېڅ بل شي د خلکو ذهنيت دومره نه دی تسخير کړی، لکه هندي ډرامو، چې پرې خپل تاثير غورځولای دی. ډرامه البته هندي ډرامې زموږ د ادبياتو برخه نه ده، خو په مجموعي توگه د ادبياتو يو ژانر دی. زموږ يو شمېر تلويزيوني چينلونه پر دې بريالي شوي، چې خپل کورني توليدات ولري، د افغاني ادبياتو په بېلابېلو فورمونو کې د رامنځته شويو ليکنو پر بنسټ جوړ شوي هنري فلمونه، ډرامې او لنډې تمثيلي ټوټې خپرې کړي. البته لا اوس هم زموږ سينمايي هنر، توليدات او امکانات تر دې کچې نه دي، چې هندي او غربي فلمونو سره سيالي وکړي، نو په همدې خاطر يو زيات شمېر رسنۍ، په لويديځ، هندوستان، ايران او نور هېوادونو کې تيار جوړ شوي فلمونه د يوې تيارې مړۍ په څېر ليدونکو ته وړاندې کوي، خو دې سره سره په هېواد کې د

دولتي او ازادو ټلويزيونونو کورني توليدات هم ورځ پر ورځ زياتېږي او زموږ يو زيات شمېر ټلويزيونو د خپلو ادبي خپرونو کميت او کيفيت ته پاملرنه کړې او دې لړۍ ته دوام ورکوي. ملي ټلويزيون تر څو بېلابېلو عنوانونو لاندې ادبي خپرونې لري، ننګرهار ټلويزيون (د وږمو بهير)، د اريانا ټلويزيون (بلي ډيوې)، او نورو کليشو لاندې ادبي پروګرامونه لري، لمر ټلويزيون څو بېلابېل ادبي پروګرامونه وړاندې کوي، شمشاد ټلويزيون (د وږمو بهير) او نورې ادبي خپرونې لري، طلوع ټلويزيون، نور، نورين، تمدن او ټول ټلويزيونونه هر يو خپلې ادبي خپرونې لري، چې دا ټول په ټوليز ډول د ادبياتو له ودې سره مرسته کوي. که په مجموعي ډول د ټولو ټلويزيونونو ادبي خپرونې سره راټولې کړو، نو پر يوه شپه او ورځ يې مجموعي نشرات تر څلېريشت ساعتونو رسېږي. که د ټول هېواد په کچه پر شپه او ورځ يوازې د ادبياتو په برخه کې تر (۲۴) ساعتونو زياتې ليدنې ادبي خپرونې کېږي، نو په زغرده ويلاى شو، چې دا زموږ د ادبي بهير په پرمختګ او د ځوانو ليکوالو د استعدادونو په غوړونه کې ډېره زياته او مثمره مرسته کولای شي.

کتنۍ رسنۍ او ادبيات: هر څومره چې نړۍ او علم پرمختګ کوي، په همغه کچه رسنۍ هم ورسره وده کوي. تر چاپي، اوربڼيو او ليدنيو رسنيو وروسته، کتنۍ؛ برېښناييېږي او يا انټرنېټي رسنۍ هغه موثرې رسنۍ دي، چې تر پورتنيو درېو او يې اغېز زيات دی. تاثير يې په دې زيات دی، چې

پورتنی درېواړه رسنۍ يې په سينه کې پرته دي. يانې دا چې انټرنیټي رسنۍ هم چاپي برخه لري، هم اورېدنۍ او هم ليدنۍ، خو له چاپي رسنيو څخه د اورېدنو او ليدنو رسنيو کار نه شي اخيستل کېدی، دغه راز له اورېدنو څخه د چاپي رسنيو همدا راز اورېدنۍ رسنۍ د ليدنو کار نه ورکوي، خو ليدنۍ بيا د اورېدنو کار هم ورکوي، خو په کتنو رسنيو کې يو څوک کولای شي هم ننني موضوعات تعقيب کړي، هم د تېرو او اوسنيو، مياشتو او کلونو، په دې ډول که چېرې د يوې موضوع تاريخي شاليد ته اړتيا وي، نو کتونکي کولای شي، هغو ته مراجعه وکړي، خو د نورو رسنيو لوستونکي، اورېدونکي او کتونکي ددې امکان نه پيدا کوي، چې دومره اسانتياوې ورته برابرې شي. په دې حساب کتنۍ رسنۍ تر ټولو رسنيو غښتلې او موثرې دي. البته ددې موثريت کچه په بېلابېلو هېوادونو کې توپير کوي. زموږ په ټولنه کې تراوسه پورې په سلو کې يوه سلنه خلک انټرنیټي اسانتياوې لري او له هغو څخه گټه اخلي، سره له دې چې له اورېدنو رسنيو څخه گټه اخيستنه په افغانستان کې عامه ده او ددې رسنيو د پوښښ ساحه تر ټولو رسنيو زياته ده. د پوښښ د ساحې له مخې په دويمه کټه گوري کې ليدنۍ، رسنۍ راځي او په درېيمه درجه کې چاپي رسنۍ، خو انټرنیټي رسنۍ په ډېر سرعت سره پرمخ روانې دي؛ اوس د چاپي رسنيو په انډول انټرنیټي رسنۍ ډېرې زياتې کارول کېږي. د ساري په توگه که په افغانستان کې اوسمهال يوه بڼه چاپي رسنۍ (ورځپاڼه) په پام کې

ونیسو، نو په منځني ډول پنځه زره گڼې چاپېږي. ددې مانا داده چې زموږ په ټولنه کې د چاپي رسنيو لوستونکي (که د هر عنوان یوې گڼې ته یې یو تن محاسبه کړي) په همدې شمېر دي، خو په انټرنیټي رسنيو کې داسې وېبپاڼې شته، چې ورځني کاروونکي یا لوستونکي یې هره ورځ تر یو لک کسانو هم اوږي، دا ددې مانا ورکوي، چې ددې رسنيو اغېز خو څو څله تر چاپي هغو زیات دی او همدارنگه تر اورېدنو او لیدنو، اوس چې موږ افغانۍ کتنۍ رسنۍ گورو، نو یو زیات شمېر وېبپاڼې یې ادبي برخه لري، نه یوازې ادبي برخه لري، بلکې داسې وېبپاڼې هم شته، چې ټولې له یوې مخې ادبي او کلتوري مطالب خپروي. په ځینو نورو کې بیا یوه درنه یاد وړ برخه ادبي ده او په ځینو کې بیا یوه برخه ادبي ده، داسې وېبپاڼې هم شته، چې پر خپلو ادبي خپرونو سربېره له هغو ځانگړو شخصي وېبلاگونو څخه هم مطالب را اخلې او خپروي یې، چې هغه اکثره ادبي مسایلو ته وقف شوي وي.

لومړی هغه وېبپاڼې، چې یا یې ټولې لیکنې ادبي دي او یا یې ادبي لیکنې اکثره برخه جوړوي، په دې کې دغه وېبپاڼې شاملې دي:

طنزونه، افغانستان، زیارتکی نېټه، ستوری، پسرلی، لیکوال، افغان ادبي بهیر، داستانونه، افغان کلتور، استاد گل پاچا الفت او نورې...

دويم هغه وېبپاڼې دي، چې د ټولنيزو، سياسي، علمي او نورو ليکنو ترڅنګ ادبي مطالب هم خپروي، لکه تاند، لروبر، ټول افغان، بېنوا، دعوت، روحي، سيمه ييز مطالعات، رښتيني افغانان، افغان ملت، سمسور، سورغراوونيزه، هېواد افغانستان، تل افغان، لوی افغانستان او گڼ شمېر نورې سربېره پر دې په ځينو وېبپاڼو کې د بشپړو ادبي کتابونو لپاره هم کړکۍ پرانيستل شوي دي او گڼ شمېر ادبي کتابونه اوس مور په همدې وېبپاڼو کې لوستلای شو او هم يې چاپي بڼه له کمپيوټر څخه ترلاسه کولای شو. په دې وېبپاڼو کې له شعر څخه نيولې بيا د ادبياتو تر يوه لوی فورم پورې دا د ادبياتو ټول پنځول شوي ډولونه کتلاي او لوستلای شئ. نه يوازې ددې وېبپاڼو پرمخ ورځني او نوي ادبي مسایل لوستلای شو، بلکې له دې لارې پخواني خپاره شوي ادبي مسایل هم په اسانۍ سره ترلاسه کولای شو. د کتنیو رسنيو دغو اسانتياوو ته په پام سره ويلای شو، چې دا رسنۍ د ادبياتو په وده او پراختيا کې اغېزمن رول لوبوي او ددې رسنيو په پراختيا سره دا اغېز نور هم زياتېږي او پراخېږي.

اووم خپرکی

د افغاني رسنيو د بڼه پرمختگ او اغېز لپاره خو وړاندیزونه

هره پدیده، چې په یوه ټولنه کې رامنځته کېږي، پرمختگ کوي او شاتگ، دا خپل بېلابېل عوامل لري. کله کله یوه پدیده د بلې د پرمختگ سبب ګرځي او کله کله بیا یوه د بلې پر وړاندې ودرېږي، نه یوازې د پرمختگ مخه یې نیسي، بلکې د نزول سبب یې هم ګرځي. افغاني رسنۍ که څه هم زموږ په ټولنه کې یوه ډېره نوې پدیده نه ده، خو د تېرو اوو اتو کلونو په بهیر کې یې، چې کومه وده کېږي او څومره زیاتې شوي، دا د هېواد په تېر تاریخ کې بې ساري دي. که د رسنيو د ودې دا چټک بهیر په دقت سره ډلبندي نه شي، تصنعي او طبیعي رسنۍ سره جلا نه شي، رسنۍ پر خپلو اصلي او طبیعي سرچینو ډډه ونه لگوي او د قوانینو په رڼا کې حرکت ونه کړي، نو ددې خطر شته، چې د رسنيو دا اوسنۍ پیل شوی پرمختیایي بهیر به له ځنډ او ځنډ سره مخامخ شي او تر ټولو دمخه به ځینې مغرضې رسنۍ د ګټورو رسنيو ضد عوامل راوټوکوي. دلته به ځینو هغو عواملو ته نغوته وکړو، چې زموږ د

رسنيو د اوسني پيل شوي پرمختيايي بهير له لا پرمختگ او اغېز سره مرسته کولای شي:

۱- د رسنيو قانون تطبيق: د افغانستان اساسي قانون او د رسنيو قانون د افغاني رسنيو د نورمال او طبيعي پرمختگ لپاره يو ښه تضمين دی، خو ددې تضمين مزي هغه وخت سستېږي، چې ځينې رسنۍ له دې قانون څخه ناوړه گټه پورته کړي، ځينې له قانون څخه سرغړاوی وکړي او ځينې نورې د قانون پر ضد عمل وکړي. څرگنده خبره ده، چې پر اوسني وخت، نه يوازې رسنيز قانون، بلکې د افغانستان نورو اکثره قوانينو ته لا د تطبيق ټول شرايط نه دي برابر شوي، د قانون د بشپړ تطبيق د نشتوالي په حالت کې يو شمېر مغرضې او پرديپالې رسنۍ د ولسواکۍ او د بيان له ازادۍ نه ناوړه گټه اخلي او د هېواد د ملي ارزښتونو پر ضد ځينې داسې خپرونې کوي، چې د ځواب نه ورکولو په حالت کې يو شمېر پرديپالې رسنۍ ددې وس پيدا کوي، چې د ازادو رسنيو رنگه هم بده کړي او د عام ولس په ذهن کې د ازادو او نا ازادو رسنيو د توپير ستونزه رامنځته کړي. دا کار د ولس په ذهن کې د اکثره رسنيو پر وړاندې کينه راپيدا کوي او د ټولو رسنيو رنگه ورسره بدېږي، نو رښتینو افغاني رسنيو ته که غواړي خپل ژوند تضمين کړي، په کار ده، چې نه يوازې د رسنيز قانون تطبيق ته غاړه کېږدي، بلکې په خپله رسنۍ د قانون د تطبيق لپاره هلې ځلې وکړي. که چېرې ټولې رسنۍ پر خپل قانوني مسير حرکت وکړي، نو پرديپالو رسنيو او يا په بله مانا هغو رسنيو ته چې له

بهره خړوبېږي، ددې زمينه نه برابري، چې د افغانستان د ارزښتونو د بربادۍ په بيه له نورو څخه مالي امکانات ترلاسه کړي او يا هم د رښتينو ازادو رسنيو په نامه فعاليت وکړي. دا کار به د رښتينو ازادو رسنيو او ترلو رسنيو ترمنځ بريد روښانه کړي او کله چې دا لړۍ څرگنده شوه، نو بيا ترلې رسنۍ ددې وس نه پيدا کوي، چې يا له چا څخه نامشروع مالي امکانات ترلاسه کړي، يا د ازادو رسنيو په نوم فعاليت وکړي او يا هم د بيان له ازادۍ څخه ناوړه گټه پورته کړي. دا کار بيا په خپل وار سره ددې زمينه برابروي، چې په افغانستان کې رښتيني ازادې رسنۍ د قانون په چوکاټ کې په نورمال او طبيعي ډول پرمختگ وکړي. طبيعي پرمختگ د رسنيو د ژوند لپاره تر ټولو ښه او مطمئن تضمين دی. دې کار سره رسنۍ کولای شي نه يوازې، خپل ملي، ټولنيز او انساني مسوليت ترسره کړي، بلکې خپل ژوند ته هم په ډاډمن ډول دوام ورکړي او گټندويې وسيلې هم شي.

۲- د رسنيو د مالي سرچينو سپيناوی: کله چې د رسنيو قانون او د هېواد نور وضعه يي قوانين تطبيق شي، نو د رسنيو مالي سرچينې ورسره او تومات سپينېږي، کله چې د رسنيو مالي سرچينې سپينې شي، دې سره جوخت د طبيعي او تصنعي رسنيو هويت هم څرگندېږي. هر کله چې د نامشروع سرچينو د مخنيوي امکانات برابر شي، نو هغه رسنۍ ورسره ډېرې ژر له منځه ځي، چې له نورو ناقانونه سرچينو څخه پيسې اخلي. کله چې دا ډول رسنۍ له منځه لاړې شي، نو په رښتيا هم

رېښتينيې ازادې او دولتي رسنۍ پاتې کېږي. له ازادو رسنيو سره هم د مالي سرچينو سپيناوې دا مرسته کوي، چې پر خپلو متو ډډه ولگوي، دا حالت پر ازادو رسنيو د خلکو باور پياوړی کوي. اوس لاهم زموږ رسنۍ د باور له بحران سره مخامخ دي. د باور بحران نه يوازې په سياسي مسايلو، بلکې په رسنيزه برخه کې هم ډېر مهم دی. که يوه رسنيزه وسيله د خلکو باور راخپل نه کړای شي، نو د هغې د چلند ساحه ډېره راتنگېږي، د پېژندنې کچه يې راتېټېږي او دا کار بيا ددې سبب کېږي، چې د رسنيو د پانگې د ترلاسه کولو امکانات راکم کړي. هر کله چې د رسنيو د مارکېټ ساحه راتنگه شي، نو د رسنيو د ژوند دوام هم ورسره سختېږي.

په هر ډول که د رسنيو مالي پانگه رڼه شي، نو هغو رسنيو، چې اوس يې د ازادو رسنيو ځای نيولی؛ د بهرنيو په ملاتړ خپرېږي، ازادې او ان دولتي رسنۍ ورسره د صحافت او خپرنیو امکاناتو له مخې مقابله نه شي کولای، دا به له صحنې څخه حذف شي، يوازې دولتي او ازادو خپرونو ته به لاره اواره شي. د ازادو رسنيو د مارکېټ ساحه به هم پراخه شي او پر دې رسنيو د خلکو د باور کچه به هم زياته شي، د باور د کچې لوړتيا او د مشروع مالي امکاناتو ترلاسه کول، هغه دوه ستر عوامل دي، چې د رسنيو د ملي رسنيز ژوند په حرکت کې رغنده رول لوبولای شي.

۳- د سترو ارزښتونو پالنه: لکه په تېرو بحثونو کې چې مو څو ځله ورته اشاره وکړه، په افغانستان کې د اوسنۍ ديموکراسۍ تر چتر لاندې گڼ شمېر رسنۍ راوتوکېدې، خو دا

رسنی ټولې په طبیعي ډول نه دي رامنځته شوي. هغه رسنی چې د بهرنیو په مرسته په تېره بیا زموږ د یو شمېر گاونډیو هېوادونو د بېلابېلو چینلونو له خوا رامنځته شوي، د هغو هېوادونو گټې پالي او د هغو افکار خپروي. دې ډول رسنیو د څو تېرو کلونو په بهیر کې د افغانستان د تاریخ، ملي هویت او سترو ملي ارزښتونو پر ضد گڼ شمېر لیکنې او مرکې خپرې کړي او اوس لا هم دا لړۍ روانه ده. اوس هم یو گڼ شمېر رسنی د پردیو له خوا خړوبېږي او ځینې نورې رسنی بیا د ځینو زورواکو او ځینې نورې هم د تنظیمو اکانو په لاس کې دي، د ازادو رسنیو شمېر هم کم نه دی، خو رښتینې ازادې رسنی له مالي پلوه د پردیپالو او تنظیمي رسنیو پر وړاندې په قوي دریغ کې نه دي. د رښتینو رسنیو د عملي واک د نشتوالي له دغه حالت څخه، پردیپالي رسنی د افغانانو د ملي هویت او ملي ارزښتونو پر وړاندې په څرگند ډول لیکنې او ویناوې خپروي. دې کار د عام ولس (اکثریت افغانانو) په زړونو او ذهنونو کې غوسه او کینه راپارولې، خو تراوسه لا زموږ ازادې او دولتي رسنی په دې دریغ کې نه دي، چې زموږ د ولس ټول نظریات منعکس کړي او نه هم په دې موقف کې دي، چې د پردیپالو رسنیو د بښمنې پر غاړه واخلي، نو که ازادې رسنی په لومړي گام کې د رسنیو قانون د تطبیق غوښتنه وکړي او هغه عملي کړي، نو دا کار به د ازادو رسنیو په نامه د پردیپالو رسنیو مالي امکانات محدود کړي او له منځه به یې یوسي، ددې ترڅنګ که ازادې رسنی د خپلو ملي

ارزښتونو د ملاتړ او ځلونې لپاره راودانگي او د خپل ولس د زړه او فکر خبره نشر کړي، نو دې سره به د ولس زړه تش شي، پر ازادو رسنيو به يې باور زيات شي او د هغو تر شا به ودرېږي، په دې حالت کې به نه يوازې ازادې رسنۍ يو ملي ملاتړ ترلاسه کړي، بلکې په مالي ډگر کې به هم غښتلې شي، ځکه هر څومره چې يې رسنۍ په رښتيني او ملي ډگر کې وي، په هماغه کچه يې د پلويانو، لوستونکو، اورېدونکو، ليدونکو او کتونکو شمېر زياتېږي او د شمېر دا زياتون د رسنيو د اقتصادي کچې له پياوړتيا سره مستقيم ارتباط او تناسب لري، نو د ملي ارزښتونو پالنه او ځلونه د رسنيو له ودې، پرمختيا او پراختيا سره هر اړخيزه مرسته کوي.

وروستی- یادونه

زما له ډېرو هڅو سره سره هغه څه چې ما غوښتل تر زیاته حده ډېر مسایل په دې اثر کې ځای کړای شول، خو بیا هم زما له هیلې سره سم ټول شیان په دې اثر کې رانغلل، په دې مانا چې دا اثر هغسې پوره او کره نه دی، چې ما په ذهن کې کومه نقشه ورته جوړه کړې وه. خو بیا هم څه چې پر دې زمانه او مهال زما په وس پوره وو، هغه مې ترسره کړل. ښه به وي چې دلته ددې اثر نیمگړتیاوو، بریاوو او هیله من تیاوو ته لنډه اشاره وکړم.

۱- نیمگړتیاوې: ددې اثر نیمگړتیاوې دادي، چې د هېواد د ټولو رسنیو داسې بشپړ ډیټابیس چې یوه رسنۍ (چاپي، اورېدنۍ، لیدنۍ او کتنۍ) هم ترې پاتې نه وي، نه وړاندې کوي. ددې علت دا دی، چې دا کار د یوه شخص څه چې اوسمهال د حکومتي ادارو په وس کې هم نه دی. په دې اثر کې له همغه ډیټابیس څخه هم گټه اخیستل شوې، چې اطلاعاتو او کلتور وزارت ترتیب کړی او له هغو سره خوندي دی، خو ما نه یوازې د اطلاعاتو او کلتور وزارت له ډیټابیس څخه گټه اخیستې، بلکې د انټرنیوز، د ژورنالیزم د نړیوال مرکز، ملي راډیو ټلوویزیون، د افغانستان میډیا ډایریکټري، باختر اژانس او نورو سرچینو څخه، چې د افغاني اوسنیو رسنیو ډیټابیسونه یې جوړ کړي او یا یې د هغو نوملړ ترتیب کړی، هم گټه اخیستې؛ د دوی ټول معلومات مې یو بل سره پرتله کړي، تکراري مسایل مې ترې یوې

خواته کړي او کومې معلوماتي تېروتنې چې په کې راته څرگندې شوي، هغه مې څنگ ته کړي دي. زما له خوا په ترتيب شوي ډيټابيس کې، په چاپي، اوربډنۍ، ليدنۍ او کتنۍ برخه کې داسې رسنۍ شته، چې د هېواد په بېلابېلو برخو کې فعاليت کوي، خو د دقيقو معلوماتو د نشتوالي له امله په دې اثر کې نه دي راغلي. دې سره سره د اثر په متن کې ځينې محتوايي برخې او ځينې جملې يوې او بلې برخې ته تللي، د ځينو برخو تشریح هم راته کمه ښکاري او همدارنگه نورې نيمگړتياوې.

۲- برياوې: دا اثر په خپل ډول کې يو نسبتاً نوی اثر دی، سره له دې چې تر ۱۳۸۰ل کال دمخه د افغانستان د رسنيو، د ژورناليزم د ودې، څرنگوالي او همدارنگه د رسنيو د څومره والي په باب بېلابېل اشار چاپ شوي، خو څرنگه چې ددې اوواتو کلونو په بهير کې رسنيو له څومره ييز او څرنگيز پلوه ډېره وده کړې، د هغو په باب په هر اړخيز ډول څه نه دي ليکل شوي، د رسنيو د کميت په باب ټولو معلوماتي سرچينو ته د هر چا لاسرسی اسانه و، خو ما چې د لېوالتيا او دولتي دندې له مخې له رسنيو سره سروکار درلود، نو د رسمي منابعو ترلاسه کول راته له امکانه لرې کار نه و، خو دې سره سره دا سرچيني ما په ډېرې سختۍ سره پيدا کړي او بيا چاڼ کړي دي. پر دې اثر تر حده زيات په تکليف شوی يم. لږ تر لږه مې پنځه لس ځله ددې اثر توري کتلي، خو هر ځل چې مې کتلي، يو لږ نور بدلونونه مې په کې راوړي او نورو نورو بدلونونو ته مې هم زړه شوی دی. په پای کې

دې نتیجې ته ورسېدم، چې هر څومره یې گورم بیا هم د بدلون ځای په کې پیدا کېږي، نو ښه به دا وي، چې اوس یې همدلته ودروم او پاتې کارونه نورو وختونو ته پرېږدم.

۳- هیله منتیا: یوه تصادفي خبره داده، چې د افغانستان د اوسنیو رسنیو گړندی وده د ۱۳۸۰ل کال له وروستیو څخه پیلېږي. ما په خپل دې اثر کې دا وده له همدې کاله څېړلې او نږدې اته کاله ټوله موده رانغاړي. یوې لسیزې ته یوازې دوه (۱۳۸۸) او (۱۳۸۹) کلونه پاتې دي، نو داسې اټکل کېږي، چې لسو کلونو په بهیر کې زموږ رښتۍ لا وده وکړي، نو ماته دا هیله پیدا شوه که چېرې ژوند یاري وکړه او ۱۳۹۰ل کال پورې ژوندي وو، نو بیا به په دې لسیزه کې د افغاني رسنیو ټول لسکلن بهیر په دقیق ډول و ارزوو. یوه لسیزه به پوره شي. په دې اثر کې پر شتو موادو سربېره به نور دوه کلن پرمختگ هم ورسره یو ځای کړو او په هر اړخیز ډول به یې وشنو، دا نو که د خدای (ج) رضا وه او زموږ اوبه و دانه پر دې دنیا پاتې وه. اوس نو چې څه زما په وس کې وو، هغه مې ترسره کړل، ددې درنو لوستونکو مخې ته یې ږدم، هیله ده درانه لوستونکي پرې هم قضاوت وکړي او هم ترې گټه پورته کړي.

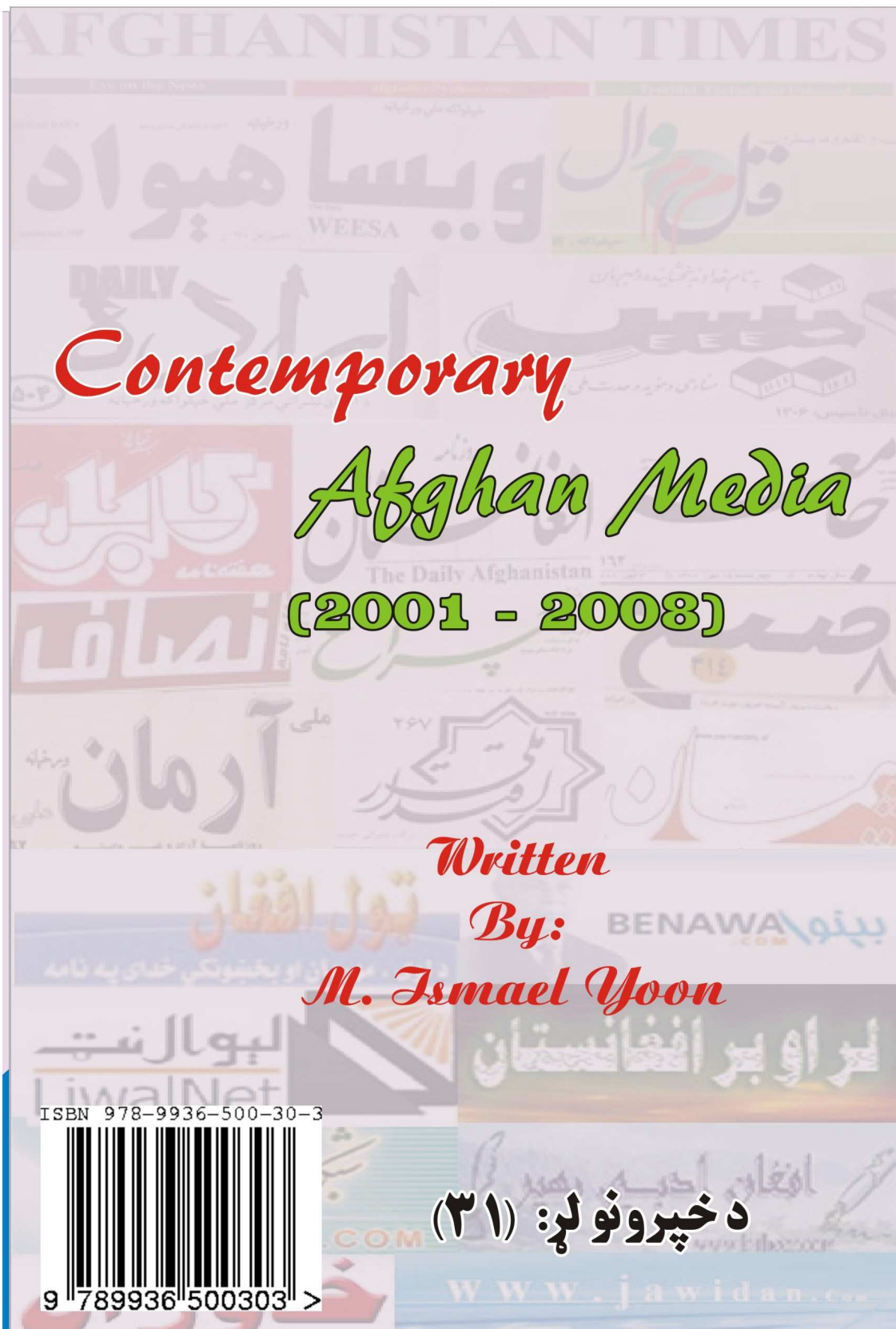
په ډېر درنښت

پوهندوی محمد اسمعیل یون

کابل- افغانستان

اخځونه

- ۱- رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲مخ.
- ۲- Afghan Media Directory, first Edition, March, ۲۰۰۴، ۵مخ.
- ۳- رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۴۷مخ.
- ۴- رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۷۴مخ.
- ۵- د افغانستان اوسنی اساسي قانون، ۳۴مه ماده.
- ۷- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، دويمه ماده.
- ۲- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، لومړۍ ماده.
- ۷- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون، دويمه ماده.
- ۸- د ټوليزو رسنيو (مطبوعاتو) قانون بېلابېلې برخې.
- ۹- د ټوليزو رسنيو قانون، اتم څپرکی، ۳۱مه ماده.
- ۱۰- ريکارډ گراسي، رسنۍ يعنې پرمختگ، کليد گروپ، ۲۰۰۷م کال، ۵۲مخ.
- ۱۱- رسنۍ يعنې پرمختگ، ۲۰۰۷م کال، چاپ، ۲۹- ۳۰مخونه.
- ۱۲- پوهاند ډاکټر زبورالدين زبور، د پښتو ادبياتو تاريخ اوسنۍ دوره، د ساپي د پښتو څېړنو او پراختيا مرکز، ۱۳۸۵ل کال، ۹مخ.
- ۱۳- کانديد اکاډميسين سرمحقق محمد صديق روهي، د پښتو ادبياتو تاريخ (معاصره دوره)، د محمد صديق روهي فرهنگي ټولنه، ۱۳۸۷ل کال چاپ، ۵۳ او ۵۵مخونه.

Contemporary

Afghan Media

(2001 - 2008)

Written

By: BENAWA

M. Ismael Yoon

ISBN 978-9936-500-30-3

9 789936 500303 >

د خپرونو لړۍ: (۳۱)

www.jawidan.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**